

ADALET AĞAOĞLU

(1929-2020)

Biyografi

AİLE

23 Ekim 1929'da Ankara'nın Nallıhan semtinde dünyaya gelen Adalet Ağaoğlu'nun annesi Emine İsmet Sümer, babası ise Hafız Mustafa Sümer'dir. Emine İsmet Sümer, Bosna-Hersek'ten göç etmiş varlıklı bir ailenin kızıdır. Kendisi yaşadığı muhitteki komşularıyla birlikte kültürel ve sanatsal faaliyetlerle uzaktan da olsa ilgilenmektedir. Kızı Adalet'e *Çalılıkusu* adlı romanı hediye eder ve yazar eserindeki Feride karakterinden çok etkilenir. Hafız Mustafa Sümer ise ticaretle uğraşır ve bundan dolayı ailesiyle birlikte sürekli Yalova, Bursa ve İstanbul'a gidip gelir. Adalet Ağaoğlu, Everest Yayınları tarafından yayımlanan *Damla Damla Günler IV* adlı güncesinde annesinin ve babasının geçmişinden ve onların mensup oldukları kuşakla ilgili neler düşündüğünden şu şekilde bahseder: "Nallıhan Eşrafı'ndan miyopluğundan ötürü 'Kör Hafız' denilen babamız tam anlamıyla bir roman karakteri. Hem Osmanlı'nın sanatçı aydını, duvardaki çerçevesi fotoğrafına göre ceketli, kravatlı, Namık Kemal sakallı Tefik Fikret hayranı, belediye meclisi üyelerinden ve Padişahçılar tarafından Mudurnu hapisanesine kapatılmış abisi Tefik Bey'in kardeşi hafızandan Memişoğlu Mustafa, hem de Kurtuluş Savaşı'nda İsmet İnönü'yü Bolu'dan dağ tepe Ankara'ya kaçak getiren jandarma eri; yetmedi bir de 1915'lerde Bosna'dan İstanbul'a kaçıp/göçüp sarayın eczacı/tabip künyesiyle Sivrihisar'a tayin eylediği ve oğlunun da İstanbul'da hukuk okuyup Nallıhan'a 'müdde-i umumi' olarak gönderilmiş, her taşra memuru gibi akşamcı Fuat Önder'in damadı ki, kendisi ağzına tek sigara, bir yudum rakı sürmemiştir, ama sürüsünün ağılında bütün memurin takımına kayınpederi önderliğinde kuzu ve rakı ziyafetleri çekmiştir. Nallıhan'a ilk gramofonu İstanbul'dan atının sırtında Hafızandan Mustafa Sümer getirmiştir: Burda çalınan plaktan da, tuhaf bu ya, hiç unutamadım Hafız Burhan ve Münir Nurettin şarkılarını havi plaklardı. Babamın durup dururken Tepebaşı Gazinosu'ndanmış gibi bir şarkı tutturmasına biz gülüşürken, "Neden gülüyorsunuz, sesim terbiye görseydi ben Münir Nurettin'i fersah fersah geçerdim" deyip durmalarının anlamını ancak kırk yaşlarımda falan değerlendirebilmişimdir. *Sinekli Bakkal* romanının Rabia'sını Doğu-Batı terazisinde tartmakla kalmayıp iki kültür arasında sıkışmış insanların dramını sanki bütün sahiçiliği ile anlamlandırabilmem de babamı 'nihayet' anlayabilmeme bağlı... İşte böyle ve böyleee. Bu kuşağın orasına burasına dokunup geçmek yetmez. Kültürel değişime zorlukla morlukla ayak uyduranların 'yokmuşa' getirilişleri üstüne kitaplar yazılmalı. İTÜ'den çıkma "Bu Erbakan da nerden çıktı?" diye şaşırıp düşmek yetmiyor. Taşın bağrından sadece filizler fıskırmıyor, altından solucanlar, kurtlar murtlar da çıkıyor şöyle bir kaldırıncı..." (Ağaoğlu, *Damla Damla Günler IV* (1990-1996) 2016, 459-460).

EĞİTİM

İlkokulu Nallıhan'da okuyan yazar daha sonra ortaokul öğrenimine devam etmek için ailesiyle birlikte Ankara'ya taşınır. 1938'de Ankara II. Ortaokulu'na başlayan yazar ortaokul öğrenimini tamamladıktan sonra Ankara Kız Lisesi'ne başlar. 1942'de lise öğrenimine başlayan yazar, 1946'da mezun olur. Ankara'da taşınılan ilk ev İtfaiye Meydanı'ndadır ve memur olmayan kişilere kiralık ev oldukça zor verilmektedir. İlk edebi denemelerini lise yıllarında ailesinden gizli odasında kaleme almaya başlamıştır. Kaleme almış olduğu bir romanı ele geçiren ağabeyi onu okur ve ailenin yazarın babasını öldürmek istediğini düşünmesine neden olur. Kaleme aldığı kısa anlatıları lisedeki en yakın dostlarına okutur. Bu notları tuttuğu deftere yazar "Lise defteri" adını vermiştir. Ölümüne kadar eserlerini deftere yazarak oluşturmuştur. Üç erkek kardeşin arasında tek kız çocuğu olarak büyüyen yazarın yetiştiği toplumsal ve ailevi ortam oldukça gelenekçidir. Uzun yıllar boyunca yazar, babasının kuşağıyla yeni kuşağın değerlerinin çatışmasını gözlemlemiştir. Toplumun değişen üstyapıları Hafız Mustafa Sümer'in çelişkiler ve tutulmalar yaşamasına sebep olur. Daha sonra Ankara Üniversitesi Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kayıt olan yazar, bir yandan üniversite eğitimi alırken diğer yandan Ulus gazetesinin akşam haberleri bölümünde çalışır. Tiyatro eleştirmenliği ve öykü yazarlığı yapar. *Kambur Kamil* adlı roman ve *Gölgeler* adlı şiir denemelerini bu dönemlerde kaleme alır. Üniversite ikinci sınıfta nüfus kağıdındaki adının Fatma İnyet olduğunu öğrenen yazar adını Adalet olarak değiştirir. Annesinin isteği üzerine Adalet ismini almış olan yazar aslında bu isimden de hoşnut değildir. Zira adı nedeniyle ikamet ettiği mahallenin sakinleri tarafından alay konusu

olur. Aslında yazar, bir zamanlar yaşadıkları semte gelen bir kumpanyada dansöz olan Neriman'ın adını almak istemiştir. Onun özgüveni ve cesaretinden hayli etkilenmiştir.

MESLEKİ KARIYER

1951 yılında lisans eğitimini bitirmesinin ardından Ankara Radyosu'nun düzenlediği sınavda başarılı olur ve temsil yayıncıları odasında kütüphane memuru olarak memuriyet kariyerine başlar. Ankara Radyosu'nda çalıştığı dönem boyunca yazar; program uzmanı, dramaturg, radyo tiyatrosu müdürü, ve radyo dairesi başkanı olarak görev yapar. Refik Ahmet Sevensil'le tanışan yazar; radyoculuk ve tiyatro konusunda ondan çok şey öğrenir. 1952'de Sevim Uzgören'le birlikte *Bir Piyese Yazalım* adlı radyo oyununu kaleme alır. 1955'te *Yaşamak* adlı radyo oyunu Fransızca ve Almancaya çevrilir. 15 Aralık 1955'te Yüksek Mühendis Halim Ağaoğlu'yla evlenir. Ankara Gazi Lisesi'ni bitirdikten sonra İTÜ'de üniversite eğitimi almış olan Halim Ağaoğlu Erdal İnönü'nün yakın dostlarından biridir. 1957 yılında yazar eşiyile birlikte Amerika Birleşik Devletleri'ne giderek kendini geliştirmek ve kendinde yeni ufuklar açmak ister. 1959 yılında yurda geri dönen yazar Ankara Radyosu'nun Kültür Yayınları Şubesi'nin başına geçer. 1961'de devlet tiyatrolarının sansürüne tepki göstermek isteyen bir grup oyuncu ve yazarla birlikte Meydan Sahnesi'ni kurar. Çevirmen, dramaturg, yönetmen ve yazar olarak görev yapar. Tiyatrodaki iş yoğunluğu onu fazlasıyla yorar. İki yıl sonra tiyatroya su basması nedeniyle yazar ceketini bile alamadan oradan ayrılır. Meydan Sahnesi'nin kapanmasının ardından 3 aylığına Paris'e giden yazar, Sorbonne Üniversitesi'nde edebiyat derslerine girer ve dil kursuna gider. Burada *Evcilik Oyunu* ve *Tombala* adlı piyeslerini kaleme alır. 1964'te TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başlar. Dış İlişkiler Bölümü'yle katıldığı Japonya gezisinde, kanalın Asya Yayın Birliği'ne kabul edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Küçük erkek kardeşi Güner Sümer ve Asaf Çiğiltepe'nin öncülüğünde kurulan Ankara Sanat Tiyatrosu'na (AST) dışarıdan destek verir. TRT'nin çeşitli bölümlerinde görev alır ve önemli mevkilere yükselir. Radyoda yayınladığı bir eser nedeniyle Komünizm propagandası yapmakla suçlanan yazar işinden uzaklaştırılır ve hakkında dava açılır. Hakkında açılmış olan davadan beraat etmiş olsa da yazar 1970 yılında kanaldan ayrılır ve böylece on yedi yıllık memuriyetine son vermiş olur.

YAZARLIK KARIYERİ

Yaşanan son hadiseden sonra yazar kendini tamamen yazarlığa verir ve kısmen tiyatrodan uzaklaşarak roman ve öykü yazarlığına yönelir. Halim Ağaoğlu Adalet'in bu girişimine şüpheyle yaklaşır fakat yazar uzun zamandır üzerinde çalıştığı *Ölmeye Yatmak* adlı romanını Haziran 1973'te tamamlar ve eser Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. *Üç Oyun* adlı toplu eseri 1974 yılında Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü'ne layık görülür. 1974'te Remzi Kitabevi tarafından ilk öykü kitabı yayımlanır ve Mayıs 1975'te Sait Faik Hikaye Armağanı'nı kazanır. Türk edebiyatının ilk yol romanı olan *Fikrimin İnce Gülü* 1976'da yayımlanır. 1979 yılında yayımlanan *Bir Düşün Gecesi* adlı romanıyla edebiyat alanında verilen neredeyse bütün ödülleri kazanır. İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi *Fikrimin İnce Gülü* adlı romanı 159/1 Maddeden suçlu bulur ve eserin toplatılmasına karar verilir. Fakat 21 Ekim 1982'de yazar ve eser lehine yeni bir karar alınır. *Fikrimin İnce Gülü*yle yol romanı, *Göç Temizliği*yle anı-roman ve *Ruh Üşümesi*yle oda-roman türlerinde Türk edebiyatında ilk ürünleri vermiştir. 1992'de İş Bankası "Edebiyat-Tiyatro" Büyük Ödülü'ne layık görülür ve 5 Şubat 1993'te Kent Oyuncuları tarafından sahnelenen *Çok Uzak Fazla Yakın* adlı piyesi 1991'de yayımlanır. *Gece Hayatım* adlı rüya anlatısı ve 90'lı yıllarda kaleme aldığı denemeler nedeniyle büyük ilgi görür. 1988'de Anadolu Üniversitesi ve Ohio State Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı alır. 1996'da geçirdiği trafik kazası nedeniyle birçok ameliyat olmak zorunda kalır. Tedavisinin bir bölümü Almanya'da devam eder. Geçirdiği kaza nedeniyle kısmen sağlığını yitiren ve büyük bir travma yaşayan yazarın üretkenliği ciddi derecede darbe alır. Yazarın eserlerinden bazıları Almanca, Fransızca, İngilizce, Çekçe ve Felemekçe gibi dillere çevrilmiştir. Norveç, Fransa, İngiltere, Almanya, Çekoslovakya, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok ülkede edebiyat üzerine düzenlenen sempozyumlara konuşmacı olarak katılmıştır.

Yazarın hayatında rol oynamış en önemli olaylar yaşadığı kayıplardır. Ağabeyi Cazip Sümer Kumburgaz'da bir araba tarafından ezilerek hayatını kaybetmiştir. 1976'da babası hayata gözlerini yumar. 1977 yılında Güner Sümer kanserden dolayı yaşamını yitirir. Şubat 1982'de annesini kaybeder. Birçok dostunu ve sevdiğini kanserden ve trafik kazasından kaybetmiştir. Sevgi Soysal, Selim İleri, Emil Galip Sandalcı, Behçet Necatigil gibi isimlerin ölümleri de onu derinden yaralar.

SANATÇI KİŞİLİĞİ

Yazarın sanatçılığındaki dünya görüşünün kaynakları oldukça geniştir. Bir insanın bireyaşkın özneye dönüşüp bir şeyler kaleme alabilmesi için kötümser ve Nihilist olması gerektiğini düşünür. Yazar kendini hiçbir kalıba sokmak ve etiketlenmek istemez. Tabuları yıkmak en başat amacıdır. Eserlerinde kısa sürede çok şey anlatmayı ve insan psikolojisini toplumsal olgularla vermeyi amaçlar. Yeni yazınsal uygulamalar geliştirmeyi ve söylemle üslubun uyumlu olmasını arzular. Anlatılarında en çok değindiği izleklerden birisi; Osmanlı döneminin toplumsal üstyapısıyla Cumhuriyet döneminin yarattığı yeni üstyapının birbiriyle nasıl çatıştığıdır. Dönemin sol görüşlerinin yanında taraf tutan yazar bir Feminist olsa da kendisinin Feminist olarak anılmasını istemez. Zira Feminizmdeki çoğu argümanı kabul etse de kendini zamanının Feministleriyle aynı safta göremez. *Göç Temizliği*'nde Karl Marks'a aşık olduğunu ifade eden yazar aslında Marksçıdır. Kendini bir dünya vatandaşı olarak tanımlar. Hiçbir dini inanca ya da milliyete mensup değildir. Yazarın edebi kişiliğinin oluşmasına kaynaklık eden kişilerden bazıları şunlardır: Nazım Hikmet, Behçet Necatigil, Rifat Ilgaz, Muhsin Ertuğrul, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sartre, Camus, Çehov, Canetti, A. Koestler, Gorki, Giraoudoux, Kafka, Beckett, O'Casey, J.Genet, Conrad, De Sade, Malraux, Kundera, Eco, Brecht, Stendhal, Flaubert, Balzac ve Tolstoy'dur. Kendisini belirli bir kalıba, döneme ya da akıma yerleştirmek isteyen bütün eleştirmenlere ve edebiyatçılara karşı çıkar. Komünist dünya görüşünü benimsemiş olsa da edebi eserlerinden hiçbirinde siyaset ana konu ya da izlek değildir.

Bir süre hastanede yatan yazar 14 Temmuz 2020 tarihinde çoklu organ yetmezliği nedeniyle yoğun bakıma kaldırılır ve müdahalelerden olumlu sonuç alınamaması üzerine hayatını kaybeder. Ankara'daki Cebeci Asri Mezarlığı'na defnedilir.

ESERLERİ

Tiyatrolar

Bir Piyes Yazalım (1953)
Evcilik Oyunu (1961-1962)
Tombala (1963)
Çatıdaki Çatlak (1964)
Sınırlarda (1967)
Bir Kahramanın Ölümü (1968)
Çıkış (1970)
Kozalar (1971)
Kendini Yazan Şarkı (1970-1971)
Çok Uzak Fazla Yakın (1988)
Fikrimin İnce Gülü (nl. De Tedere Roos Van Mijn) (1996)
Duvar Öyküsü (1989)
Üç Oyun (1973)
Sessiz Bir Adam (1970)
Çağımızın Tellalı (Radyo Oyunları) (2011)

Romanlar

Ölmeye Yatmak (1973)
Fikrimin İnce Gülü (1976)
Bir Düşün Gecesi (1979)
Yazsonu (1980)
Üç Beş Kişi (1984) Curfew (Çev. John Goulden, The University of Texas, 1997)
Hayır... (1987)
Ruh Üşümesi (1991)
Romantik Bir Viyana (1993)

Öykü Kitapları

Yüksek Gerilim (1974)
Sessizliğin İlk Sesi (1978)
Hadi Gidelim (1982)

1974 Türk Dil Kurumu
Tiyatro Ödülü (Üç
Oyun ile)

1975 Sait Faik Hikâye
Armağanı (Yüksek
Gerilim ile)

1979 Sedat Simavi Vakfı
Edebiyat Ödülü (Bir Düşün
Gecesi ile)

1980 Orhan Kemal Roman
Armağanı (Bir Düşün
Gecesi ile)

1980 Madaralı Roman
Ödülü (Çok Uzak-Fazla
Yakın ile)

1992 Türkiye İş Bankası
Edebiyat Büyük Ödülü

1995 Cumhurbaşkanlığı
Kültür ve Sanat Büyük
Ödülü (Romantik Bir
Viyana Yazı ile)

1997 Aydın Doğan Vakfı
Roman Ödülü (Romantik
Bir Viyana Yazı ile)

1997 NTV Yılın Yazarı
Ödülü

Hayatı Savunma Biçimleri (1997)
Düşme Korkusu (2018)

Deneme Kitapları

Geçerken (1986)
Karşılaşmalar (1993)
Başka Karşılaşmalar (1996)
Öyle Kargaşada Böyle Karşılaşmalar (1996)

Anı Romanı

Göç Temizliği (1985)

Günceler

Damla Damla Günler I-II-III (2004)

Rüya Anlatısı

Gece Hayatım (1991)

1. Fotoğraf



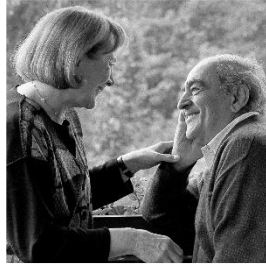
2. Fotoğraf



3. Fotoğraf



Adalet ve Halim Ağaoğlu



ARŞİV ODASI: Adalet Ağaoğlu, 1993 - BBC TÜRKÇE
(Fotoğrafın üzerine sol tık yaparak bağlantıya ulaşabilirsiniz).



Emre Kongar, Adalet Ağaoğlu, İlber Ortaylı



*Adalet / Selim
Ağaoğlu / İleri
Sordu / Yanıtladı*



ANLATI KİŞİLERİ

ŞEMA

Romanlar

Açık: Ömer (Bir Düşün Gecesi) – Editör (Dert Dinleme Uzmanı) – Aysel (Ölmeye Yatmak, Hayır...) – Kamil Kaya (Romantik Bir Viyana Yazı) – Murat Kaymazlı (Üç Beş Kişi) – Yazar (Yazsonu) – Kezban (Fikrimin İnce Gülü) – Fatma İnyet (Göç Temizliği)

Kapalı: İlhan (Bir Düşün Gecesi, Ölmeye Yatmak) – Hatice (Yazsonu) – Bayram Ünal (Fikrimin İnce Gülü) – Baba (Göç Temizliği)

Sosyal: Yazar (Dert Dinleme Uzmanı) – Yenins (Hayır...) – Aydın (Ölmeye Yatmak) – Doktor Asaf (Romantik Bir Viyana Yazı) – Veligiller (Fikrimin İnce Gülü)

Asosyal: Cemal (Hayır...)

Sorumlu: Ferit Sakarya (Üç Beş Kişi)

Mantıklı: Evrensel Kokteylci (Dert Dinleme Uzmanı)

Duygusal: Tezel (Bir Düşün Gecesi) – Yazar (Romantik Bir Viyana Yazı) – Kadın (Ruh Üşümesi) – Adam (Ruh Üşümesi) – Kısmet Kaymazlı (Üç Beş Kişi) – Nevin (Yazsonu) – Anlatıcı Yazar (Göç Temizliği)

Tiyatro Oyunları

Açık: Andız (Duvar Öyküsü) – Erol (Kendini Yazan Şarkı) – Kadın (Sınırlarda) – Genç Kız (İki kişi Arasında)

Kapalı: Sadık (Çatıdaki Çatlak) – Fatma Kadın (Çatıdaki Çatlak) – Duvar (Duvar Öyküsü) – Bekçi (Evcilik Oyunu) – Genç Kadın (Sessiz Bir Adam) – 6 Kişi (Sınırlarda) – I. Kadın (Kozalar)

Sosyal: Fatma Hanım (Çatıdaki Çatlak) – Örümcek (Duvar Öyküsü) – Munise (Kendini Yazan Şarkı) – Genç Adam (Sessiz Bir Adam) – Çocuk (Sınırlarda)

Asosyal: Erkek (Evcilik Oyunu) – Kadın (Evcilik Oyunu)

Sorumlu: Halil (Kendini Yazan Şarkı) – Neslihan (Yaşamak)

Sorumsuz: Selma Tura (Çok Uzak Fazla Yakın)

Mantıklı: Aydın Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) – Hizmetçi (Sessiz Bir Adam) – Yaşlı Kadın (Tombala) – I. Erkek (Bir Kahramanın Ölümü)

Duygusal: Meltem Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) – Yaşlı Erkek (Tombala) – Kız (Çıkış) – Baba (Evimizin Saatleri)

Öyküler¹

Açık: Anlatıcı (Kökten Değişim) – Rabia (Rabia'nın Dönüşü) – Ufuk (Şehrin Gözyaşları)

Kapalı: Rehber Esmâ (Duvar Öyküsü)

Sosyal: Anlatıcı (Sessizliğin İlk Sesi) – Kadir Çiçek (Yüksek Gerilim)

¹ *Hadi Gidelim:* Dar Odanın Karanlığı, Çok Özel Küçük Şeyler, Hadi Gidelim / *Yüksek Gerilim:* Yüksek Gerilim, Duvar Öyküsü, Yasemin İşçileri / *Sessizliğin İlk Sesi:* Sen Ey Kutsal Işık, H, Sessizliğin İlk Sesi / *Hayatı Savunma Biçimleri:* Rabia'nın Dönüşü, Çınlama, Şehrin Gözyaşları / *Düşme Korkusu:* Kökten Değişim, Zengin Adam, Orta Sınıf

Asosyal: Baba (Zengin Adam)

Sorumlu: Sultan (Dar Odanın Karanlığı) – Büyük Işık Kumandanı (Sen Ey Kutsal Işık) – Kaya (Yasemin İşçileri)

Mantıklı: Ahmet Çift (Orta Sınıf) – Anlatıcı (Hadi Gidelim)

Duygusal: Anlatıcı (Çok Özel Küçük Şeyler) – Seyfi Bey (Çınlama) – Anlatıcı (H)

ROMANLAR

Genel Bakış Yazarın kaleme almış olduğu yazınsal eserlerde rol oynayan anlatı kişileri, Costa ve McCrea'nın son şeklini verdiği *Beş Faktör Kişilik Modeli*'nden esinlenerek oluşturulmuş olan tematik inceleme çerçevesi temel alınarak incelenmiştir. Oluşturulan kuram çerçevesinde karakterler; açıklık, sorumluluk, dışadönüklük, uyumluluk ve duygusal denge boyutlarında analiz edilir. Karakterlerde bu boyutlar farklı ölçülerde ve farklı kombinasyonlarda gözlemlenebilir. Anlatı kişilerini tam olarak belirli bir kategoriye yerleştirmek oldukça zor olsa da, anlatıdaki işlevlerinden ve eylemlerinden hareketle bazı boyutlara daha fazla yakınlık gösterdikleri görülmektedir. Anlatı kişileri düşünsel açıdan açıklık/kapalılık, sosyal açıdan asosyal/sosyal, eylemsel açıdan sorumlu/sorumsuz ve tinsel açıdan mantıklı ya da duygusal olarak sınıflandırılacaklardır. Aşağıda üzerinde durulmuş olan anlatı kişileri en çok yakınlık gösterdikleri faktörle değerlendirilmiştir. Ağaoğlu'nun romanlarında tip özellikleri taşıyan anlatı kişileri bulmak oldukça güçtür. Yazarın eserlerinde yer oynayan ve çeşitli işlevler gören eyleyenler çoğunlukla karakter nitelikleri göstermektedirler.

Açık: **Ömer** (Bir Düşün Gecesi) – **Editör** (Dert Dinleme Uzmanı) – **Aysel** (Ölmeye Yatmak, Hayır...) – **Kamil Kaya** (Romantik Bir Viyana Yazı) – **Murat Kaymazlı** (Üç Beş Kişi) – **Yazar** (Yazsonu) – **Kezban** (Fikrimin İnce Gülü) – **Fatma İnanet** (Göç Temizliği)

Aysel (Ölmeye Yatmak, Hayır...) Duygusal

Ağaoğlu'nun Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olmasını sağlayan *Dar Zamanlar* adlı üçlemesindeki Aysel başkarakteri, yazarın öz yaşam öyküsünden büyük çapta izler taşımaktadır. Anlatının başkarakteri olan Aysel adlı anlatı kişisi, ailesinin gelenekçi tutumuna karşın taşrada aldığı ilköğretim sırasında Atatürkçü ve Cumhuriyetçi olan Dünder öğretmeni sayesinde ilerici ve çağdaş değerlerle tanışır. Babasının, annesinin ve ağabeyinin bütün baskılarına rağmen eğitimini tamamlamak ister ve bu hayalini gerçekleştirmek amacıyla Ankara'ya gider. Ankara Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra üniversiteye başlayan Aysel, almış olduğu bir bursla Sorbonne Üniversitesi'nde bir yıl boyunca misafir öğrenci olarak Paris'te bulunur. Fransa'da Camus ve Sartre gibi yazarların eserleriyle tanışan ve daha önce de Nazım Hikmet'e hayranlık beslemiş olan Aysel'in düşünsel açıdan ufku açılır. Ülkesine geri döndükten sonra toplumcu hareketlere katılmış olan Aysel 68 hareketinin eylemcilerinden birine dönüşmüştür. Fakat hayalini kurdukları toplumsal düzeni hayata geçirmek konusunda zaman içinde karamsarlaşmış olan Aysel varoluşsal bir bunalım yaşamaya başlar. Bunun sonucunda öğrencilerinden biri olan Engin'le cinsel ilişkiye girer. Kendini bir saat yirmi yedi dakika boyunca bir otel odasına kapatıp ölmeye yatan Aysel geçmişin ve şimdinin muhakemesini yapar. Hayatı boyunca ailesinden, çevresinden ve toplumdaki baskı görmüş olan kadın başkarakter özgürlük duygusunun nasıl bir şey olduğunu anlamak ve onun tadını almak ister. Toplumun tutucu ve ataerkil normları nedeniyle kendini kişiliğini inşa etmek konusunda büyük zorluklar yaşamış olan Aysel varoluşsal bir bulantı yaşamaya başlamıştır.

Ömer (Bir Düşün Gecesi) Duygusal

Bir işadamı olan İlhan sayesinde hapis yatmaktan kurtulmuş olan Ömer, gözden düşmüş bir öğretim üyesidir. Eşi Aysel tarafından Engin adlı bir öğrenciyle aldatıldığının farkında olan Ömer, yirmi yıldır evli olduğu eşiyi neden aralarının açıldığını ve onun yaşadığı değişimi sorgular. Eşinin yeğeni olan Ayşen tarafından sevildiğinin ve ilgi gördüğünün farkında olan Ömer, gençlik yıllarına özlem duyar ve eskisi gibi ateşli bir idealist olabilmeyi arzular. Yaşamış olduğu hayal kırıklıkları ve eşi tarafından aldatılmış olmak Ömer'i psikolojik bir bunalıma sokar ve eşinin kız kardeşi olan Tezel'le düşün süresi boyunca alkol tüketir. Eserde yer alan bütün karakterler ilk önce Ömer'in öznel izlenimlerinin süzgecinden geçirilerek aktarılır.

Kamil Kaya (Romantik Bir Viyana Yazı) Duygusal

İstanbul doğumlu olan emekli tarih öğretmeni Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde yirmi yıl boyunca mesleğini icra etmiştir. Düşünceleri, okuduğu kitaplar ve yalnızlığı sebebiyle birkaç defa sürgün edilmiş

ve görevinden azledilmiştir. Öğretmenliğinin yanında tarihsel olaylar üzerine denemeler ve şiirler yazar. Çok fazla düşünen ve yalnız olan karakterin içinde büyüyüp gelişen korku duygusu bazı takıntılara sahip olmasına sebep olur. Barok döneme özel bir merakı olan Kamil Kaya, barok sanatının hakim olduğu Viyana'yı sürekli olarak derslerinde anlatır. Venedik seyahati sırasında satın alıp okuduğu "Sevme Sanatı" adlı eser sayesinde tanıdığı Alma Mahler'in izini sürmek amacıyla Viyana'ya gider ve gittiği mekanlarda onun yaşadığı aşkları zihninde canlandırır. Uzun yıllar kendi kabuğunu kıramamış bir halde Anadolu'nun kırsalında gezinmiş olan Kamil Kaya, Viyana seyahati sırasında kendi benliğinde kendisiyle ve insanlıkla hesaplaşır. "Anlatım teknikleri arasında leitmotiv, Kamil Kaya'nın "kravaz takım elbisesi", hem bu figürün tanıtıcı özelliği olarak sık sık tekrarlanmakta, hem de onun yaşama üslubunu yansıtan somut bir ayrıntı niteliği taşımaktadır. Romantik bir başka leitmotivi Kamil Kaya'nın "şehir" derken hemen "pardon kent" kelimelerini sıralaması. Bu leitmotiv bir iki yerde, anlatıcı yazar figürün konuşmasında da geçiyor ve bir zamandır onun öğrencisi olmuş olduğunu, ondan çok şeyler aldığının dile yansımaları, yani bir çeşit göstergesi işlevini yükleniyor" (Aytaç 2012, 384).

Kapalı: İlhan (Bir Düşün Gecesi, Ölmeye Yatmak) – Hatice (Yazsonu) – Bayram Ünal (Fikrimin İnce Gülü) – Baba (Göç Temizliği)

Bayram Ünal (Fikrimin İnce Gülü) Asosyal

Anlatının başkarakteri olan Bayram, 1949 yılında Eskişehir'in Ballıhisar beldesinde dünyaya gelmiştir. Anlatının geçtiği dönemde otuz dört yaşında olan Bayram Almanya'nın Münih kentindeki BMW fabrikasında montaj işçisi olarak çalışmaktadır. Genç yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş olan erkek karakter amcası Raşit ve yengesi tarafından büyütülmüştür. Ballıhisar'ın toprak sahiplerinden olan Düdüllerin tarlalarında ırgat olarak çalışmış olan Bayram, beldeye gelen Demokrat Parti yetkilisinin Ford marka arabasını görmesi üzerine araba satın almak ister. Ankara'ya giden Bayram benzin pompacılığı yaptıktan sonra Temizel Oto'da çıraklık yapmıştır. Daha sonra Almanya'ya gitmiş olan Bayram araba fabrikasında çalışarak Mercedes S 230 almayı başarmıştır. Araba sevdası nedeniyle sevdiği kadın olan Kezban'ı yüzüstü bırakmış olan Bayram Ballıhisar'a geri döner.

İlhan (Bir Düşün Gecesi) Asosyal

"Ölmeye Yatmak'tan tanıdığımız İlhan, ilk gençlik yıllarındaki milliyetçilik hevesinden uzaklaşmış, üniversiteyi bitirip avukat olmuş, evlenmiş, özel sektörde kendini geliştirmiş, siyasi otoriteyle yakınlık kurmuş ve zengin bir iş adamı hüviyeti kazanmıştır. Eşi, Müjgan'dır. Romanın temel olayı olan düşün, onun kızı Ayşen ile damadı Ercan arasında gerçekleşmektedir. Dünürü, Tümgeneral Hayrettin Özkan'dır. Üçlemenin ilk romanında, Salim Efendi'nin geleceğinden endişe duyduğu, milliyetçi düşüncelerden dolayı başını belaya sokmasından korktuğu İlhan, bu romanda oldukça varlıklı, nüfuzlu bir karakter olarak, İlhan Dereli olarak karşımıza çıkmaktadır. O, inşaat sektöründe oldukça ilerlemiş, ün yapmıştır. Ardı ardına mülk yapıp satmaktadır. Finans kaynağı olarak, şimdilerde banka müdürü olan köylüsü Namık'ı kullanmaktadır. Namık ona acele kredi bulmakta, İlhan da karşılık olarak ona daire veya arsa ayarlamaktadır" (Acar 2019, 53).

Hatice (Yazsonu) Asosyal

İlk evlendiği kocasından kaçmış ve Kadir'le birlikte gayrimeşru bir ilişki yaşamaya başlamış olan köylü kadın karakterin ilk eşinden Yusuf adında bir çocuğu, Kadir'den de Osman ve Şadıman adlarında iki oğlu olmuştur. Oğuz Bey'e ait olan motelin temizlik işlerini yapan kadın karakter, Nevin'in yazlığının hemen yanındaki brikette yaşamaktadır. Evli olduğu eşinden kaçtığı ve Kadir'le evlilik dışı bir ilişki yaşadığı için oğlu Yusuf'la birlikte bir süre hapis yatmıştır. Hala eski eşiyile resmi nikahı olan Kadir'in eşinden boşanmasını ve borçlarını ödeyip rahat bir yaşam sürmeyi hayal eder. Çalışkan, açıkgozlü, kurnaz, cesur, görgüsüz ve kapalı karakter nitelikleri gösteren Hatice, neredeyse sahip olduğu her özellikle Nevin'in tersidir.

Sosyal: Yazar (Dert Dinleme Uzmanı) – Yenins (Hayır...) – Aydın (Ölmeye Yatmak) – Doktor Asaf (Romantik Bir Viyana Yazı) – Veligiller (Fikrimin İnce Gülü)

Yazar (Dert Dinleme Uzmanı) Açık

Editör'le aynı semtte ikamet eden ve adı pek duyulmamış olan Yazar, Editör'le semt kahvesinde tanışır. Sık sık semt kahvesine gelen Editör'ü gözlemleyen Yazar onunla tanışmak ister ve bir gün cesaretini toplayarak Editör'ün oturduğu masaya gelir ve onunla tanışır. Bir süre sonra Editör Yazar'a, Dert Dinleme Uzmanı serlevhalı defterini verir ve hayatı sona erdiğinde defterle istediği her şeyi yapabileceğini söyler. Bu olayın ardından bir süre sonra Editör'ün hayatını kaybettiğini öğrenen Yazar defteri okur ve onu yayımlatmaya karar verir. Yazar, defterin başına "Takdim" ve sonuna da "Takdimci"

başlıklarını taşıyan iki bölüm ekleyerek eseri yayımlatır. İşlevsel açıdan Yazar'ın anlatıda önemli bir görevi yoktur fakat Editör'ün eserini okura takdim etmesi ve onu yayımlatması eylemleriyle anlatıda yardımcı işlevine sahiptir. Yazar karakteri, Ağaoğlu'nun biçim konusunda Türk romanına kazandırdığı farklı unsurlardan ve tekniklerden bir tanesidir. Anlatı boyunca Yazar'ın kişiliği ve şahsi hayatı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Fakat onun Editör'ün ortaya çıkmasında, onun daha iyi tanınmasında önemli bir rolü vardır.

Yenins (Hayır...) Sosyal

"Yenins, ruhî bunalım yaşayan Aysel'i bir sandal üzerinde sisi yararak özgürlüğe ulaşmaya davet eden gerçek dışı bir kişidir. Romandaki hayalî kişilerin en baskınıdır. Erildir. Onun hayalî bir figür olduğu "Yine hiç bozulmamış duru bakışları onun. Yine tutku. Yine inanç. Düş." (Ağaoğlu, 2014c, s. 8) cümlesiyle romanın henüz başlangıcında ifade edilmiştir. Yenins'in yirmi yaşında olması ve tutkuyu sembolize etmesi önemlidir. Çünkü genç öğrencisi Engin'le yaşadığı yasak ilişki Aysel için artık elde edilmesi mümkün olmayan bir tutkudur. Bu yönüyle, Yenins'in kayıp bir arzu nesnesi olarak Engin'i simgelediği düşünülebilir" (Acar 2019, 78).

Doktor Asaf (Romantik Bir Viyana Yazı) Sosyal

Kamil Kaya'nın eski öğrencilerinden biri olan erkek karakter Amerika'da ruhbilimi üzerine eğitim almış kırklı yaşlarında bir ruh doktorudur ve Barbara adında Avusturyalı olan bir çocuk doktoruyla evlidir. Doktor Asaf, profesörü sayesinde Münih'te çalışmaya başlamış ve aynı şehirde yaşamaktadır. Dar gelirlili bir ailenin çocuğu olarak zor şartlarda okumuş hatta eğitimi süresince çalışmak zorunda kalmıştır. Kütahya ve Konya illerinde lise eğitimi aldığı dönemlerde Kamil Kaya'nın çok iyiliğini görmüş olan Asaf, öğretmenine olan minnet borcunu ödemek amacıyla onu Viyana'ya davet etmiştir. Öğretmenini evinde bulamaması üzerine onu aramaya başlayan Asaf yazarla tanışır. Asaf yazarı tanımaktadır ve eserlerini okumaktadır. Asaf, Kamil Kaya'nın toplumla ve dış dünyayla iletişim kurmasında yardımcı rolü oynar.

Asosyal: Cemal (Hayır...)

Cemal (Hayır...) Asosyal

"Romanda bir zamanlar Aysel'i, öğrencileri ile aşırı derecede ilişki kurmakla suçlayan ve bundan ötürü de kendisi ile de ilişki kurması gerektiğini ima eden Cemal, aşırı sağ görüşü ile dikkatlerin üzerinde odaklanmasını sağlar. Cemal, seviyesizliği, ispiyonculuğu, ucuz milliyetçiliği temsil etmektedir. Eserin ilerleyen bölümlerinde o da Engin gibi siyasi bir sığınmacı olarak yurt dışına gider. Fakat olumsuzluğu, orada da devam eder. Çevreye karşı merhametsiz ve kaba olan Cemal, bu yapısını dışa yansıtma yetersiz kalınca, içe dönük olumsuz davranışlarla, misyonunun kendisine sağladığı davranış bozukluklarına devam eder" (Eronat 2004, 132-133). Fakülte yönetimi için öğrenciler arasında casusluk yapan Cemal ilerleyen dönemlerde dekanın asistanı olarak ödüllendirilir. Fakat daha sonra siyasi bir sığınmacı olarak Danimarka'ya giden Cemal akli dengesini yitirmiştir. Eserde olumsuz bir karakterdir ve eyleyen olarak engelleyici işlevine sahiptir.

Sorumlu: Ferit Sakarya (Üç Beş Kişi)

Ferit Sakarya (Üç Beş Kişi) Açık

Anlatıdaki gerçek zamanda kırk beş yaşında olan Ferit, Emin Sakarya'nın oğludur ve Deniz'le evlidir. Oldukça zeki ve otodidakt bir karakter olan Ferit Sakarya Robert Koleji'nde eğitim aldıktan sonra Paris'e gitmiştir. Yirmi beş yaşında Paris'ten döndükten sonra ülke ekonomisini kalkındırmak amacıyla yeni sanayi projelerini hayata geçirmeyi amaçlamıştır. Eskişehir'deki birçok fabrikayı yönetmeye başlayan Ferit Sakarya'nın ortaklarından biri ablası Türkan Hanım'dır. "Ferit, romanda eğitilmiş, kültürlü, girişken ve zengin biri olarak karşımıza çıkmaktadır. O kendi kültürünü, edebiyatını ve Türk klasik müziğini bilir; bunun yanında Batı kültürünü, edebiyatını ve klasik müziğini de bilir. Kısacası, zevk sahibidir" (Acar 2019, 118). "Üç Beş Kişi'nin en kayda değer ironisini kayıt eden ve akılcılığı takdis eden yine odur. Romanda, toplumdaki kültürel, siyasi ve ekonomik yapılanmanın fotoğrafını banyo eden Sakarya, yanılığın içerisindeki yeğeni Murat'a şu yaklaşımında, yelpazesi oldukça geniş olan mesajlar iletisini sunmakta ve eserdeki tematik kurgunun ironiye dayalı yapısını yansıtmaktadır: "— Senin soyut saygın, onları çarkın ağzına itmeye yarar sadece. Batı, Keloğlanlığa pek yüz vermez. Orada tam karşıtı. Don Kişot, o sıska ve yaşlı şövalye özentisi, her atılımında hüsrana, yenilgiye uğratılır. Batı'nın düşçülüğe yergisi ta burdan başlar. Akıldışılık cezalandırılır, akıl takdis edilir, yüceltilir. Onlara göre, Keloğlan'lar hiç kazanamazlar ya, Don Kişot'lar da sadece gülünçtürler. Ancak güçlüler amaçlarına ulaşırlar" (Ağaoğlu 2002, 31).

Mantıklı: Evrensel Kokteylci (Dert Dinleme Uzmanı)

Evrensel Kokteylci (Dert Dinleme Uzmanı) Sorumlu

Editör'ün ilk eşinin annesidir. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olduktan sonra İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nda sekreterlik yapmış ve daha sonra iletişim danışmanlığına kadar yükselmiştir. İkinci damadı ve kızıyla birlikte yurt dışına yerleşen kadın karakter, düzenlemiş olduğu davetler nedeniyle çevresindekiler tarafından Evrensel Kokteylci olarak tanınmaktadır. "Babası, tapu müdürlüğünde küçük bir memurdur. Annesi, şehirlidir ve babasının ikinci karısıdır. Babası, ikinci evliliğini erkek evlat sahibi olmak için yapmıştır. Hatta evlenmeden önce kusurlu olup olmadığını öğrenmek için kadına birtakım testler uygulamıştır. Bununla birlikte, kız doğan ilk çocuğundan ancak yedi sene sonra istediği erkek evlada kavuşabilmiştir. Baba, bu süreçte, hem anneye hem de o zamanlar küçük bir kız olan Evrensel Kokteylcimize kâbus yaşatmıştır" (Acar 2019, 162). Başkarakterin kayınvalidesi olan Evrensel Kokteylci, anlatı boyunca üzerinde en çok durulan karakterlerden bir tanesidir. Geçmişte babası tarafından maruz kaldığı ayrımcılıktan ve ataerkil normların baskın geldiği bir toplumda büyümüş olmaktan dolayı kadın özgürlüğüne ve ilerici değerlere çok önem verir.

Duygusal: Tezel (Bir Düşün Gecesi) – Yazar (Romantik Bir Viyana Yazı) – Kadın (Ruh Üşümesi) – Adam (Ruh Üşümesi) – Kısmet Kaymazlı (Üç Beş Kişi) – Nevin (Yazsonu) – Anlatıcı Yazar (Göç Temizliği)

Tezel (Bir Düşün Gecesi) Açık

Tezel, kendini Nihilizmde kaybeden daha otuzlarının başında genç bir ressamdır. Hayata ve burjuva insanlara değer vermez. Ayşen'in düşününden dolayı bazı aile üyeleriyle de karşılaşmak zorunda kaldığı için mutsuzdur. Kendini alkole veren Tezel, bunalımlı ve dengesiz tavırlar sergiler. Düşün boyunca Ömer'le konuşur ve en sonunda düşününden de onunla ayrılır. İki defa evlenmiş ve gençliğinde toplumcu ideolojilerin savunuculuğunu yapmış olan Tezel, yaşamış olduğu hayal kırıklıkları nedeniyle kendisini hiçliğe teslim etmiş ve devamlı olarak intihar etmeyi düşünmektedir. İntihar edecek cesareti kendisinde bulamadığı ve annesi gibi bazı aile üyelerini üzmemek istemediği için kendini alkole vermiştir.

Nevin (Yazsonu) Açık

"Üstünde toprak rengi bir etek, çizgileri ya solmuş ya pastel, geniş bir fanila gömlek vardı. Asıl akılda kalansa, çoktan gitmiş bir otobüsün ardından sallanan elin, havada asılı kalışıydı" (Ağaoğlu 1980, 38). Anlatının başkarakteri olan kadın karakter geçmişte birçok sarsıcı olay yaşamıştır. Eşinin yaşadığı cinsel sorunlar nedeniyle eşinden ayrılmış olan Nevin, kısa bir süre sonra her şeyden çok sevdiği oğlu Güney'i kaybetmiştir. Aynı zamanda genç yaşlarda annesiyle babasını kaybetmiş olan Nevin'in hayatı çeşitli sarsıntılarla doludur. Uzun yıllar çevirmenlik ve gazetecilik mesleklerini icra etmesinin yanında İngiltere ve Portekiz gibi ülkelerde de bulunmuştur. Anlatının geçtiği zamandan üç yıl önce eşi Hasan'la ayrılmış olan Nevin, iki buçuk yıl önce de üniversitede öğrenci olan oğlu Güney'i silahlı çatışmada kaybetmiştir. Yaşamış olduğu trajik olaylardan ve dönemin baskıcı siyasi ve toplumsal ortamından dolayı derin içsel bunalımlar yaşayan Nevin, sevdikleriyle buluşmak ve kısa süreliğine de olsa mutluluğu yeniden tatmak amacıyla Alanya'daki yazlığına gelir.

Kadın (Ruh Üşümesi) Açık

Anlatının başkarakteri olan Kadın "Eli yüzü düzgünce; okumuş yazmış belli. Bakıyor. Yaşı belirsiz. Ancak, dışarda tek başına yemek yiyebilecek kadar yaşlı, cesur ve özgür" (Ağaoğlu 1994, 5). Lokantadaki bir masaya oturmuş olan yaşlıca kadının ayaklarının dibinde bir bavul bulunmaktadır. Kadın karakterin başka bir yerden geldiği ve seyahat halinde olduğu bellidir. Oturduğu masayı Adam'la paylaşmak zorunda kalmış olan Kadın lokantanın camındaki yansımasından onu dikizler. Zihninde Adam'la ilgili cinsel fanteziler kuran Kadın geçmişte yaşamış olduğu ilişkilerin de muhakemesini yapar. Yaşamış olduğu hayal kırıklıkları ve tatminsizlikler yüzünden tamamen içine kapanmıştır. Karşısındaki Adam'ın martini zeytini yiyiş şeklinden tahrik olan Kadın, onun da kendisiyle ilgili cinsel içerikli hayaller kurduğunu fark eder. Kadın karakter, aynı masayı paylaştığı Adam'la Ekim ayının mavi ışıklarının aydınlatığı bir otel odasında birlikte olduğunu düşünür. Fakat bu sırada kendi geçmişinin muhakemesini de yapar.

TİYATRO OYUNLARI

Açık: Andız (Duvar Öyküsü) – Erol (Kendini Yazan Şarkı) – Kadın (Sınırlarda) – Genç Kız (İki kişi Arasında)

Andız (Duvar Öyküsü) Mantıklı

Kişilik yapısı ve dünya görüşü olarak Duvar'la Andız birbirlerinden tamamen farklılardır. Duvar gibi Andız da çeşitli canlılara ev sahipliği yapmaktadır ve onları korumaktadır. Fakat Andız Duvar gibi otoriter, zorba, kaba ve cimri değildir. Soyunu devam ettirmek isteyen Andız güz rüzgarlarına tohumlarını bırakır. Duvar Andız tohumlarının çukurlarına girmesinden korkar. "Duvar, Andız Tohumlarının kendisini parçalamasından korkar. Tohumların içerisine yerleşip, kök salması ürkütür onu. Andız Ağacı, Duvar'ın üstüne tohumlarını salmak ister. Duvar'ın içinde yeşerip, yeni bir yurt edinmek ister. Başlangıçta sanki Andız Ağacı'nın bu isteği, Türk ulusunu simgeleyen Duvar'ı parçalamaktır. Bir düşman gibi gözükür Andız Ağacı. Ancak eserin sonlarında, başkaları tarafından "hasta adam" olarak görülüp, göz dikilen Duvar'ın yaşamını başka bir şekilde sürdürmeye çalışan, Duvar'ın içine girmeyi başarıp orada yeşermeye ve Ağaç olmaya başlayan Andız Tohumu'nun, Duvar'ın yıkılışı ile "Yeni Türkiye" devletini simgelediği görülecektir" (Şahin 2011).

Kadın (Sınırlarda) Kapalı

Genç Kız ve Kadın isimleriyle oyunda karşımıza çıkan karaktere yazar tarafından evrensel bir nitelik kazandırılmak istenir. Oyunda rol oynayan bazı karakterlerden ve uzamın sahip olduğu niteliklerden anlaşılacağı üzere Kadın'ın yaşadığı bölge otoriter bir sistemle yönetilmektedir. İçinde yaşadığı baskıcı düzenden kurtulmanın yollarını arayan Kadın, halk arasında bir efsane gibi bahsedilen barış çiçeğini aramaktadır. Greimas'ın Eyleyenler Örnekçesi'ne göre Kadın oyunda özne işlevine sahiptir. Oyundaki sorunsal kahraman toplumu refaha çıkaracak olan nesnenin arayışı içindedir. Fakat III. Sınır adlı tabloda Kadın'ın arayışının boş bir çaba olduğu anlaşılır. I. Sınır adlı tabloda Çocuk'la ve Baloncu'yla konuşan kadın karakterin eylemsel açıdan oldukça açık nitelikler gösterdiği görülür. Yaşadığı toplumun sorunlarından bunalmış ve ezilmiş olan Kadın, sınırın diğer tarafında bulunan hiçbir medeniyet belirtisi olmayan bölgeye giderek barış çiçeğini filizlendirmek ve yeni bir toplumsal düzen inşa etmek ister. Fakat Kadın, ne barış çiçeğini ne de onu birlikte yeşertebileceği Erkek'i bulamaz. Kadın'la Erkek çeşitli sebeplerden dolayı sürekli olarak ayrı düşerler. II. Sınır adlı tabloda sınıra yakın bir motelde konaklayan Kadın'ın amaçlarına ulaşabilmek için eyleme geçtiği görülür.

Erol (Kendini Yazan Şarkı) Duygusal

Öğrenci örgütüne mensup olan Erol, Halil gibi sınıfsız bir toplumsal düzenin inşası için mücadele etmektedir. Katılmış olduğu eylemler nedeniyle mevcut siyasi erk tarafından devlet düşmanı olmakla suçlanır ve bundan dolayı kolluk kuvvetleri tarafından her yerde aranır. Savunduğu ideolojinin haklılığına içten bir şekilde inanmasına rağmen Erol halkın değişim isteyip istemediğinden tam olarak emin değildir. Bundan dolayı halka, özellikle köylülere, güvenmemektedir. Halil'e göre daha varlıklı ve eğitilmiş bir ailede büyümüş olan Erol hayatı daha çok kitaplardan öğrenmiştir. Otobüs yolculuğu sırasında Kız tarafından tanındığını düşünerek onun ağzını bağlayıp onu zorla yanında götürür. Samanlıkta buldukları süre içerisinde Erol'la Kız düşünce dünyalarıyla ilgili fikir alışverişinde bulunurlar. Eğitim hayatı boyunca birçok kitap okumuş olan Kız Erol'un uğruna mücadele ettiği ideolojiyle ilgili bazı şeyleri sorgulamasına sebep olur. Kız'ın soruları ve bazı söylemleri üzerine Erol; gerçekten ne için ve kimin için mücadele ettiğini, halkın değişim isteyip istemediğini, kurulmasını istediği toplumsal dizge için gerekli bedeli ödeyip ödeyemeyeceğini ve son olarak gidilmesi gereken yolu ve yolun onu nereye çıkaracağını sorgular. Öğrenci örgütüne üye olan ve örgütle birlikte bazı eylemlere katılmış olan Erol, savunuculuğunu yaptığı ideolojiyle ilgili çoğu bilgiyi kitaptan edinmiştir. Fakat varlıklı bir ailede doğmuş ve büyümüş olan Erol işçileri ve köylüleri yeterince tanımamaktadır.

Kapalı: Sadık (Çatıdaki Çatlak) – Fatma Kadın (Çatıdaki Çatlak) – Duvar (Duvar Öyküsü) – Bekçi (Evcilik Oyunu) – Genç Kadın (Sessiz Bir Adam) – 6 Kişi (Sınırlarda) – I. Kadın (Kozalar)

Duvar (Duvar Öyküsü) Duygusal

"İlk yapıldığında dokuz buçuk metre yüksekliğinde idi. İki buçuk metre kalınlığında idi. Alâeddin-i Keykubât babamızın emirlerine karşı gelen huysuz hizmetkarlarını bu divardan aşağı attığı rivayet edilmektedir. Eski kale, yahutçuğuma kâbe divarı diye bilinmektedir. Kâbe divarı dememiz şundandır ki, bu divar, Alâeddin-i Keykubât babamızın burada ilk ayak bastığı yere temel alınmıştır. Ayağının tozu temel sıvanmıştır" (Ağaoğlu 1997, 22). Yüzyıllar önce ataları tarafından göçün ardından inşa edilmiş olan Duvar'ın bazı alegorik göndermelerinden eski Türk kavimlerini veya devletlerini temsil ettiği düşünülebilir. Zira Duvar'ın soyu, zeytin kökü yüzünden, iki defa göç etmiş ve çeşitli yerlere dağılmıştır. Oldukça mağrur ve kendinden emin olan Duvar geçmişle ve asil kanıyla övünmektedir. Bundan dolayı başkalarını küçümser ve onlara zorbalık eder. Fakat Duvar'ın böylesine kötücül bir duruma gelmesinde çevresindekilerin payı da büyüktür. Duvar çeşitli hayvanlara ev sahipliği yapar ve onları kötü havalardan korur. Buna rağmen saklayıp gizlediği kiracıları tarafından ihanete uğrar.

Zaman içinde yaşlanmış ve eski gücünü kaybetmiş olan Duvar huysuzlaşmış ve şüpheci, kaba, cimri ve endişeli bir karaktere dönüşmüştür.

Sadık (Çatıdaki Çatlak) Sorumsuz

Anadolu'daki bir köyden şehre göç etmiş olan erkek karakter eşi Fatma Kadın'ı maddi ve manevi olarak sömürmektedir. Ataerkil toplumsal düzenin yaratmış olduğu tipik bir insan figürüdür. Eşinin emeğini sömürür, ailesiyle ilgilenmez ve Fatma Kadın'dan aldığı paraları sigara, alkol ve kadınlar için harcar. Mensubu olduğu toplumsal sınıfın yüzyıllar boyunca dayatmış olduğu cinsiyetçi anlayış sayesinde Fatma Kadın'a her türlü kötülüğü yapmaya hakkı olduğunu düşünür. Fatma Kadın'ı bir mal olarak görür. Sadık ailesinin ihtiyaçları konusunda herhangi bir sorumluluk almaz ve daima kendi keyfini düşünür. "Yazar, Sadık ve ailesi üzerinden köyden kente gerçekleşen bilinçsiz göç sorunsalına dikkat çekmektedir. Şehir kültürüne adapte olabilmeyi başaramayan bu erkekler, alışkın oldukları davranış kalıplarını eşleri üzerinden sürdürmeye devam etmekte son derece ısrarcıdır" (Yolcu 2017, 82).

Bekçi (Evcilik Oyunu) Asosyal

Toplumda hüküm süren ataerkil düzenin en ateşli savunucusudur. Toplum tarafından sırtına yüklenmiş olan namus beçliliği onun hayatındaki en önemli görevdir. Korumakla sorumlu olduğu parkta genç kızlarla genç erkeklerin görüşmelerine engel olabilmek için sürekli tetiktedir. Bekçi de her ne kadar gelenekçi ve tutucu bir karakter gibi görünse de aslında kadınlara zaafı vardır. Onun başkalarının birlikteliğine bu derece engel olmaya çalışmasının sebebi yalnızlığı ve kimse tarafından sevilmiyor oluşudur.

Sosyal: **Fatma Hanım** (Çatıdaki Çatlak) – **Örümcek** (Duvar Öyküsü) – **Munise** (Kendini Yazan Şarkı) – **Genç Adam** (Sessiz Bir Adam) – **Çocuk** (Sınırlarda)

Munise (Kendini Yazan Şarkı) Mantıklı

İstiklal Savaşı'ndan sonra eşini kaybetmiş olan kadın karakter, kayın pederi Domdom Ali'ye, gözleri görmeyen kızı Seher'e ve annesini kaybetmiş olan torununa büyük zorluklar içinde bakmaktadır. Klasik bir Anadolu kadını tiplemesi olan Munise eğitimsizdir ve yoksulluk içinde yaşamaktadır. Buna rağmen yaşadığı haksızlıkları sorgulamaz ve bütün zorluklara rağmen kadercı bir anlayış içinde bulunduğu durumu kabullenmiştir. Kızının ve kayın pederinin bütün huysuzluklarına alçakgönüllülikle katlanır. En belirgin kişilik özellikleri cefakarlığı ve fedakarlığıdır. Munise Halil'in savunduğu düşünceleri anlamakta zorlanır. Munise'nin en büyük hayali oğlunun eğitimini tamamlaması ve kaymakam olmasıdır. Hayata ve insanlara karamsar bir gözle bakmayan Munise gelecekte umutludur. Zaman zaman köylülerle tartışsa da onlara kızmaz ve küsmez. Oyun boyunca sergilediği eylemlerle Munise seyirciye/okura olumlu bir anne figürü izlenimi verir. Ailesinin bütün ihtiyaçlarıyla ve sorunlarıyla hiç itiraz etmeden ilgilenir.

Genç Adam (Sessiz Bir Adam) Mantıklı

Uzun yıllar doğu illerindeki yol yapım çalışmalarında tekniker olarak çalışmış olan oyunun başkarakteri, patronunun kızına âşık olur ve onunla evlenir. Evlendiği genç kadın sayesinde yeni bir topluluğun arasına katılan genç adam, sanatçı çevreyi anlamakta ve onlara uyum sağlamakta oldukça zorlanır. Kendini sanatçı çevreden soyutlayan genç adam eşini mutlu etmeye ve doktora tezini bitirmeye çalışır. Genç kadınla evlenmesinin ardından genç adam, nezaketi ve çalışkanlığıyla ön plana çıkar. Fakat genç adamın iyi niyeti hem eşi hem de özellikle sanatçı karakterler tarafından suiistimal edilir. Bir işçi bilinciyle hareket eden erkek karakter için halka ve insanlığa hizmet etmenin en iyi yolu çok çalışmak ve dürüst olmaktır. Sanatçı karakterler tarafından ötekileştirilmiş olan genç adamın en yakın dostu arkadaşdır. Arkadaş haricinde genç adamı en iyi anlayan oyun karakteri hizmetçidir. Bütün işlerini tek başına halleden, topluma hizmet eden ve hazırlamış olduğu doktora teziyle insanlığa katkı sağlayan genç adam oldukça olumlu bir karakterdir.

Çocuk (Sınırlarda) Açık

Tebrik kartı satıcısı, motel resepsiyon görevlisi ve sucu olarak seyircinin/okurun karşısına çıkan karakter evrensel bazı nitelikler taşımaktadır. Adam gibi Çocuk da Greimas'ın Eyleyenler Örnekçesi'ne göre yardımcı işlevine sahiptir ve nesneye ulaşmaya çalışan öznelerle destek olur. I. Sınır adlı tabloda tebrik kartı satan Çocuk kış çiçeği resimli bir tebrik kartına sahiptir. II. Sınır adlı tabloda öznelerin birbirlerini bulmalarına ve onların amaçlarına ulaşmalarına yardımcı olur. III. Sınır'da ise su ve lif satıcısı olarak çiçeğin açmasında önemli bir rol oynar. Oyunun başkahramanlarına sorduğu sorularla eserde okura/seyirciye verilmek istenen iletilerin ulaştırılmasına katkı sağlar. İşlevsel olarak başkahramanlar için önemli bir güdümlenici ve yardımcı konumundadır.

Asosyal: Erkek (Evcilik Oyunu) – Kadın (Evcilik Oyunu)

Erkek (Evcilik Oyunu) Duygusal

Tiyatro oyununun başkarakterlerinden biri olan Erkek'in hayatından bazı kesitler verilir ve her tabloda farklı bir isimle okurun/seyircinin karşısına çıkar. Ataerkil normların baskın geldiği bir toplumsal düzende özbenliğini özgürce yansıtamamış ve hayatını istediği gibi yaşayamamış olan Erkek, evli olduğu Kadın'ı sevmesine rağmen onunla aynı ortamda bulunduğu zamanlarda nefes alamamaktadır. Bundan dolayı Erkek Kadın'dan boşanması gerektiğini aksi halde nefessizlikten öleceğini söyler.

Kadın (Evcilik Oyunu) Duygusal

Oyunun başkarakterlerinden biri olan Kadının, altı tablodan oluşan eserde hayatından bazı kesitler verilir ve neredeyse her tabloda farklı isimlerle okurun/seyircinin karşısına çıkar. Toplum, mahalle ve aile baskısı nedeniyle özbenliğini özgürce yansıtamamış ve hayatını istediği gibi yaşayamamış olan Kadın, evli olduğu Erkek'i sevmesine rağmen onunla aynı ortamda bulunduğu zamanlarda nefes alamamaktadır. Bundan dolayı Erkek'ten boşanmak ister. Aksi halde nefessizlikten öleceğini söyler. Daha küçük yaşlarda kendisine mahrem yerlerini erkeklere göstermemesi ve erkek çocuklarının kendisinden daha üstün oldukları telkin edilmiştir. Erkek çocuklar yaramazlıklarının bedelini ödemekle birlikte hiçbir suçu olmamasına rağmen fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalır.

Sorumlu: Halil (Kendini Yazan Şarkı) – Neslihan (Yaşamak)

Halil (Kendini Yazan Şarkı) Açık

Fakir ve eğitimsiz bir ailede dünyaya gelmiş olan Halil, üniversite eğitimi almak için şehre gitmiştir. Öğrencilik yıllarında geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalmış olan Halil fabrikada işçi olarak çalışmaya başlamıştır. Çeşitli ideolojilerle ve örgütlerle tanışmış olan Halil komünist dünya görüşünden yana taraf olmuştur ve birçok eyleme katılmıştır. Katılmış olduğu eylemlerden dolayı kolluk kuvvetleri tarafından eşi öldürülmüş ve oğlu öksüz kalmıştır. Sınıfsız bir toplum inşa edebilmek için çetin mücadelelere girmiş olan Halil gelecekte umutludur. Geleceğin çocuklarının daha adil ve eşitlikçi bir düzende yaşamaları için büyük fedakarlıklar yapar. Katılmış olduğu eylemler nedeniyle kolluk kuvvetleri tarafından aranan Erol'a yardım eder ve onu ailesinin evindeki samanlığa saklar.

Neslihan (Yaşamak) Açık

On yedi yaşında olan oyunun başkarakterinin, geçirmiş olduğu ateşli bir hastalığın ardından belden aşağısı felç olmuştur. Amcasının köyden habersizce ayrılmasına içerlemiş olan kadın karakter tanıdıklarının getirdiği yazınsal eserlerle dünyayı ve insanlığı tanımaya çalışmıştır. Ataerkil baskıcı normların güdümünde hayatını sürdürmek zorunda kalmış olan Neslihan kendini baskı altında hissetmektedir. Fakat bütün sorunlara ve yanlışlıklara rağmen köylüleri sever ve amcasının bir adım ötesine geçmek ister. Sarı Dayılar'ın oğlu İrfan'a karşı derin ve samimi duygular beslemektedir.

Sorumsuz: Selma Tura (Çok Uzak Fazla Yakın)

Selma Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) Duygusal

Ahmet'le evlenmiş ve beş çocuk dünyaya getirmiş olan Selma, Metin'in doğumunun ardından hukuka geri dönmüş ve eğitimini tamamlayarak avukat olmuştur. Aslında Ahmet'in erkek kardeşi Sermet'le kişilik açısından birçok ortak özelliği olmasına rağmen Selma Ahmet'le evlenmeyi tercih etmiştir. Sermet Selma'yla evlenmek istemiş fakat Selma onun ağabeyi olan Ahmet'i tercih etmiştir. Oğlu Metin gibi özgürlüğüne oldukça düşkün olan Selma'nın Ahmet'le neden evlendiği tam olarak bilinmemektedir. Fakat onun Sermet'e güvenmediği ve Ahmet'in aile kurmak için daha güvenilir bir kişiliğe sahip olduğunu düşündüğü üzerinde durulmuştur. Selma Meltem'e hayatını tamamen sanata adamamasını ve bir kadının mutlaka eğitim alıp iş sahibi olması gerektiğini söyler. Zira Selma'ya göre bir kadının özgür olabilmesi için ekonomik açıdan bağımsız olması gerekmektedir.

Mantıklı: Aydın Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) – Hizmetçi (Sessiz Bir Adam) – Yaşlı Kadın (Tombala) – I. Erkek (Bir Kahramanın Ölümü)

Aydın Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) Açık

Meltem'in ikiz erkek kardeşi olan Aydın, genç yaşlarından itibaren hayatını sanata adanmıştır. Gençlik yıllarından itibaren tiyatro oyunculuğu, yazarlığı ve yönetmenliğiyle ilgilenmeye başlamıştır. Oyunlarda başrolleri üstlenir ve kız kardeşiyle birlikte bir topluluk kurar. Giriştiği her işte oldukça başarılı olmasına rağmen idealistliği ve dürüstlüğü nedeniyle mükemmeliyetçidir. Tiyatro alanında beklentilerinin karşılanamaması üzerine şiir sanatına yönelir ve tiyatroyu bırakır. İkiz kız kardeşinin popülist sanatın önemli figürlerinden biri haline dönüştüğünü gören Aydın, bir daha onunla görüşmez. İnsanların

tutarsızlığından, samimiyetsizliğinden ve ikiyüzlülüğünden bıkmış olan Aydın tamamen sanata sığınır. Sanatın hayattan daha gerçek ve daha tutarlı olduğuna inanmaktadır. Aynı zamanda birlikte olduğu kadınlardan da vefa görmemiş ve onlar tarafından anlaşılammış olan Aydın tamamen kendi içine kapanmıştır. Zaman içinde ailesinden kopan Aydın, babasının ve annesinin ölüm anlarında onların yanında bulunmadığı gibi akli dengesini kaybeden amcasını da hiç ziyaret etmemiştir. Bunalımlı bir aydının kişilik özelliklerine sahip olan Aydın; ailesiyle olan iletişimini keser, Meltem'i reddeder, içe kapanır ve yalnızlaşır. İnançları ve idealleri uğruna sefil bir hayat yaşamayı kabullenmiştir.

Yaşlı Kadın (Tombala) Duygusal

Oyun başkarakterine, her toplumda bulunan bir insan tipini ve insani bir gerçekliği temsil ettiği için, özel bir isim verilmemiştir. "Eserin merkez kişilerinden Yaşlı Kadın, geçmiş günlerin hasreti içinde sürekli çocuklarının yolunu gözleyen bir annedir. Onların her an gelebileceği ihtimaline karşı tüm gün çeşitli yemekler yapar. Çocuklarına olan hasretini her fırsatta dile getiren bu oyun kişisi sık sık onların fotoğraflarıyla oyalanarak hasret gidermeye çalışır. Evlatlarının ziyarete gelmeyişlerini kabullenmek istemez ve kocası ile çocuklarının neden bu kadar ilgisiz kaldıklarına dair türlü tartışmalara girer" (Yolcu 2017, 63). Yaşlılıkla birlikte Yaşlı Kadın'ın düşündüğü ve umursadığı tek şey çocukları olmuştur. Fakat çocuklarının artık eve gelmemeleriyle birlikte Yaşlı Kadın kendine çeşitli meşgaleler bulmaya başlamıştır. Yaşlı Kadın'ın hayatındaki en önemli etkinlik eşiyile birlikte tombala oynamaktır.

I. Erkek (Bir Kahramanın Ölümü) Duygusal

Vakanın geçtiği odadaki eşyalardan anlaşıldığı kadarıyla I. Erkek aydın kimliğine sahip olan bir karakterdir. Kırklı yaşlarında olan I. Erkek savunuculuğunu yaptığı değerlerin güdümünde hareket ederek halkın gözünde öncü bir rol oynamış ve birçok eylemin gerçekleşmesine önayak olmuştur. "I. Erkek olarak isimlendirilen oyun kişisi, aslında bir bütünü oluşturan ve tek bir bireyden oluşan şahıs kadrosunun ilk yarısıdır. Bu oyun kişisi, kendi iç hesaplaşmalarının izdüşümü olarak ortaya çıkan II. Erkek'in çeşitli eleştirilerine sık sık maruz kalır. Toplum tarafından dikte edilen kahramanlık kimliğine sahip olabilmek için sürekli çalışan ve sosyal dönüşüm mitingleri düzenleyen I. Erkek, zamanla daha da yalnızlaşır özgüvensiz bir adam haline dönüşür" (Yolcu 2017, 55).

Duygusal: Meltem Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) – Yaşlı Erkek (Tombala) – Kız (Çıkış) – Baba (Evimizin Saatleri)

Meltem Tura (Çok Uzak Fazla Yakın) Açık

Tura çiftinin tek kız çocuğu olan Meltem, ikiz erkek kardeşi olan Aydın'a derin bir hayranlık duymaktadır. Tiyatro oyuncusu ve yazarı olan Aydın'a gıpta eder. Aydın'ı etkileyebilmek için iyi bir oyuncu olmaya çalışır hatta tiyatro oyunları bile yazar. Gelecekte erkek kardeşiyle birlikte tiyatro alanında ulusal çapta büyük başarılarla imza atmanın hayalini kurmaktadır. Fakat eşi Suat'tan ayrılan ve oğlu Can'la ilgilenen Meltem'in zaman içinde dünya görüşü değişir. Maddi kaygılar nedeniyle popülist sanatın bir parçası olur ve bütün inançlarını bir kenara iter. Kendi ayakları üzerinde durabilen başarılı bir kadın imajı çizmeye çalışsa da aslında başkaları tarafından kullanılır. Dünya görüşü ve sanat anlayışlarındaki farklılıklar nedeniyle iki kardeşin arası açılır ve birer yabancıya dönüşürler. Suat'tan boşandıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan ve oğlu Can'a bakmak zorunda kalan Meltem, iş alabilmek için prodüktörlerle kırıtır ve maddi açıdan Suat'tan yardım almaya devam eder. Başarılı bir sanatçı ve iş kadını olarak kabul edilen Meltem geçmişteki inançlarını bir kenara bırakmış ve yozlaşmış olan yeni düzene uyum sağlamıştır. Babası Ahmet ve annesi Selma'nın ölümlerinin ardından Aydın'ı daha fazla özleyen Meltem, onun için bir yabancıya dönüşmüş olmaktan pişmanlık duyar. Ahmet ile Sermet arasında yaşanan ayrılığın bir benzerini kendi kardeşiyle yaşamış olmaktan üzüntü duyar.

Kız (Çıkış) Mantıklı

Yirmi-yirmi beş yaşlarında olan sıska ve sarışın Kız, annesinin ölümünün ardından Baba'sının himayesinde büyümüş ve evden dışarıya hiç çıkmamıştır. Evin içinde yaşayan ve sürekli üreyen böceklerden rahatsız olan Kız onlardan kurtulabilmek için elinden geleni yapar. Böcekleri terliğiyle öldürdüğü zaman kendini kirlenmiş gibi hisseden Kız böcek ilacı kullanmayı alışkanlık haline getirmiştir. Taşbebekle oynayacak yaşı çoktan geçmiş olmasına rağmen Baba'sından hala küçük bir kız muamelesi görür. Baba anlattığı hikayelerle ve söylediği yalanlarla Kız'ının evden dışarıya çıkmasına uzun zaman engel olmuştur. Fakat hem yaş olarak büyümüş olması hem de dış dünyayı merak ediyor olmasından dolayı Kız, dışarıya çıkmak için bazı teşebbüslerde bulunur.

Baba (Evimizin Saatleri) Mantıklı

Yaşlılık çağına erişmiş olan oyunun başkarakteri evlidir ve biri kız diğer i oğlan olmak üzere iki çocuğu vardır. Zamanının çoğunu bahçedeki gül fidanlarıyla ilgilenerek ve gazete okuyarak geçirmektedir. Fakat yaşlılıkla birlikte Baba zamanı takıntı haline getirmiş ve zamanın çok hızlı aktığını hissetmeye başlamıştır. Bundan dolayı yaşadığı günün ve saatin daima ilerisinde olduğunu düşünür. Aslında oldukça nazik, kibar ve sevecen bir karaktere sahip olan anlatı kişisi yaş aldıkça huysuzlaşır. Fakat ailesinin ilgisi sayesinde zamanla iyileşir. Çocukları büyüyüp kendi yollarına gitmeye başladıkça Baba babalık görevinin bittiğini ve zamanın kendisi için dolmak üzere olduğunu düşünür. Zamanın yavaş geçmesini istese de daima zamanın ilerisindedir. Fakat çocuklar, baş edemedikleri durumlarla karşılaşmaları üzerine, babalarından yardım isterler. Çocuklarının kendisine muhtaç olduklarını ve babalık görevinin devam ettiğini gören Baba zihinsel ve psikolojik olarak normale döner.

ÖYKÜLER

Açık: **Anlatıcı** (Kökten Değişim) – **Rabia** (Rabia'nın Dönüşü) – **Ufuk** (Şehrin Gözyaşları)

Anlatıcı (Kökten Değişim) Duygusal

Benöyküsel anlatıcı, Türkiye Cumhuriyeti toplumunda yaşanan kültürel değişimleri kendi gözlemleri ve analizleri ışığında değerlendirir. Eski-yeni çatışması üzerinde durur ve geçmişin ataerkil toplumsal yapısının normlarını eleştirir.

Rabia (Rabia'nın Dönüşü) Mantıklı

Tevfik ve Emine'nin kızı olan Rabia, dönemin zenginlerinden olan dedesi Hacı İlhami Efendi'nin yanında büyümüştür. Gayrimeşru bir ilişkinin meyvesi olarak dünyaya gelmiş olan Rabia dedesi tarafından hor görülmüştür. Bundan dolayı uzun yıllar içe dönük bir karakter olarak yaşamıştır. Gençlik yıllarında gayrimüslim olan piyano hocasıyla aşk yaşamaya başlayan Rabia, bütün engellemelere rağmen onunla evlenir. Aile ve mahalle baskısına rağmen evliliğini devam ettiren Rabia, bir çocuk dünyaya getirdikten sonra eşiyle birlikte İtalya'ya taşınır. Fakat eşinin gerçek niyetini öğrendiğinde dışa dönük bir karakter olarak ülkesine geri döner. Anlatı boyunca Halide Edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal ve Mehmet Rauf'un Eylül adlı romanlarına gönderme yapılır. Sinekli Bakkal'da evlilik kurumu aracılığıyla Doğu-Batı sentezi gerçekleştirilmiştir. Ağaoğlu Rabia'nın Dönüşü adlı öyküsünde Halide Edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal adlı romanındaki tezini farklı bir açıdan yorumlar. Evlilik aracılığıyla Doğu-Batı sentezinin gerçekleştirilemeyeceği iletisi verilir.

Ufuk (Şehrin Gözyaşları)

Deniz'in sevgilisi olan erkek karakter bir toplumbilimci ve insanbilimcidir. Hayatı Savunma Biçimleri adlı araştırması için Ziya adlı arkadaşından bir fikir almıştır. Her gün aynı saatte, aynı restoranda, aynı masada ve aynı yemekleri yiyen bir anneyle oğlunun hayatı nasıl savunduklarını merak eder. Araştırmasını tamamlayabilmek için Deniz'le birlikte restorana gider ve ikiliyi gözlemler. Sevgilisiyle birlikte restorana gelen Ufuk, kendileri için ayrılmış olan masaya oturur. Anneyle oğlun davranışlarını gözlemleyen Ufuk onların neden böyle davrandıklarını ve kendi hayatlarını nasıl savunduklarını düşünür. Konunun uzmanı olan Ufuk gördüğü manzara karşısında tam olarak fikir beyan etmez. Onun yerine sevgilisi olan Deniz verilmek istenen iletisi aktarır.

Kapalı: **Rehber Esmâ** (Duvar Öyküsü)

Rehber Esmâ (Duvar Öyküsü) Asosyal

Başlangıçta yabancı turistleri gezdiren Rehber Esmâ, Duvar ile Sürgün hakkında hurafe hikâyeler anlatarak onların üzerinden maddi kazanç elde eder. İnsanların zayıflıklarını kullanarak maddi kazanç elde edebilmek için onları sömürür. Oldukça iyi bir demagog olan Rehber Esmâ, karakterlerin gerçeklikle bağlantılarını koparmalarına sebep olur ve bu sayede onları istediği gibi kullanır. "Yazarın materyalist bakış açısının etkili olduğu hikâyede, uydurma bir dinî şahsiyet Hacı Osman-ı Veli, uydurma dinî inançlar "ağaca yalvarmak", "bez koparmak" yerli ve para düşkünü bir rehber kadın tarafından oluşturulur ve zamanla halka mâl olur" (Coşkun 2013, 157). "Duvar Öyküsü" hikâyesinde ironiyi sağlayan unsur bilgili görünen cahil ve menfaatperest yerli rehber kadındır. Turistleri kandırarak paralarını alan bu kadın "yakaladığı avı kaptırmamak için bütün kaslarını germiş, kendisini ve avını savunmaya hazır bir hayvanı andırır." (Ağaoğlu 2005a:72) Yerli rehber kadının karşısında bir eiron bulunmaz. Yalnız hikâyenin sonunda onun neden olduğu çarpık zihniyeti yıkan bir genç, karşıt tip olarak işlev görür" (Coşkun 2013, 167).

Sosyal: **Anlatıcı** (Sessizliğin İlk Sesi) – **Kadir Çiçek** (Yüksek Gerilim)

Anlatıcı (Sessizliğin İlk Sesi) Duygusal

“Anlatıda, hastane odasında kardeşinin ölümüyle, anlatıcının geçmişi hatırlaması üzerine düşünceleri aktarılmaktadır. Çocukluğunu, ailesini ve kardeşiyle anılarını düşünen anlatıcı, babalarının kendilerine ne denli uzak olduğunu düşünür. Kardeşi büyüdüğünde çalışmak üzere onları bırakıp büyük bir kente gitmiştir. Kardeşini ziyarete giden anlatıcı, onunla özlem giderirken babalarının davranışlarını konuşmuşlardır” (Büyükboduk Kandilci 2016, 65). Kadın anlatıcı, gözleri önünde can veren kardeşini zihninde yaşatmaya ve onu asla unutmamaya karar verir. Erkek kardeşine her şeyden çok değer veren anlatıcı, onun geçmişte yaşadıklarını öznel izlenimleriyle okura aktarır. Oldukça duyarlı ve duygusal bir karaktere sahip olan kadın anlatıcının erkek kardeşi kendisi için ziyadesiyle önemlidir. Babasının düşünce şeklini ve eylemlerini eleştiren kadın anlatıcı, kardeşinin ölümünden onu sorumlu tutmasa da ailenin dağılmasında önemli bir rolü olduğunu düşünmektedir.

Kadir Çiçek (Yüksek Gerilim) Sorumlu

“Otuzuna varmadan yaşlı bir ağaç gibi kalın kabuksu, yol yol çizgili (Ağaoğlu 1974, 5)”. Geçim sıkıntısı yaşayan anlatının başkarakteri ailesinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için oldukça tehlikeli bir işte gündüz çalışmaktadır. Vinç operatörlüğü yapan Kadir Çiçek barajın kanaletlerini taşımaktadır. Eşi Sakine'ye ve çocuklarına daha iyi bir hayat şekli sunmaya çalışmaktadır. Küçük kardeşi Hasan'ın her ne kadar okumasını istemişse de onu da yanına aldırarak zorunda kalmıştır.

Asosyal: Baba (Zengin Adam)

Baba (Zengin Adam) Kapalı

Yaşadığı dönemin önemli zenginlerinden biri olan erkek karakter Solmaz Hanım'ın babasıdır ve kendisi de bir mimardır. Maddi şeylere fazlasıyla değer verir ve daima daha fazla zengin olmanın yollarını düşünür. Sistemin açıklarını kullanarak servetine servet katan erkek karakter en yakınında bulunan insanlara kötü örnek olur. Bir karakterden ziyade dönemin zenginlerini temsil eden olumsuz bir tiptedir. Zenginleştiği paranoyaklaşır ve en yakınındaki insanlardan bile şüphe eder.

Sorumlu: Sultan (Dar Odanın Karanlığı) – Büyük Işık Kumandanı (Sen Ey Kutsal Işık) – Kaya (Yasemin İşçileri)

Sultan (Dar Odanın Karanlığı) Sosyal

Bir konfeksiyon atölyesinde işçi olarak çalışan kadın karakter yirmi sekiz yaşındadır ve yatalak olan babasına bakmaktadır. Çevresindeki insanlar tarafından çalışkanlığı ve olumlu karakteri sayesinde çok sevilir. Sultan, başkalarına, özellikle bir erkeğe, muhtaç olmadan kendi geçimini sağlamak istemektedir. Çalıştığı atölyenin en gözde işçisi olan kadın karakter çalışkanlığı ve tecrübesi sayesinde bütün çalışanların saygısını kazanır. Aynı zamanda oldukça olumlu bir karaktere sahip olan Sultan çevresindeki herkes tarafından sevilir. Olumlu görünümüyle Sultan'ı kandırmayı başaran Ayten, onun sayesinde konfeksiyon atölyesinde işçi olarak çalışmaya başlar. Fakat Ayten çalışkanlığı ve becerikliliğinden ziyade kadınlığını kullanarak yeni işyerinde tutunmayı başarır. Ayten'in kurnazlığı yüzünden uzun yıllar emek verdiği işi bırakmak zorunda kalan Sultan, kendini aldatan kişilerden intikam almayı düşünür. Fakat zamanla sakinleşmeyi başaran kadın karakter onların seviyesine inmemeye ve inandığı değerleri savunmaya karar verir.

Büyük Işık Kumandanı (Sen Ey Kutsal Işık) Sosyal

Kilisedeki ayin sırasında ışıktan faydalanarak marangozluk yapan karakterin çıkardığı ses nedeniyle papaz bütün mahallelilere akşam vaazlarını yasaklar. Kendini suçlu hisseden karakter geceleri kiliseden mum çalarak halkın ışık ihtiyacını karşılar. Kısa sürede halk kahramanına dönüşen karakter Büyük Işık Kumandanı olarak tanınmaya başlar. Fakat kiliseden mum çaldığının anlaşılması için daha sonra adı Büyük Kumandan olarak değiştirilir. Dönemin belediye başkanı seçimleri kazanabilmek için mahalleye halk kahramanının meşaleli bir heykelini yaptırır. Işık ve ısınma sorunu yaşayan halk heykelin meşalesi sayesinde günlük ihtiyaçlarını karşılar. Büyük Kumandan'ın, Hz. İsa'da olduğu gibi, her çeşit madenden bibloları, heykelleri ve kolyeleri yapılır. Büyük Kumandan anlatıdaki eylemleri ve işleviyle Robin Hood vb. karakterlere benzemektedir.

Kaya (Yasemin İşçileri) Sosyal

Siyasi görüşü nedeniyle tutuklanıp hüküm giymiş olan Kaya, babasına ve mevcut siyasi düzene karşı mücadele verir. Siyasi görüşünün haklılığına inanan Kaya'nın babası Mahmut Bey, oğlundan ifadesini değiştirmesini ve siyasi görüşünden vazgeçmesini ister. Fakat Kaya Mahmut Bey'in bu isteğini reddeder. “Kaya'nın babası ile yaptığı konuşmalardan, oğlunun hata yaptığını kabullenmesini beklediğini anlarız. Ancak oğlu, hapse düşme nedeni her ne ise bu konuda geri adım atmaz ve

hatasını kabullenmez. Buna karşı babası öfkeyle orayı terk eder. Kaya sekiz aydır görmediği babası için özlemden çok geçmişten kaynaklanan kırgınlıklar hissetmektedir. Babasıyla görüşlerinde farklar vardır. Mahmut Bey'in işine karışma isteğini "Beni de rahat bırak! (Ağaoğlu, 2007, s.110)" diyerek sert bir dille reddeder. Eyleyenler şemasında özne olarak tanımlanan Kaya, aslında bu durumda olan kişilerin bir temsilcisidir ve inançlarının kabul edilmesini istemektedir. Siyasi düzen zaten onları mahkûm etmiştir ama bir de ailesinde dahi onu anlamayan insanların varlığı onun engelleyicisidir. Görüşe gelmiş, birbirlerini çok özlemiş ailelerden çok farklı bir duruma düşmüş, babasıyla ters düşmüştür" (Büyükboduk Kandilci 2016, 36-37).

Mantıklı: Ahmet Çift (Orta Sınıf) – Anlatıcı (Hadi Gidelim)

Ahmet Çift (Orta Sınıf) Duygusal

Üniversite mezunu olan erkek karakter, babasının nasihati üzerine devlet dairesinde memur olduktan sonra çok sevdiği Güler'le evlenir. Fakat evliliğin ardından yaşanan maddi sıkıntılar sonucunda Ahmet eşini ve çocuklarını kontrol etmekte zorlanır. Orta sınıfa mensup olarak babasının hayalini gerçekleştirir ve onun gibi yaşamaya özen gösterir. Evliliğin altıncı yılında hayat oldukça pahalılaşır ve Ahmet ailesini geçindirmekte zorlanır. Eşinin ihtiyaçlarını ve beklentilerini umursamayan Ahmet empati yeteneğini kaybeder. Eşinin çalışmak istediğini duyması üzerine kendini bir erkek olarak eksik hisseder ve bundan dolayı çok sevdiği eşini dövmeğe başlar.

Anlatıcı (Hadi Gidelim) Duygusal

Anlatıcının başkarakteri olan benöyküsel anlatıcı, ölümcül bir hastalığa yakalanmış olan kardeşinin tedavisi için onunla birlikte Londra'ya gelmiştir. Yakın bir zamanda öleceği düşünülen kardeşi nedeniyle anlatıcı yaşam ve ölüm üzerine derin düşüncelere dalar. Özellikle Paris'te bulunduğu yıllarda yaşadığı bazı olayların ve hayatının muhakemesini yapar. Paris'te öğrenci olarak bulunduğu dönemlerde hayatı doyusuya yaşamak istemiş olan anlatıcı, kırklı yaşlarındaki Konyalı bir ziraat mühendisi kadınla tanışmıştır. Paris'te kendi vatandaşlarının baskısı altında kalan kadın karakter kiralamsı olduğu küçük otel odasına kendini hapsedmiştir. Dışarıdaki hayata her ne kadar imrense de ataerkil toplumsal normlar onu baskı altına almıştır. Kardeşiyle birlikte seyahat eden anlatıcı, seyahat boyunca çoğunlukla kendini diri diri mezara gömmüş olan kadını düşünür. Anlatıcı, kadına yardım etmek ve onun yanında olmak istemiş olsa da kendi hayatından fedakarlık yapamamıştır. Ölüm düşüncesinden köşe bucak kaçmış olan anlatıcı en sonunda ölümle yeniden kardeşi aracılığıyla karşılaşmıştır. Yolculuk sırasında içinde bulunduğu durumun muhakemesini yapan anlatıcı ölümden kaçmaktan vazgeçer ve hayatının değerini anlar.

Duygusal: Anlatıcı (Çok Özel Küçük Şeyler) – Seyfi Bey (Çınlama) – Anlatıcı (H)

Anlatıcı (Çok Özel Küçük Şeyler) Mantıklı

Yazmayı yeni bitirmiş olduğu kitabı, yeğenini görmeye gitmeden önce, arkadaşına emanet etmek istemiş olan anlatıcıya sokakta yürürken bir arabanın içinden silah doğrultulur. Yaşadığı olay üzerine şok geçiren anlatıcı her "çıt" sesini duyduğunda kendisine silah doğrultulan anı hatırlar. Hayalle gerçeği sürekli olarak birbirine karıştırır. Yaşamış olduğu ürpertici olayın ardından anlatıcı yaşam ve ölüm üzerine düşünmeyi takıntı haline getirir. Anlatıda, ölümle yüz yüze gelmiş olan anlatıcının psikolojik durumu düşünce akımı tekniğiyle okura adeta hissettirilir. Ölüm düşüncesini takıntı haline getirmiş olan anlatıcı her "çıt" sesi duyduğunda yaşadığı korkunç anı hatırlar. Zaman içinde zihnindeki görüntüler silikleşir ve başkalarından dinlediği bazı olaylarla kendi yaşadığı olayı sentezler. Anlatıcının sonunda aslında hayatta olduğu için ne kadar şanslı olduğunun farkına varır ve korkularını yeni hayatına devam etmeye karar verir.

Seyfi Bey (Çınlama) Mantıklı

Yıllar boyunca devlet memuru olarak çalışmış ve Anadolu'nun en ücra yerlerine gitmiş olan erkek karakter, en sonunda emeklilik ikramiyesini alarak emekli olmuştur. Hayatı boyunca hem özel hayatında hem de çalışma hayatında birçok haksızlıkla karşılaşmış olan Seyfi Bey, içindeki azgın köpeği sakinleştirmek için gazete köşelerine bu haksızlıklarla ilgili makaleler yazmıştır. Aynı zamanda Seyfi Bey kan davaları ve şiddet üzerine birçok kitap ve makale okumuştur. Bir apartman dairesi satın alan Seyfi Bey, apartmanın avlusunu cennet bahçesine çevirmek ve huzur içinde yaşamak ister. Fakat apartmanın yeni sakinlerinin kendi dairelerine yerleşmesiyle birlikte her şey altüst olur. Seyfi Bey, komşuları yüzünden hayalini kurduğu hiçbir şeyi gerçekleştiremez.

Anlatıcı (H) Mantıklı

“Uzaya gidecek insanları taşıyan aracın ay yolculuğu başlamak üzeredir. Radyoda bu yolculuğu dinlemekte olan anlatıcı, uzay yolculuğu başlarken kendi ülkesinden ve yakınlarından uzakta bir başka ülkeye doğru yola çıkar. Sanki bir an süren bu yolculuğun ardından ülkesinden ve arkadaşlarından çok uzakta, görkemli bir otel odasına yerleşir. Kafasında ay yolculuğunu, uzakların ne denli yakın olduğunu düşünürken otel odasındaki telefon ve bu telefonun yanındaki not gözüne çarpar. Bu notta dünyanın herhangi bir yeriyle konuşulmak istendiğinde aranacak numara vardır. Anlatıcı, önlenemez bir istekle kendi yakınlarını aradığını hayal etmeye başlar” (Büyükboduk Kandilci 2016, 57). Aramak istediği kişileri harflerle isimlendirmiş olan başkarakter, aramaya niyetlendiği kişilerin durumunu düşününce çeşitli sebeplerden dolayı onları aramaktan vazgeçer. Geçmişte yaşanmış kötü deneyimler ve fikir ayrılıkları başkarakterini yeni arkadaşlar edinmeye sevk eder.



Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Gülü* adlı romanından beyazperdeye uyarlanan: *Sarı Mercedes*. İlyas Salman başrolüdür.

PERSONALITY TRAITS

https://en.wikipedia.org/wiki/Big_Five_personality_traits

EXPERIENCE		SOCIAL		WORK		PSYCHOLOGY	
Open	Closed	Social	Asocial	Conscientious	Unconscientious	Rational	Emotional
Sensitive	Insensitive	Cooperative	Uncooperative	Careful	Careless	Calm	Moody
Aware	Unaware	Joiner	Spoiler	Controlled	Uncontrolled	Stable	Unstable
Appreciative	Unappreciative	Friendly	Unfriendly	Serious	Playful	Confident	Insecure
Curious	Disinterested	Helpful	Selfish	Planner	Spontaneous	Relaxed	Anxious
Engaged	Bored	Kind	Cruel	Careful	Careless	Indifferent	Obsessed
Creative	Copycat	Generous	Stingy	Responsible	Irresponsible	Noncomplainer	Complainer
Brave	Coward	Extravert	Introvert	Organized	Disorganized	Calm	Angry
Adventurous	Cautious	Trusting	Suspicious	Orderly	Disorderly	Happy	Unhappy
Lively	Lifeless	Impartial	Biased	Prompt	Procrastinator	Satisfied	Dissatisfied
Imaginative	Unimaginative	Tolerant	Intolerant	Determined	Quitter	Optimistic	Pessimistic
Concrete	Abstract	Loyal	Disloyal	Successful	Failure	Humorous	Humorless
Unconventional	Conventional	Honest	Dishonest	Wise	Foolish	Hopeful	Hopeless
Nontraditional	Traditional	Like	Dislike			Admire	Scorn
Liberal	Conservative	Love	Hate				
		Talkative	Quiet				
		Visible	Invisible				
		Transparent	Secretive				
		Agreeable	Disagreeable				

TEMALAR

ŞEMA

Tiyatro Oyunları

TOPLUMSAL

Ataerkillik

Toplumsal Sınıf

Çağımızın Tellalı

Kültür

(Çatıdaki Çatlak – Evcilik Oyunu – Tombala – Çıkış – Çağımızın Tellalı)

(Çatıdaki Çatlak – Kendini Yazan Şarkı – Sessiz Bir Adam – Kozalar –

(Çok Uzak Fazla Yakın)

SİYASAL

İktidar

Çatışma

Güç

(Duvar Öyküsü)

(Kendini Yazan Şarkı)

(Sınırlarda)

ADLİ

Şiddet

(Evcilik Oyunu)

İLİŞKİSEL

Evlilik

Arkadaşlık

Önemseme

Aşk

Aldatma

(Evcilik Oyunu)

(Kendini Yazan Şarkı)

(Çatıdaki Çatlak)

(Çatıdaki Çatlak)

(Sessiz Bir Adam)

PSİKOLOJİK

Izdırıp

Hüzün

Pişmanlık

Yalnızlık

Korku

Yabancılaşma

Ötekileşme

Umut

(Evcilik Oyunu)

(Kendini Yazan Şarkı)

(Çok Uzak Fazla Yakın)

(Tombala)

(Kozalar)

(Sınırlarda)

(Sessiz Bir Adam)

(Duvar Öyküsü)

NOKSANLIK

Kendini Kandırma

(Sessiz Bir Adam)

ARAMA

Arayış

İç Gözlem

(Çok Uzak Fazla Yakın – Sınırlarda – Çağımızın Tellalı)

(Bir Kahramanın Ölümü)

SAHTELİK

İhanet

(Duvar Öyküsü)

Romanlar

TOPLUMSAL

Gelenek

Ataerkillik

Toplumsal Sınıf

Kültür

Kimlik

(Ölmeye Yatmak – Ruh Üşümesi – Üç Beş Kişi)

(Göç Temizliği – Yazsonu)

(Bir Düşün Gecesi – Yazsonu)

(Dert Dinleme Uzmanı – Romantik Bir Viyana Yazı – Yazsonu)

(Dert Dinleme Uzmanı)

ADLİ

Adaletsizlik

(Fikrimin İnce Gülü – Göç Temizliği)

SİYASAL

Çatışma

Güç

(Dert Dinleme Uzmanı)

(Üç Beş Kişi)



"Karanfilsiz" adlı öykünün seslendirilmiş haline fotoğrafın üzerine sol tık yaparak ulaşabilirsiniz.

İLİŞKİSEL

Sevgi	(Hayır...)
Aşk	(Romantik Bir Viyana Yazı – Fikrimin İnce Gülü)
Cinsellik	(Ruh Üşümesi – Üç Beş Kişi – Yazsonu)
Aile	(Göç Temizliği)

ARAMA

Arayış	(Bir Düşün Gecesi - Hayır... - Ölmeye Yatmak – Romantik Bir Viyana Yazı – Üç Beş Kişi – Göç Temizliği)
İç Gözlem	(Yazsonu)

PSİKOLOJİK

Izdırap	(Bir Düşün Gecesi – Dert Dinleme Uzmanı – Hayır... - Üç Beş Kişi)
Ötekileşme	(Bir Düşün Gecesi – Ölmeye Yatmak)
Yabancılaşma	(Bir Düşün Gecesi – Ölmeye Yatmak – Fikrimin İnce Gülü)
Umutsuzluk	(Hayır...)
Bunalım	(Ölmeye Yatmak)
İnziva	(Romantik Bir Viyana Yazı – Ruh Üşümesi)
Korku	(Romantik Bir Viyana Yazı)
Hüzün	(Yazsonu)
Yalnızlık	(Fikrimin İnce Gülü – Göç Temizliği)

NOKSANLIK

İtibar	(Fikrimin İnce Gülü – Göç Temizliği)
Açgözlülük	(Fikrimin İnce Gülü)

SAHTELİK

İhanet	(Fikrimin İnce Gülü)
--------	----------------------

Öyküler

Hadi Gidelim (Bilim ve Teknoloji – İç Gözlem – Aşk – Kimlik – Kendini Kandırma)

Sessizliğin İlk Sesi (Mit – Toplumsal Sınıf – Pişmanlık – Öfke – Kendini Kandırma – Suçluluk – Açgözlülük – Hüzün – Yalnızlık – Onur – Sevgi – Gelenek)

Yüksek Gerilim (Kendini Kandırma – Adaletsizlik – Umursama – Gelenek – Korku – Güç – Bilim ve Teknoloji – Umut)

Hayatı Savunma Biçimleri (Ötekileşme – Aldanma – İntikam – Arkadaşlık – İtibar – Toplumsal Sınıf – Arayış)

Düşme Korkusu (Korku – Kültür)

Rüya Anlatısı

Gece Hayatım (Takıntı – Izdırap – Ataerkillik – Adaletsizlik – Aile – Arayış)

Günceler

Damla Damla Günler I-II-III-IV (Kültür – Ataerkillik – Bilim ve Teknoloji – Kimlik – Gelenek - Adaletsizlik – Şiddet – Çatışma – Güç – Aile – Arkadaşlık – Şefkat – Evlilik – Arayış – Kayıp – Izdırap – Yabancılaşma – İtibar)

TİYATRO OYUNLARI

Genel Bakış Edebiyat kariyerine tiyatro oyunları yazarak başlamış olan Adalet Ağaoğlu'nun ilk kalem tecrübeleri Ankara Radyosu'nda çalıştığı dönemlerdeki radyo oyunlarıdır. Daha sonra tiyatroya da ilgi duymaya başlayan yazar piyesler yazmaya başlar. Ankara Radyosu'ndaki Refik Ahmet Sevegil'den tiyatro sanatıyla ilgili birçok şey öğrenir. Muhsin Ertuğrul ve Metin And gibi tiyatro tarihçilerinin eserlerini okur ve geleneksel tekniklerden sıyrılarak çağdaş bir Türk tiyatrosu oluşturmak ister. Tiyatro oyunları kaleme alıp Meydan Sahnesi'nde çalışmaya başladığı dönemlerde Brecht'yan

uygulayımına büyük ilgi gösterilir. Haldun Taner'in kurucularından biri olduğu Devekuşu Kabare gibi Meydan Sahnesi de yeni üslup, uygulayım ve söylem arayışına girer. Fransızca yazılmış bazı tiyatro oyunlarını Türkçeye kazandırmış olan yazar aynı zamanda birçok tiyatro oyunu kaleme almıştır. Yazarın en başat amacı tabuları yıkmak ve kendine özgü bir biçim ve biçem geliştirmektir. Tiyatro oyunlarında genel olarak toplumsal izlekler baskın gelmektedir. Toplumun üstyapısı, normları, çatışmaları ve değerlerinden yola çıkan yazar, bunların insan psikolojisini nasıl etkilediğini irdelemektedir.

A. Toplumsal

1. Ataerkillik

Çatıdaki Çatlak Özellikle 1960'lı yıllarda Anadolu'nun köylerinden şehirlere göç etmiş olan topraksız köylüler kendi yerel kültürlerini ve inançlarını da yanlarında götürmüşlerdir. Yüzyıllar boyunca din-tarım toplum yapısının meydana getirdiği ataerkil normlarla biçimlenmiş olan halklarda cinsiyetçi ve kaderci düşünce biçimi oldukça güçlenmiştir. Sanayi devriminin ardından Rasyonalizm ve Pragmatizmin ortaya çıkması ve gelişmesiyle birlikte özellikle kentsoylular yeni bir bilinçlenmeye doğru güdümlenmişlerdir. Fakat Anadolu'nun köylerinde yaşayan topraksız ırgatlar tarımda makineleşmeyle birlikte köylerinde çalışamaz olmuş ve bundan dolayı şehre göç etmek zorunda kalmışlardır. Çalışmak ve hayatta kalmak için şehre göç etmiş olan her köylü kültürlerini ve inançlarını da yanlarında götürmüşlerdir. Bu durum şehirliyle köylüler arasında kültür çatışmasının yaşanmasına sebep olmuştur. Yozgat'ın bir köyünden şehre göç etmiş olan Sadık, eşi Fatma Kadın'ı alınıp satılabilen bir mal olarak görmektedir. Eşine adeta köle muamelesi yapar, maddi ve manevi olarak onu sömürür. Sadık'a göre bir kadının en önemli görevi kocasını rahat ettirmektir. Sadık'a göre Fatma Kadın çalışıp para kazanmalı ve çocuklara da o bakmalıdır. Sadık, beş yüz lira karşılığında evdeki kardeşlerine bakan kızını onu isteyen bir adama satar. Arif'e küçük kardeşi gibi davranan Fatma Hanım onun aşırı derecede şımarmasına sebep olmuştur. Arif Fatma Hanım'dan sürekli hizmet beklemektedir. Bunun haricinde Komşu adlı karakter evlendiği erkeklerle duygusal hiçbir bağ kurmaz ve onlardan yalnızca maddi olarak faydalanır. Kendini hiçbir erkeğe ezdirmez ve kendisini kullandırmaz. Yarı aydın bir düşünce yapısına ve bilinçli sahip olan Hale de kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmaktadır. Komşu, Fatma Hanım ve Fatma Kadın hiçbir erkeğe bağlı kalmadan kendi geçimlerini sağlayabilecek ekonomik güce sahip olmanın hayalini kurmaktadır.

Evcilik Oyunu Toplamda altı tablodan oluşan tiyatro oyununda Kadın ve Erkek adlı karakterlerin hayatlarından farklı kesitler okura/seyirciye sergilenir. Toplum, mahalle ve aile baskısı nedeniyle özbenliklerini özgürce yansıtamamış ve duygularıyla tutkularını rahatlıkla hayata geçirememiş olan bireylerin bunalımlı ruh hali çeşitli açılardan eser boyunca işlenir. Özellikle kadınların gündelik hayatlarında gelenekçi toplumsal normlar yüzünden gördükleri baskı çeşitli durumlar ve olaylarla okurun/seyircinin gözleri önüne serilir. "Yazar bu eserinde feminist bakış açısını ve eleştirel tutumunu gözler önüne serer. Geleneksel tiyatro kalıplarının dışına çıkan soyut anlatım tarzıyla, ortak duygulara bağlı bir paylaşım hâli olan evlilik kurumunun zaman içerisindeki değişimini kaleme alır. Yazara göre neredeyse içi tamamen boşalmış olan bu kurumun bir çocuk oyunundan farkı kalmamıştır. Evli veya değil her yaşta kadının gündelik hayatında gördüğü toplumsal baskıyı ironik bir biçimde ele alan yazar, çiftleri artık mutlu edemeyen ve onları aynı ev içerisinde dahi âdeta nefessiz bırakan evlilik kurumunu açık bir şekilde eleştirir" (Yolcu 2017, 52).

Çıkış Eşini kaybetmesinin ardından ailesinden geriye kalan yalnızca Kız'ı olan Baba, onu istediği gibi kontrol etmek, eve bağlamak ve yalnız kalmamak için Kız'ına çeşitli hikayeler anlatarak telkinlerde bulunur ve dış dünyanın ne kadar tehlikeli olduğuyla ilgili yalanlar söyler. Var olan düzeni sürdürmek isteyen Baba'ya karşı Kız, dışarıya çıkarak dış dünyayı tecrübe etmek ve özgür olmak istemektedir. Evin içindeki böcekler Baba'yı rahatsız etmezken Kız onlara hiç katlanamamaktadır. Simgesel olarak evin içindeki böceklerin Kız'ın yaşadığı varoluşsal bunalımı temsil ettikleri söylenebilir. Yirmili yaşlarına erişmiş olan Kız evin içinde kendini tutsak gibi hissetmektedir ve yaşadığı varoluşsal bunalım onu derinden etkiler. Çıkış isimli absürt oyunda Kız'ın kendisiyle ve toplumla yaşadığı iç-dış çatışmalar simgesel bir boyutta işlenir. "Adalet Ağaoğlu, Çıkış adlı eserindeki Kız karakterinin yaşadığı iç çatışmalara yer vermekle birlikte aynı karakter üzerinden aile içi ilişkilere, toplum algısına ve kuşak çatışmalarına da göndermelerde bulunur. Baba adlı oyun kişinin dışarıdan gelebilecek türlü kötülükleri bahane ederek küçük kızını eve kapatması, geleneksel aile yapısı ile kadın arasında yaşanan şiddetli çatışmanın en önemli temsili olarak eserdeki yerini alır" (Yolcu 2017, 54). İçinde bulunduğu duruma ve yaşadığı çevrenin esenliksiz durumuna daha fazla katlanamayan Kız, eserin sonunda cesaret gösterip dışarıya adım atar. Bir süre sonra dış dünyadaki aydınlığa gözleri alışır ve

evden uzaklaşır. Kız'ının evden ayrılmasının ardından Baba da kendini dışarıya atmak ister. Evdeki bütün ilaçları kendi üzerine sıkıp kendini dışarı süpürmeye çalışır. Aslında Baba da yaşadığı hayat biçiminden memnun değildir ve Kız'ının yaşadığı iç çatışmalara benzer çatışmaları o da yaşamaktadır.

2. Toplumsal Sınıf

Kendini Yazan Şarkı Oyunda rol oynayan Halil ve Erol adlı karakterler üniversitede öğrenci oldukları sırada çeşitli ideolojilerle tanışmış ve bazı örgütlerin içinde etkin olarak yer almışlardır. Komünist dünya görüşünü savunan karakterler sınıfsız ve eşitlikçi bir toplumsal düzen inşa etmek adına birçok eyleme ve yürüyüşe katılmışlardır. Devletin mevcut düzenini yıkmakla itham edilen karakterler devlet düşmanı olmakla suçlanırlar ve kolluk kuvvetleri tarafından her yerde aranırlar. Oyunda Halil ve Erol adlı karakterlerin halka kendi ideolojilerini anlatmaya çalıştıkları görülür. Halil'in memleketi olan köye sığınan ikili halkın değişim isteyip istemediği konusunda tartışırlar. Halil, kurmak istedikleri toplumsal dizgenin zaman içinde halk tarafından anlaşılacağına ve kabul edileceğine inanmaktadır. Fakat Erol halka güvenmekte oldukça zorlanır ve onların değişime öncülük etmeyeceklerini düşünür. Bu düşüncesinden dolayı kendisine kızan kendini burjuvalıkla suçlayan Erol yine de zihnindeki şüphelerden tam olarak kurtulamaz. Halil annesi Munise'ye uğruna mücadele ettikleri ideolojiyi anlatmaya çalışır. Fakat geleneklerine aşırı bağlı, kadercı ve eğitimsiz bir karaktere sahip olan Munise Halil'i anlamakta epeyce zorlanır. Munise'ye göre Halil devlet büyüklerine karşı gelmemeli ve üniversite eğitimini tamamlayarak kaymakam olmalıdır. Munise için önemli olan tek şey ailesinin refahı ve huzurdur. Fakat Halil, toplumun her kesimi refaha ve huzura kavuşamadığı sürece kendilerinin de mutlu olamayacaklarını düşünmektedir. Yakın geçmişte babasının fabrikasındaki işçilere sınıf bilincini anlatmaya çalışmış olan Kız işçiler tarafından hor görülmüştür. Zira Kız'a göre işçilere sınıf bilincini kazandıracak olan kişilerin yine onların arasından çıkması gerektiğine inanmaktadır. Burjuva kültürü özbenliğine hatta kalıtımına işlemiş olan Kız sınıfsız bir toplumun inşası konusunda elinden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanmaktadır. Oyunda toplumun üç farklı kuşağını temsil eden karakterler yer almaktadır. Domdom Ali birinci kuşağı, Munise ikinci kuşağı, Halil ve diğerleri ise üçüncü kuşağı temsil etmektedirler. Eski kuşak yeni neslin düşüncelerini ve amaçlarını anlamakta zorluk çıkar.

Sessiz Bir Adam Oyunu oluşturan kişi kadrosunda rol oynayan her karakter belirli bir toplumsal sınıfın ve zümrenin temsilcisi niteliğindedir. Genç adam, arkadaş ve hizmetçi oyunda işçi sınıfını temsil etmektedirler. Onların haricinde genç kadın, şair, şairin karısı, gitarist, oyuncu, tenor, romancı ve ressam toplumun üst tabakasını temsil etmektedirler. "Evrenden, ülkeden ve içsel sıkıntılardan yakınan "ünlü sanatçı" kesimi, her şeyin sanat eserine dönüştürülebilir olduğu inancıyla yaşam sürerken, aynı zamanda halkın aydınlanmasının ve iyileşmesinin de kendi elleriyle olacağını düşünmekten geri durmuyor. Üstelik bu düşünceleri her fırsatta savunarak ortaya atıyor. Bunun bir çelişki olduğu gerçeği ise Hizmetçi ve Arkadaş karakterleri üzerinden belirginleştiriliyor. Genç Kadın'ın evine girip çıkan misafirler, temsil ettikleri alanı kendi kimliklerine yakın olan kimselerle paylaşmaya özen gösterirken; Hizmetçi, Genç Adam ve Arkadaş karşısında sınırlarını koruyan, kişisel çizgilerini muhafaza eden bir üslup tuturmaya dikkat ediyorlar. Çünkü temsil ettikleri alan, kibirli bir dairenin keskinleşmesiyle önüne gelen her şeyi aşağılamaktan geri durmuyor" (Öztürk 2018). Sanatçı çevrenin ikiyüzlü tutumu ve davranışları zaman içinde birbirlerine zarar vermelerine sebep olur. Kendi hayatını çalışarak kazanmış olan genç adam emeğin ne kadar değerli bilmektedir. Fakat sanatçı çevreler yalnızca sanatın ve sanat eserlerinin değerli olduklarına inanmaktadırlar. Direnişçi emekçi romantizmi sanatçıları her ne kadar cezbetse de aslında halk tabakasını hiç tanımamaktadırlar ve halk tabakasından olan kişileri hızla kendi aralarında ötekileştirirler. Genç adam, hizmetçi ve arkadaş; çalışkan, vefakar, dürüst, hoşgörülü, mantıklı, tokgözlü, samimi, cömert, yardımsever ve güvenilir karakterlerdir. Fakat toplumun üst tabakasını temsil eden sanatçı karakterler; ikiyüzlü, hasmane, bencil, düşüncesiz, açgözlü, duygusal, kurnaz, yalancı ve güvenilmez karakterlerdir.

Kozalar "Oyunun en önemli yanı, insanın çelişkileri ile mücadelesinde, çözümünü aramak yerine, varsaydığı çözümün tutsağı haline gelişinin sorgulanmasıdır. Kozalar'ın yazıldığı dönem dikkate alınacak olursa toplumsal ve siyasal hayatta kutuplaşmaların çok keskin bir hal aldığı, sınıf mücadelesinin arttığı, insanların farklı kutuplara ayrıştığı görülür. Bir tarafta ezilen, sömürülen insanlar, diğer tarafta hayat standartları bakımından her şeyi elde etme gücüne sahip olmasına karşın, daha fazlasını isteyen insan. Her türlü iletişim kanalları olmasına ve bu kanalların gelişmesine rağmen, iletişimsizlik sarmalı içinde gittikçe yalnızlaşan insan bu oyunun en önemli tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır" (Aytaş 2013, 123). "Yazarın kültür yozlaşması kavramından yola çıkarak oluşturduğu bir diğer eseri Kozalar adlı oyundur. 1968-1970 Türkiye'sinde sınıflar arası farkın büyümesiyle zengin daha da zenginleşirken fakir daha da fakirleşmiştir. Bu toplum sorunsalı eser

boyunca bireyden yola çıkılarak ele alınır. Aġaoġlu, bu dönemde oluşan orta sınıf zihniyetine bir eleştiri getirmek ister. Yazara göre birey, topluma duyarlı bir hale gelmedikçe toplumsal gelişimin önündeki engel kalkmayacak, bireyden topluma doġru hızla büyüyen yozlaşmanın n alınamayacaktır" (Yolcu 2017, 50).

3. Kültür

Çok Uzak Fazla Yakın 1980'li yıllardan sonra Berlin Duvarı'nın kmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliġi'nin daġılmasıyla birlikte dünya üzerinde var olan bütün devletler anamalcı iktisadi dizgenin güdümüne girmişlerdir. Anamalcı iktisadi dizgenin bütün dünyaya hakim olmasıyla birlikte dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan aydınlar ie kapanır ve popülizm baskın kültür haline gelir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri gibi anamalcı dizgenin nclġn yapan ülkelerin ticari amaçlarla geliřtirdiġi pop, rock vb. müzik türleri bütün dünyaya yayılır ve sanat insanın derin anlamlarını inceleyen bir iş olmaktan çıkar. 1980 ihtilalinin ardından Türkiye'de de sanat popülizmin güdümüne girer ve yazarlarla aydınların başat kaygısı, nitelikli sanat eserleri ortaya çıkarmaktan ziyade ticari kazanç saġlamak olur. "12 Eylülün sanatçılar üzerinde depresyon etkisi yaratan şiddetli baskı ortamında, düşündüklerini rahatlıkla dile getiremeyen aydın takımı giderek sosyal konulardan uzaklaşarak yalnızlaşmaya başlar. Aġaoġlu, eserinde Aydın ve Meltem kardeşler üzerinden, 1980 sonrası aydın sınıfı ve sanata bakış açısını gözler önüne serer. Bu baġlamda eserin temasını kültür eleştirisini meydana getirir" (Yolcu 2017, 49). Deġiřen dünya düzeniyle birlikte Aydın ile Meltem adlı ikiz kardeşler içinde yaşadıkları topluma yabancılaşır ve ie kapanık sanatçılar haline gelirler. Aydın Tura, nitelikli ve insani olguların derin anlamlarını sorgulayan sanat biçimini savunuyor olsa da içinde yaşadığı siyasi-iktisadi dizge bu tür sanat biçiminin icra edilmesine izin vermemektedir. Aydın Tura, silaha başvurarak mevcut düzeni deġiřtirmeyi ve sınıfsız bir toplum oluşturmayı amaç haline getirip bundan dolayı hapse düşmüş olan bir mahkumdan cesaret alır. İkiz kız kardeşi Meltem Tura geçmişe zlem duysa da yeni düzenin bir parçası haline gelmiştir.

B. Siyasal

1. İktidar

Duvar yks Eserin başlangıcında Duvar'ın uzak diyarlardan g ederek geldiġi bölgeye zorla yerleřtiġi ifade edilir. Son sekiz yüz yıldır tamamen kıraç ve kurak bir bölgede varlıġını sürdüren Duvar yalnızca soyuyla övünmektedir ve kendisine saygı gösterilmesini ister. Fakat fazlasıyla yaşlanmış, kırılıp dökülmüş ve yıkılmanın eřiġine gelmiş olan Duvar'ı artık hiç kimse ciddiye almaktadır ve herkes ondan maddi olarak faydalanmaya çalışır. I. Rehber Kadın Gezginler'e Duvar'la ilgili hurafe hikayeler anlatarak para kazanmaktadır. Yıllarca Duvar'ın dalkavukluġunu yapmış ve dindarlık kisvesiyle başkalarını sömürmüş olan Yılan artık Duvar'ı umursamamaktadır. Örümcek, Kertenkele, Kelebek ve Andız gibi karakterler de Duvar'ın zorbalıġından ve otoritesinden bıktıkları gibi onun yıkılmasını ve kendileri için boş bir alan açılmasını isterler. Andız'ın tohumlarından biri gz rüzgarları sayesinde Duvar'ın atlaġından içeri girmeyi başarır. Uzun uġrařlar sonunda çevresindekilerin de yardımını alarak Duvar'ı yıkan ve büyük bir aġaca dönüşen Tohum Duvar'ın yerini alır. Fakat çevredeki hayvanlar ve insanlar eski alışkanlıklarını devam ettirip Aġa'a Duvar'la aynı muameleyi gösterirler. Geçmişte Tohum'a yardım etmiş olan karakterler onun Duvar'ın yerini almasıyla birlikte elindeki gten faydalanmaya başlarlar. İnsanların ve hayvanların kronikleşmiş yanlış bilinçleri, tavırları ve davranışlarında herhangi bir deġiřim olmaz. Dolayısıyla Duvar'ın yıkılıp Aġa'ın gelmesi boş bir çabaya dönüşmüştür.

2. Çatışma

Kendini Yazan şarkı 1960'lı yıllarda dünya genelinde boy göstermeye başlayan ġrenci hareketleri Türkiye Cumhuriyeti'ne de sıçramıştır. Dönemin zgrlk ortamını fırsata eviren ġrenci örgütleri, işçi sendikaları ve sivil toplum kuruluşları çeşitli ideolojilerin savunuculuġunu yaparak daha adil ve daha refah bir toplumsal düzenin kurulması konusunda talepte bulunmuşlardır. Fakat bunun aksine ülkenin mevcut düzenini savunan ya da dogmatik geleneklere daha fazla sadık kalınmasını isteyen gruplar da ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda saġcı ve solcu gruplar arasında ilk olarak soġuk savaş başlamıştır. Fakat 1980'li yıllara doġru iki karşıt görüş arasındaki çekişme sıcak çatışmaya dönüşmüştür. Batının gelişmiş kapitalist devletlerinin yanında saf tutan devlet yöneticileri bir zaman sonra solculara karşı kontrolsüz seviyede şiddet ve baskı uygulamaya başlamıştır. Dayanışmayı, zgrlġ, eřiřliġi ve sınıf bir toplumsal düzeni savunan Halil ve Erol gibi idealist gençler devlete baġlı kolluk kuvvetleri tarafından baskı altına alınırlar, işkence grrlere hatta görüldükleri yerde ldrlrlere.

Ülkenin aydınlık gençlerinin talepleri sermayedarların, mülk sahiplerinin ve siyasilerin çıkarlarına zarar verir. Dolayısıyla devletin emniyet güçleri bir baskı organına dönüşür ve kendi vatandaşına karşı şiddet uygulamaya başlar. Ülkenin idealist gençleri sınıf bilincine sahip olmayan, eğitimsiz, eleştiri yeteneğine sahip olmayan ve gerçeklerle yüzleşmekten korkan halk tarafından da genel olarak anlaşılabilirler.

3. Güç

Sınırlarda “1960 – 1980 yılları arasındaki çalkantılı siyasi dönemde yazınsal hayatını sürdüren Adalet Ağaoğlu, kaleme aldığı tiyatrolarında siyasi erkleri, değişen toplum yapısını ve ülke gündemini dolaylı ya da doğrudan olarak eserlerine sık sık konu edinir. Bu doğrultuda 1969 yılında kaleme aldığı Sınırlarda adlı oyununu tema olarak siyasi yozlaşma kavramı çerçevesinde oluşturur. Yazar, savaş ve sınırların sebepleri üzerinden, bu durumun insanlarda ne tür etkiler yaratabileceği ihtimalini okuyucuya aktarmaya çalışır. Eser boyunca barışçıl bir dünya özlemini dile getiren yazar bunu yapabilmek için geleneksel tiyatro kalıplarının dışına çıkar ve imgelerden faydalandığı soyut bir anlatım tarzı kullanır. Anlatmak istediklerini doğrudan seyirciye aktarmak yerine ele aldığı olayın olumsuz sonuçlarını imgeler aracılığıyla sahneye taşıyan yazar bunu yaparken bir çeşit siyasal eleştiride bulunur” (Yolcu 2017, 50-51). Oyunun başkahramanları olan Kadın’la Erkek’in kurgusal bir baskı ortamında yaşadıkları içine düşmüş oldukları durumdan açık bir şekilde anlaşılabilir. Bunalımlı bir ruh haline sahip olan başkahramanlar içinde yaşadıkları bozuk düzenden ve onun unsurlarından kurtulabilmek için sınırları olmayan ve daha önce hiç gidilmemiş bir toprak parçasına gitmek isterler. Kimsenin yaşamadığı ve hiçbir sınırın olmadığı bir toprak parçasında barış-aşk çiçeğini filizlendirmek isteyen başkahramanlar ütöpik sosyalist düşünürler gibi küçük bir komün kurmayı hayal ederler ve komünün zaman içinde bütün dünyaya yayılacağına inanırlar.

C. Adli

1. Şiddet

Evcilik Oyunu Ataerkil normların baskın geldiği bir toplumda bireyleri dogmatik geleneklere bağlı kalmaya zorlayan en işlevsel araç şiddettir. Özellikle eserde yer alan kadın karakterler geçmişte babaları tarafından ve daha sonra kocaları tarafından baskı altında tutularak kontrol altında tutulmuşlardır. Var olan düzeni, düşünce yapısını, geleneği ve normları içselleştirmiş olan kadın karakterler hayattaki en önemli insani değer olan namus olduğuna inanmaktadırlar. Fakat kadın karakterler için namus kavramı yalnızca kadın-erkek ilişkilerinden ve cinsellikten ibarettir. Babalar ve kocalar kadınları şiddetle ve korkuyla dizginlemeye çalışırken kendi doğasına zaman içinde yabancılaşmış olan anneler de kızlarını şiddet ve korkuyla dizginlemeye çalışırlar. Evli olmayan bir kadınla erkeğin birbirine yakınlaşması var olan toplumsal düzende kabul edilebilecek bir durum değildir. Genç kızlara ve annelere uygulanan fiziksel şiddet toplum tarafından oldukça doğal karşılanır. Fakat genç kızlara ve erkeklere uygulanan asıl şiddet türü psikolojiktir.

D. İlişkisel

1. Evlilik

Evcilik Oyunu Eserde rol oynayan kadın karakterlerin tamamı ailelerinin zoruyla hiç tanımadıkları ve dolayısıyla sevmedikleri insanlarla evlenmişlerdir. Aileleri tarafından kendilerine sürekli olarak evlendikleri erkeği ne olursa olsun sevmeleri ve ona hürmet göstermeleri gerektiği telkin edilmiştir. Kadın karakterler namusa fazlasıyla düşkünlerdir. Hatta misafir kadın karakterler namuslu olmanın mutlu olmaktan daha önemli olduğuna inanmaktadırlar ve bu düşüncenin en ateşli savunucusudurlar. Evli bir çift olan Kadın ve Erkek aynı evde buldukları zamanlarda nefes alamamaktadırlar. Bundan dolayı yargıçtan kendilerini boşamasını isterler. Kadın’la Erkek her ne kadar birbirlerini seviyor olsalar da toplum baskısı yüzünden hayatlarını özgürce yaşamamakta ve hislerini rahatça ifade edememektedirler. Duyguların ve eylemlerin sürekli gözetimde olduğu bir ortamda yaşamaya mahkum kalmış olan iki karakter belleklerini yitirmişlerdir. Hayattan hiçbir tat alamamakta yani nefes alamamaktadırlar. Tutkuların özgürleştiği bir toplumda insanoğlunun gerçek mutluluğa ulaşacağı ve evlilik kurumuna da gerek kalmayacağı savunulur.

2. Arkadaşlık

Kendini Yazan Şarkı Başkaları mutlu olmadan kendilerinin de mutlu olamayacaklarını anlamış olan ülkenin idealist gençleri sınıfsız ve emeğin kutsallığından yana bir toplumsal düzen kurmak için büyük

fedakarlıklar yaparlar ve büyük cefalara katlanırlar. Karşıt görüşlerle ve devletin kolluk kuvvetleriyle çatışmak zorunda kalmış olan Halil ve Erol gibi gençler yoldaşlık bilinciyle birbirlerinden güç alırlar. Halil, yaşayabileceği bütün sorunları göze alarak emniyet güçleri tarafından aranan yoldaşı Erol'u saklamaya karar verir. Halil Erol'u ailesine ait olan samanlıkta saklar ve onun gizlenebilmesi için daha uygun bir yer aramaya başlar. Oyunun ilerleyen bölümlerinde Halil Erol'un kaçışını kolaylaştırabilmek için jandarmaları peşine takar. Uzun bir süre jandarmalar tarafından takip edilen Halil Erol'a kaçması için fırsat yaratır. Halil'in bu fedakarlığı onun tutuklanmasına ve kısa bir süre sonra da öldürülmesine sebep olur. Aynı şekilde Erol da Halil için her türlü fedakarlığı yapabilecek kadar yoldaşlık bilincine sahiptir. Halil'in dışarıda olduğu zamanlarda Erol onun için sürekli olarak endişelenir. Zorlu engelleri aşmak zorunda kalmış olan genç karakterlerin inandıkları şeyleri gerçekleştirebilmelerinin tek yolu birbirlerine güvenmeleri ve birbirlerine sadık kalmalarıdır.

3. Önemseme

Çatıdaki Çatlak Oyunun başkarakteri olan Fatma Hanım, safra kesesinde ciddi bir rahatsızlığı olmasına sürekli olarak kardeşinin ve başkalarının dertlerini düşünür. Ellili yaşlarında olan kadın karakter Arif'ten yaşça küçük olmasına rağmen ona ablalık eder ve onun bütün sorunlarıyla ilgilenir. Arif'in eski eşi olan Nihal'in evi terk etmiş olmasından kendini sorumlu tutar. Arif'e karşı vefa borcu olduğuna inanan Fatma Hanım onun için elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışır. Ancak Fatma Hanım'ın safra kesesinden ameliyat olması gerekir ve ameliyattan sonra Arif'le nasıl ilgileneceğini düşünür. Bu sırada Komşu'nun önerisi üzerine ekonomik güçleri yetersiz olmasına rağmen Arif'in rahat etmesi için Fatma Kadın'ı hizmetçi olarak almaya karar verir. Fatma Hanım'ın Fatma Kadın'ı işe alma sebeplerinden biri de onun durumuna üzülmiş olmasıdır. Derin maddi zorluklar yaşamasına rağmen Fatma Hanım Fatma Kadın'ı hizmetçi olarak eve alır. Fatma Hanım Fatma Kadın'a çok iyi davranır ve kendisinden ziyade Arif'in rahatlığıyla ilgilenir. Fatma Kadın'ın çok müşkül durumda olduğunu gören Fatma Hanım ona yardım etmeye çalışır hatta onun için elinden gelenin fazlasını yapar. Fakat Fatma Hanım'ın iyi niyeti başkaları tarafından devamlı olarak suiistimal edilir. Daima vicdanının sesini dinleyerek hareket eden Fatma Hanım buna karşın çeşitli felaketler yaşamak zorunda kalır. İyiliklerinin karşılığında sürekli kötülüklerle mücadele etmek zorunda kalmış olan Fatma Hanım en sonunda kederli bir ruh haline bürünür.

4. Aldatma

Sessiz Bir Adam Yol yapım işçilerinin başlattığı grev sırasında ağır bir şekilde yaralanan babasının Erzurum'daki bir hastaneye yatırılmasının ardından genç kadın oraya gelir. Genç kadın, babasını kurtarıp Erzurum'a getirmiş olan genç adamla vakit geçirir ve birkaç defa birlikte akşam yemeğine çıkarlar. Genç kadından etkilenen genç adam fazla vakit kaybetmeden ona evlenme teklif eder. Genç adamda özel bir şeylerin olduğunu sezmiş olan genç kadın evlenme teklifini kabul eder. Sürekli olarak sanatçı dostlarıyla vakit geçiren genç kadın, kendisi bir sanatçı olmamasına rağmen öyleymiş gibi davranır ve onlara özenir. Genç kadın ressam dostu gibi resim yapmaya çalışır ve ona özenir. Daha iyi resimler çizebilmek amacıyla genç kadınla ressam bütün yazı yazılığa geçirirler. Fakat bu dönem boyunca ikili birbiriyle yakınlaşmış ve birlikte aşk yaşamaya başlamışlardır. Genç adam, eşi tarafından aldatıldığını bilmesine rağmen oldukça serinkanlı davranır. Yaz mevsiminin bitmesinin ardından ressam öykü yazarı bir kadınla birlikte olmaya başlar ve genç kadını terk eder. Bunun üzerine genç kadın çok kısa bir süre üzüldükten sonra hemen hedef değiştirir. Evin bütün dekorasyonunu bir yazara uygun bir şekilde değiştirir ve romancıyı etkilemeye çalışır. Genç kadın, ünlü bir sanatçıyla birlikte olmayı takıntı haline getirmiştir.

E. Psikolojik

1. Izdırıp

Evcilik Oyunu Duyguların, tutkuların, hislerin, düşüncelerin ve dürtülerin kesintisiz bir biçimde toplum tarafından baskılanması durumu karakterlerin özbenliklerini ve kişiliklerini ortadan kaldırmaktadır. Bu durum karakterlerin bunalımlı, mutsuz, depresif ve anomalik bir ruh haline bürünmelerine sebep olmaktadır. Dogmatik geleneklerden ve ananelerden beslenen ataerkil toplumsal normlar bireylerin iç dünyalarını, dürtülerini, tutkularını, cinselliklerini ve düşünce dünyalarını baskı altına almaktadır. Bundan dolayı toplumu oluşturan bireyler zaman içinde kendi özbenliklerine yabancılaşır, ötekileşirler. Kendi özbenliğine yabancılaşmış olan Kadın ve Erkek aynı ortamda buldukları zamanlarda nefes alamaz hale gelmektedirler. Bir birey olarak kendini inşa edememiş olan Kadın ve Erkek kendi iç dünyalarında acı içinde kıvrılmaktadırlar. "Oyunda yer alan ebeveynler;

direttikleri kurallar, çocuklarına aldıkları oyuncaklar ve uygun gördükleri davranış biçimleri sebebiyle evlatlarına daha küçük yaşlarda cinsiyetçi bir bakış açısı aşılamış olurlar. Bu durum ilerleyen yıllarda çocukların kendi benliklerini keşfedebilmeleri yolundaki en büyük engel olarak karşılırlarına çıkar. Eserde annelerinin sohbele dalmasını fırsat bilen ve evcilik oynamaya başlayan çocuklar, oyun boyunca eşler arasındaki tartışmalardan ve anne babalarının birbirlerine uyguladıkları şiddetten bahsedip dururlar” (Yolcu 2017, 25).

2. Hüzün

Kendini Yazan Şarkı Oyunun başkarakterlerinden biri olan Munise fedakar ve cefakar bir anne figürü olarak seyircinin/okurun karşılırlarına çıkar. Eşini kaybettikten sonra kör kızına ve huysuz kayın pederine tek başına bakmak zorunda kalmış olan Munise, eşi öldürülen Halil'in bebeğiyle de ilgilenmek zorunda kalmıştır. Geçmişte oldukça üzüntü verici olaylar yaşamış ve olayların geçtiği zamanda da birçok zorlukla mücadele eden kadın karakter hayata ve insanlara karamsar bir gözle bakmaz. Munise, bütün huysuzluklarına rağmen ailesindeki her bireyi sevmektedir. Bir sabah Halil'i karşılırlarında gören Munise ziyadesiyle mutlu olur. Fakat oğlunun başının dertte olduğunu anlaması ve onun bebeği görmek istemediğini duyması üzerine hüzünlenir. Gönderdiği para yetersiz olduğu için Halil'in fabrikada çalışmak zorunda kaldığını ve Halil'in eşinin kolluk kuvvetleri tarafından öldürüldüğünü Erol'dan öğrenen Munise daha da kederlenir. Oğlunun jandarmalar tarafından arandığını anlaması üzerine onun için sürekli endişelenir. Bir sabah I. Jandarma Halil'in yakalandığını ve kaçmaya çalışırken öldürüldüğünü Munise'ye haber verir. Kısa bir süre sonra silahlı jandarmalar evin etrafını kuşatırlar ve Erol'un teslim olmasını isterler. Jandarmalar Munise'yi ve bebeği siper alarak Erol'a ateş ederler. Fakat jandarmalar Kız'ı bacağından vururlar ve bu olayın ardından Erol teslim olur. Oğlunun öldürülmesi ve Erol'un yakalanması üzerine Munise kederli bir hayata mahkum olur.

3. Pişmanlık

Çok Uzak Fazla Yakın Geçmişte aynı kadına aşık olmuş olan Ahmet'le Sermet, Ahmet'in Selma'yla evlenmesi üzerine birbirlerini tamamen hayatlarından çıkarmaya çalışmışlardır. Sermet Selma'ya aşık olmuş ve onunla evlenmek istemiştir. Fakat Selma Sermet'in güvenilmez bir karaktere sahip olduğunu düşünerek Ahmet'le evlenmiştir. Ahmet oldukça evcimen, sadık, düzenli ve rutin bir karaktere sahipken Sermet Ahmet'in tam tersi kişilik özelliklerine sahiptir. Düşünsel olarak iki ayrı kutbu temsil eden erkek kardeşler zaman içinde birbirlerine tamamen yabancılaşmışlardır. İki erkek kardeş yıllarca hiç görüşmemişlerdir. Yalnızca Meltem'in düğününde ve bir gezi vapurunda karşılaşan ikili birbirlerine yabancı gibi davranırlar. Gezi vapurunda karşılaşan ikili dolaylı bir üslupla birbirleriyle ilgili ne düşündüklerini anlatırlar. İkili tarafından barış için bir adım atılmış olsa da yeniden yolları ayrılır. İlerleyen yaşlarında Ahmet'le Sermet birbirlerine yabancılaşmış olmaktan pişman olurlar. Ölüm döşeyindeyken Ahmet kardeşi Sermet'in adını sayıklar. Ahmet'in öldüğünü öğrenen Sermet akli dengesini kaybeder ve akıl hastanesine yatırılır. İki erkek kardeşin yaşadığı durumun bir benzerini Aydın ile Meltem de yaşamaktadırlar. Birbirlerini her ne kadar çok seviyor olsalar da dünya görüşlerindeki farklılıklar onların bir araya gelmelerine izin vermez. İkiz kardeşler babaları ve amcaları gibi pişman olacakları bir yola girdiklerini bilmelerine rağmen yollarını ayırırlar.

4. Yalnızlık

Tombala Çocuklarının evlenip kendi hayatlarını kurup evi terk etmelerinin ardından Yaşlı Kadın'la Yaşlı Erkek birlikte olmalarına rağmen kendilerini yalnız hissetmektedirler. Çocuklarının her an ziyarete gelebileceklerini düşünen Yaşlı Kadın sürekli olarak evde çeşitli tatlılar bulundurmaktadır. Çocuklarını özleyen Yaşlı Kadın belirli aralıklarla onlardan bahsetmekten ve onların fotoğraflarına bakmaktan hoşlanmaktadır. Yaşlı Kadın, çocuklarının küçüklüklerinden bahseder ve geçmişe özlem duyar. “Tombala, iki yaşlı oyun kişisinin tombala oynamaya başlarken aralarında geçen atışmalı konuşmalarla başlar. Bu kişiler oyalanma isteği içerisinde, zamanı geçirme, daha doğrusu zaman doldurma gayretiyle birbirlerine destek olmaları gereken bir dönemdedirler; bunun farkında olmalarına rağmen birbirlerini suçlayıcı konuşmalar yapmaktan geri durmazlar. Oyunun ilerleyen her aşamasında didişen bu kişiler, kendi monoglarında sessiz ama diyaloglarında tam tersine bağırarak konuşmaktadırlar” (Akarkan 2013, 24). “Ziyarete gelmeyen çocuklarını büyük bir umutla bekleyen karı koca oyun boyunca sık sık kapının çalındığını sanır ve saati merak eder. Çok çocuklu bir aileye sahip olan bu çiftin mecburi yalnızlıkları, zaman kavramını sabredilmesi gereken hayli zor bir imtihan haline getirir. Birbirlerinden başka kimseye sahip olmayan karı koca için yemek yapmak, alışverişe çıkmak, oyun oynamak gibi temel aktiviteler bile büyük bir sorumluluk heyecanı uyandırır” (Yolcu 2017, 40).

5. Korku

Kozalar Kentte yaşayan orta sınıfa mensup karakterler olan üç kadın; sahip oldukları malları, mülkleri ve imtiyazları korumak adına kendilerini eve hapsetmiş ve kendi güvenliklerini sağlayabilmek için evlerini kalın duvarlarla örüp güçlü kapılar yaptırmışlardır. Kendi postlarından başka hiçbir şeye önem vermeyen kadın karakterler yalnızca kendi esenliklerini düşünürler ve dış dünyada olup biten bütün olumsuzlukları duymazlıktan ve görmezlikten gelirler. “Oyundaki üç ev kadını, betimlemesi böylesine korkunç yapılan bir dış uzama karşılık evlerinin son derece zevksiz ama bir kadar da tertip ve temizlik içerisindeki misafir odasında oturmaktadırlar. Kadınlar kendi dünyalarının sığılığı içinde konuşmalarını birbiriyle mücadeleye adanmışken dış uzam kaygı ve korku verici bir boyutta ele alınırlar. Metin dışı verilen dış uzam betimlemelerinde gördüğümüz, oyun ilerledikçe artarak ortaya çıkan kaygı ve korku düzeyleri, uzak ve geniş dış uzam ile koşutluk ilişkisi içerisinde. Ancak aynı dış uzam betimlemeleri, yakın ve dar dış uzamda ortaya çıkan kaygı ve korku düzeyleri ile karşıtlık ilişkisi içerisinde. Kozalar oyunu, bir okuma metni olarak uzamlar arası yaratılan karşıtlığı kadınlar arasında gerçekleşen konuşmalarla ve ağırlıklı olarak da sahne direktifleriyle belirlemiş olur” (Akarkan 2013, 142-143).

6. Yabancılaşma

Sınırlarda “Mülkiyet duygusu, sınırların oluşmasında ve derinleşmesinde en etkili duygulardan biri olarak insanların yaşamını, belli birlikteliklerden uzaklaştırmaktadır. Bu durumda yaşanan çatışmalar ise başka sorunlara kaynaklık etmektedir. Oyun boyunca farklı düzlemlerde ama tek bir ideal düşüncenin etrafında hareket eden Kadın ve Erkek, tam istediklerini elde edecekken üstelik bunun için uygun, çorak da olsa sınırsız ve engelsiz bir uzam bulmuşken insanlığın kendine çizdiği ilk sınır çizgisi yanılığını bir kez daha yaşarlar ve bu durumda da barışa giden yolda birer engelleyiciye dönüşürler” (Akarkan 2013, 108-109). İçinde yaşadıkları kaos ve baskı ortamından kurtulmaya çalışan sorunsal kahramanlar, hiçbir medeniyet belirtisinin olmadığı bir toprak parçasına giderek yeni bir başlangıç yapmak isterler. Çorak ve ağaçsız bir arazide büyük çabalarla barış çiçeğini yeşertmeyi başaran karakterler kısa bir süre sonra ortak bilinçlerini yitirirler ve hem kendilerine hem de sınıflarına yabancılaşırlar. Kadın’la Erkek arasında çıkan mülkiyet kavgasında diplomatlar, ineklerin arazide beslenmelerine rıza gösterecek olan tarafı destekleyeceklerini söylerler. Fakat iki taraf diplomatların teklifini kabul etmeseler de zaman içinde birer ineğe dönüşürler.

7. Umut

Duvar Öyküsü “Taş duvar kalıntısının diyalektik yönü, tarihin ve eskimeye yüz tutmuş bir tahakküm biçiminin imgesel yönünü temsil etmesi ile ilgilidir; buna karşın, tohum ise yeni “filizlenen” bir dünyanın ayrıksı formu niteliğindedir. (Oyunda) taş duvar kalıntısının üslup ve söylemi, tohumun çaprazında konumlandırılarak imgesel bir yapıda estetik gerilim yaratılır (...) (Oyun) metninde taş duvar kalıntısı tarihsel anlamda modası geçmiş bir iktidar rejimini yansıtır; andız halinde olan sürgüne karşı, direncini atalarından aldığı bir otorite ile yaklaşır” (Soylu 2020, 136-137). Eski ve yeni çatışması sonunda kazanan yeniyi temsil eden Tohum olur. Tohum, Duvar’ın kaba söylemlerinin ve tavırlarının tam karşısında yer almaktadır. Andız Tohumu geleceğe umutla bakar ve Duvar’dan daha iyi bir ev sahibi olmak ister. Ancak yeni büyüyen Ağaç, mücadele sırasında yardımını gördüğü herkes tarafından ihanete uğrar. Çevresindekiler yüzünden Ağaç hiç istemediği bir nesneye dönüşür. Fakat umudu temsil eden Çocuk büyümüş ve Delikanlı olmuştur. Ağaç’ı duyabilen tek insan olan Delikanlı aynı zamanda onu anlayabilmektedir. Aynı düşünce dünyalarına sahip olan ikili birbirine yardım eder. Delikanlı Ağaç’ı dallarındaki dilek eşarplarından kurtarır. Böylece delikanlı Ağaç’ı özgürleştirmiş olur ve son olarak oyunda yer alan her karakter şarkı söyleyip dans etmeye başlar. Elmas Şahin, söz konusu edilen tiyatro oyunuyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Adalet Ağaoğlu, diğer oyunlarından ve romanlarından farklı olarak sıra dışı bir teknikle, alegorik bir anlatımla Türk’ün binlerce yıllık tarihini kısa ve öz olarak bu eserinde gözler önüne serer; yani “Duvar Öyküsü”nde imgeli anlatımlarla Türk’ün tarihini konuşturur. Binlerce yıllık Türk tarihi, çeşitli imgelerle figürleştirilerek eleştirel bir bakış açısıyla dile gelir. Tarih, yazarın kaleminde edebiyatın yapraklarına yerleşerek; siyasî ve toplumsal boyutlarda, “Duvar, Ağaç, Örümcek, Kertenkele ve Yılan” imgeleriyle okuyucunun dikkatlerine sunulur” (Şahin 2011).

F. Arama

Genel Bakış “Adalet Ağaoğlu, oyunlarının tamamında bir arayış içindedir. Bu arayışın iki temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi, insanın evrensel dünyası içindeki yerini belirlemek, ikincisi de

insandan hareketle toplumu sorgulamaktır. 1960 sonrası toplumsal değişimin oluşturduğu yeni insanı, Türk toplumunun geçmişi ile yüzleştirerek geleceğe hazırlama çabası içindedir” (Aytaş 2013, 125).

1. Arayış

Çok Uzak Fazla Yakın “Adalet Ağaoğlu, oyunlarının tamamında bir arayış içindedir. Bu arayışın iki temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi, insanın evrensel dünyası içindeki yerini belirlemek, ikincisi de insandan hareketle toplumu sorgulamaktır. 1960 sonrası toplumsal değişimin oluşturduğu yeni insanı, Türk toplumunun geçmişi ile yüzleştirerek geleceğe hazırlama çabası içindedir” (Aytaş 2013, 125). Anamalcı iktisadi dizgenin bütün dünyaya egemen olmasıyla birlikte insanoğlunun dünyayı algılayış biçimi değişmiş ve doğasıyla kendisine yabancılaşmıştır. Oldukça idealist, ilerlemeci ve aydın bir düşünce dünyasına sahip olan ikiz erkek kardeşi Aydın’a karşı geçmişte büyük bir hayranlık beslemiş olan Meltem Tura’nın zaman ilerledikçe düşünce dünyası değişmiştir. İkiz erkek kardeşi Aydın Tura’nın dürüstlüğünü, samimiyetini, idealistliğini ve aydın kişiliğini daima takdir etmiş olan Meltem Tura, insanlığın oluşturduğu ya da kabullendiği yeni dünya düzeninin bir parçası haline gelir. Küçüklük çağlarında ikiz erkek kardeşiyle oyunculuk yapıp tiyatro oyunları kaleme alacağını ve ulusal çapta saygı gören bir sanatçı olmayı düşlerken popülizmin esiri olmuş ve her şeyden çok değer verdiği Uzak ve Yakın adlı tiyatro oyununun film prodüktörü tarafından değiştirilmesini kabul etmiştir. Sanatsal faaliyetler Meltem Tura için maddi ihtiyaçlarını giderecek bir iş haline gelmiştir. Fakat bu konuda Aydın Tura Meltem Tura’nın tam aksini düşünmektedir. Aydın Tura sanatın hayattan daha gerçek olduğunu savunurken Meltem Tura hayatın sanattan daha gerçek olduğunu savunmaktadır. Bu düşünce farklılığından dolayı birbirlerine yabancılaşmış olan ikiz kardeşlerden Meltem Tura, bu yabancılaşmanın kaynaklarını sorgular.

Sınırlarda Sınırlarda adlı tiyatro oyunundaki başkahramanlar evrensel ya da bireysel sorunlara çözüm arayan kişilerdir. Fakat eserin sonunda karakterlerin bu arayışlarının boş bir çaba olduğunu ve kendi yarattıkları sorunlara çözüm bulmak isteseler de sonu gelmeyen bir kısır döngünün içinde oldukları anlaşılır. Mülkiyet edinme arzusunun yarattığı yabancılaşmış ve bunalımlı olan insanlar düzenin mevcut organları tarafından yanlış koşullandırılmış ve bilinçleri tamamen yozlaştırılmıştır. Oyunda rol oynayan inekler simgesel açıdan büyük sermaye sahiplerini temsil etmektedirler. İnekler dünyanın bütün kaynaklarını tüketiyor olmalarına rağmen asla doymazlar ve her zaman daha fazlasını isterler. Diplomatlar ineklerin haklarını korurlar ve onların çıkarlarını geliştirmek için çalışırlar. Toplumun ve insanlığın faydası için barış çiçeğini yeşertmiş olan başkahramanlar kısa süre sonra çiçeği mülk edinmek isterler ve bundan dolayı birer ineğe dönüşürler.

2. İç Gözlem

Bir Kahramanın Ölümü Tek perdelik bir oyun olan Bir Kahramanın Ölümü adlı tiyatro eserinde rol oynayan iki karakter aslında tek bir karakterin farklı benlik yansımalarıdır. Soyutlamalara ve simgeselliğe başvurularak oluşturulmuş olan vaka kurgusunda başkarakter toplumun beklentileriyle kendi şahsi beklentileri arasında bir iç çatışma yaşar. Toplumsal eylemlere ve yürüyüşlere öncülük etmiş olan I. Erkek, topluma umut olmak ve onun beklentilerini karşılayarak simgeleşmek için kendini öldürmeye karar vermiştir. “Ağaoğlu, Bir Kahramanın Ölümü isimli eserinde, bir yandan toplumun neden bir kahramana ihtiyacı duyduğunu irdelerken öte yandan ise seçilmiş bir kahramanın bu yükü içselleştiremeye durumunu ele alır. Eser, toplumsal konumu kahraman olarak belirlenmiş bir kişinin ölümünün yaratacağı etkiyi ve söz konusu ölümün tasarlanmasını konu edinir. Toplumsal bir meseleyi birey üzerinden irdelleyen oyun, konu edindiği meseleleri izleyiciye doğrudan aktarmaya çalışmak yerine seyircisini düşünmeye sevk ederek benzerlerinden ayrılır. Oyun, toplumsal boyutu ile kahramanın işlevini sorgular: Kahraman neden gereklidir, toplum kahramandan neden büyük özveriler bekler, kahraman kendini nasıl kanıtlayabilir, gibi sorular sorulur. Oyunun bireysel boyutunda ise kahraman durumundaki kişinin korkuları, yalnızlığı, inançlarını yitirmesi sergilenmiştir” (Yolcu 2017, 52-53).

G. Noksanlık

1. Kendini Kandırma

Sessiz Bir Adam Kendilerini toplumun ve halkın bir parçası olarak gören sanatçı zümresi aslında sözde uğruna çalıştıkları kitleden oldukça kopuktur. Devamlı olarak halktan ve toplumdan bahseden sanatçı sınıfını cezbeden tek şey direnişçi emekçi romantizmdir. Toplumun gerçeklerinden

ve dinamiklerinden çok uzaktırlar. Sürekli olarak gösterişli davetlerde ve sergilerde boy gösteren sanatçılar, aralarına bir şekilde karışmış olan işçileri hemen dışlarlar. Halkçılık söylemleri sanatçılar için bir tür vicdani rahatlatma ve boşalma yolu gibi görünmektedir. Sanatçılar sürekli olarak topluma faydalı olmaktan, onu bilinçlendirmek ve ona yol göstermekten bahsederken genç adam toplum için somut faaliyetlerde bulunur. Hazırlanmış olduğu doktora tezi ve yapmış olduğu işler sayesinde ülke ekonomisine ve topluma ciddi faydalar sağlar.

H. Sahtelik

1. İhanet

Duvar Öyküsü Yüzylerce yıl boyunca ele geçirdiği bölgede egemenliğini ilan etmiş olan Duvar'la birçok canlı ve insan dostluk kurmuştur. Duvar'ın sahip olduğu güç sayesinde Yılan kışlık saraya sahip olmuş ve Örümcek, Kertenkele, Kelebek gibi hayvanların da yuvaları olmuştur. I. Rehber Kadın Duvar'la ilgili anlattığı fantastik hikayeler sayesinde önemli meblağlarda maddi kazanç elde etmiştir. Fakat zaman içinde yaşlanmış ve eski gücünü kaybetmiş olan Duvar her geçen gün daha fazla huysuzlaşmış ve iflah olmaz bir zorba haline gelmiştir. Aslında Duvar'ın çevresindekilere yaptığı ciddi bir kötülük yoktur. Duvar yalnızca sürekli saygı görmek ve pohpohlanmak istemektedir. Ancak Duvar'ın miadının dolduğunu fark etmiş olan Örümcek, Andız, Kuş, Kertenkele, Kelebek ve Yılan gibi karakterler Andız Tohumu'nun Duvar'ın içine yerleşmesine ve zaman içinde Ağaç'a dönüşmesine yardım ederler. Tohum'un büyüüp Ağaç'a dönüşmesine yardım etmiş ve Duvar'a karşı mücadele vermiş olan karakterlerin hepsi eski alışkanlıklarını, tavırlarını ve davranışlarını sürdürmeye devam ederler. Ağaç Duvar'ı değişim ve yenilik umuduyla yıkmış olsa da dostları eski düzeni devam ettirmeye çalışırlar. Neredeyse her karakter Ağaç'ı aslında istemediği bir nesneye dönüştürür. Ağaç'ın üzerinden birçok karakter maddi kazanç sağlamaya çalışmaktadır. "Taş duvar kalıntısı ve tohum halinde olan sürgün arasında alegorik düzeyde yaşanan estetik gerilim, tarihi ve politik düzlemde iktidar ve güç ilişkilerini niteler. Süper-ego, ego ve id kavramları bağlamında özne ve yasa arasındaki ilişkinin yapısını, imgesel bir biçimde yansıtır" (Soylu 2020, 145).

ROMANLAR

Genel Bakış Hiçbir edebi akıma, döneme ve siyasi düşünceye bağlı kalmadan salt insanı anlatan yazınsal yapıtlar ortaya koymak yazarın en başat amacıdır. Fakat içine doğup büyüdüğü toplumu oluşturan dinamikleri, çatışmaları ve üstyapıları anlamak ve bunları açıklamak da en büyük amacıdır. Çoğu zaman yazar insan psikolojisinden yola çıkarak toplumsal olguları vermeye çalışırken zaman zaman da toplumsal olgulardan yola çıkarak bunların insan psikolojisini nasıl etkilediğini irdelemeye çalışır. Yazarın eserleri genel olarak toplumsal ve psikolojik izleklerle donatılmıştır. Fakat bunların haricinde siyasal ve tarihsel birçok izlekle de karşılaşmak mümkündür.

A. Toplumsal

1. Gelenek

Ölmeye Yatmak *Ölmeye Yatmak* adlı romanda Cumhuriyet rejiminin sunmuş olduğu yeni toplumsal atmosferde özgür bireyler olmaya gayret gösteren fakat diğer yandan feodaliteden kalma tutucu ve gelenekçi düşüncenin egemenliği altında ezilen kadınlarla genç kızların karşılaştıkları zorluklar ve yaşadıkları dramatik olaylar gerçekçi uygulamalarla okurun gözleri önüne serilir. Atatürk'ün önderliğinde kurulan Cumhuriyetçi devlet yapılanmasında yer alan donanımsız ve bilinçsiz yöneticiler yeni ülkeleri ve inkılapları hayata geçirmeye hazır değildir. Zira Atatürk'ün ölümüyle birlikte siyaset alanında görev yapan kişilerin temel amacı; ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine yükseltmekten ziyade kendi şahsi çıkarlarını genişletmek ve pekiştirmek olur. Tavandan tabana inmeyi başaramamış ve kendisini halka tam olarak benimsetememiş olan inkılaplar ve değerler toplumun ikiye ayrılmasına sebep olur. Basmakalıp gelenekler ve değerler toplumun bilincinde köklü bir şekilde yer etmiştir. Toplumun yeni toplumsal ve insani değerlere uyum sağlayamamasının sebebi olarak cehalet ve hurafeler gösterilir. Fakat yeni rejimin taşıdığı değerlerin halka inememesinin asıl sebebi ülkenin tam olarak bir aydın sınıfına sahip olmaması ve toplumsal yapısının Avrupa'dakilerden oldukça farklı olmasıdır. Köylü sınıfının ağırlıklı olduğu ve nüfusun büyük bir çoğunluğunun Anadolu'nun kırsalında yaşadığı bir toplumda köklü devrimler yapmak oldukça zordur. Yapılan devrimlerin ardından yıllar geçmiş olmasına rağmen ataerkil ve din temelli toplumsal anlayış varlığını büyük ölçüde devam ettirir.

Ruh Üşümesi “Cinsel hayat irdelenirken, insanların toplumdaki yanlış davranışlarına da projektörlerin çevrildiği belirlenmiştir. Özellikle kırsal alanda, köylerde, köylülerin bölgelerine gelen genç çiftin özel ilişkilerine aşırı derecede duyarlı olmaları ve onlara karşı hoyrat duygular taşımaları, eleştirel bir bakış açısı ile yansıtılmıştır. Toplumda bazı feodal zihniyetlerin kolay kolay değişmediği, özel hayat gibi kişilere özel değerlere önem verilmediği ve bunun sonucunda kültürler arasında güven bunalımının belirmesi, yansıtılmak istenen objeler arasında kendisini göstermektedir. Romanda yine geri kalmış kültürler tarafından, cinselliğin ayıp ve kendi kendine gelişen bir özelliğinin olduğunun altı çizilmektedir” (Eronat 2004, 269). Neredeyse her edebi eserinde ataerkil ve din-tarım toplumu normlarının baskın olduğu Anadolu insanının evrensel ve etik değerlerden uzak oluşunu ele almış olan Ağaoğlu'nun *Ruh Üşümesi* adlı romanında da bu konuyu irdelediği açık bir şekilde görülmektedir. Dogmatik inançlar, etik olmayan insani değerler ve yanlış koşullar insanın özgürlüğünü kısıtlayan hatta önüne set çeken en önemli engellerdir. Baskıcı bir toplumda yaşamış ve özgürlükleri kısıtlanmış olan bireyler kendilerini keşfedemeden ya da kendilerini inşa edemeden ömürlerini tamamlarlar. Freudvari bir anlayışla cinselliği insan varoluşunun en önemli meselelerinden biri olarak gören Ağaoğlu, bastırılmış cinsel arzuların ve hazların insan psikolojisindeki etkilerine karakterlerin düşürleri ve eylemleri aracılığıyla değinmiştir.

Üç Beş Kişi Toplumsal olarak Avrupa'nın geçirmiş olduğu değişim süreçlerini yaşamamış olan Türk toplumu, Batılılaşma sürecinde ciddi sorunlarla ve engellerle karşılaşmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte derebeylik ortadan kalkmış olsa da toprak ağalığı uzun bir süre devam etmiştir. Kırsaldan kente göç etmiş olan toprak sahipleri şehir hayatına ve kültürüne uyum sağlamakta oldukça zorlanmışlardır. Kırsal bölgelerde yaşayan zenginler gericiliği ve bağınaz alışkanlıklarından kolayca vazgeçememişlerdir. Kentli zenginlerse çoğunlukla Batılılaşmayı para harcamak ve gösteriş yapmak olarak algılamışlardır. Din-tarım toplumlarında görülen genel nitelikleri taşıyan Anadolu insanı, ataerkil ve tutucu geleneklerinden vazgeçememiştir. “Eserde özellikle aydın diyebileceğimiz kitle arasında tam gelişmişlik sağlanamamıştır. Hazımsız bir Batıcılık anlayışının bu gibi kişilerde tezahür ettiği düşünülürse, toplumun alt katmanlarında kültürel bunalım ve şok içerisinde bulunanları biraz daha iyimserlikle izlememiz gerekir. (...) Kısmet annesi Türkan ile, Selmin ve Belgin yine Türkan Hanım'a oranla marjinal bir Batıcı olan anneleri Neval Hanım ile kültürel yönden mücadele içerisindeyler. Bu mücadele bir anlamda da özgürlük mücadelesidir. Özellikle babalarını erken yaşta kaybetmiş bu şahsiyetler, kendilerini annelerinden ayırarak daha soyut bir düzlemde varoluş mücadelesini sürdürmek istemektedir” (Eronat 2004, 243).

2. Ataerkillik

Göç Temizliği Hayatının her döneminde kadın olmasından dolayı birçok zorluk yaşamış ve çeşitli engellerle karşılaşmış olan yazar, ataerkil bir toplumsal düzen içinde kadının ancak esir olabileceğini mimler. Kadın olmanın zorluklarıyla henüz küçük yaşlardayken karşılaşmaya başlar. Daha sonra bütün hayatı boyunca bu zorluklar onu takip edecektir: “Sevgisini göstermemek, evladından uzak durmaya çalışmak sadece romanlardaki annelere ait bir özellik değildir. Babalar da çoğunlukla sevgilerini doğrudan göstermezler. Fiziksel temastan kaçınırlar. Göç Temizliği adlı anıromanda da Adalet'in babası, Adalet'e uzun yıllar boyunca bir kez olsun sarılmaz” (Uzun 2008, 62).

3. Toplumsal Sınıf

Bir Düşün Gecesi “Hemen hemen bütün kişiler kategorilere ayrılmıştır. Bazıları buldukları yerleri muhafaza etme endişesi taşıırken, bazıları bir üst sınıfa geçip zengin ve güçlü olmanın hayallerini kurarlar. Kimi zaman da buldukları refah ortamını, yoksulluğa tercih edenler de yok değildir. Bu belirlediğimiz kategorilere “sınıf değiştirmenin utancını yaşayan Tuncer'le, sınıf değiştirememenin acısını yaşayan Ayşen'i örnek olarak gösterebiliriz. Sınıflar arası çatışmanın, diğer bir deyişle kategorileşmiş toplumun, birbirlerine karşı kurmak istedikleri üstünlük egosunun en büyüleyici sahnesi, bir zamanların hızlı devrimcisi Tuncer'in bir milletvekili kızına aşık olması neticesinde, soluğu Ali Usta gibi güngörmüş bir bilge kişinin yanına gitmesinde ve onunla girdiği diyalogda yaşanır” (Eronat 2004, 105).

Yazsonu Antik medeniyetlere, uygarlıklara hatta tanrılara ev sahipliği yapmış olan Antalya, günümüzün toplumsal yapısını inceleyebilmek ve anlayabilmek için oldukça elverişli bir kenttir. Bir tatil kenti olarak bilinen Antalya, sıcak havaların belirlediği zamanlarda orta sınıfa mensup olan insanların akınına uğrar. Toplumun kentte yaşayan orta sınıfı ve burjuvaları dinlenmek, rahatlamak ve eğlenmek amacıyla Antalya gibi şehirlere giderler. Fakat Antalya'nın dağlık köylerinde yaşayan köylüler; kültürel, düşünsel ve ahlaki açıdan kentlilerden oldukça farklıdır. Antalya'nın sahil

kesimlerinde yaşayan kentlilerle dağlık bölgelerinde yaşayan köylüler arasında kültürel, düşünsel ve ahlaki anlayış açısından ciddi farklar bulunmaktadır. Adalet Ağaoğlu yapmış olduğu bir söyleşide bu durumu şöyle açıklamaktadır: "... Samsun'dan aşağı düz bir çizgi çekiyorum, onun sağında kalan Akdeniz'in pamuk tarlalarıyla değil, kıyılardaki doğayla, tarihiyle, yaşama biçimiyle ilgileniyorum. O yörede insanlar, puşili, şalvarlı... İslam, koyu İslam ve İslam'ın çeşitli tarikatları var. Ama öte yandan nerdeyse anadan doğma, bikinileriyle çıplak kadınlar, bir takım adamlar arabalarıyla gelip denize giriyor; büyük bir çelişki bu. Birdenbire orada büyük bir yapılaşma, turizm başladı. Çok çabuk oldu bu. Ben Yazsonu ile bu büyük değişimi kağıda, kitaba raptetmek istedim" (Andaç 2000, 75).

4. Kültür

Dert Dinleme Uzmanı 1980'li yıllardan itibaren anamalcı iktisadi dizgenin bütün dünyaya egemen olmasıyla birlikte Postmodernist anlayış ve popülist kültür bütün dünyaya hakim olmuştur. Sınırların ortadan kalkması ve ideolojik savaşların sona ermesiyle birlikte dünyanın değişik yerlerindeki sanat anlayışı hibritleşmiştir. Anlatıda ironik bir üslupla ifade edilen rock müziğiyle tasavvuf kültürünün harmanlanması durumu yaşanan kültür karmaşasını açık bir şekilde ifade etmektedir. İnsani değerlerin yitirilmesi, inançsızlığın egemen olması ve meta ile sermayenin tek insani değer haline gelmesiyle birlikte dönemin aydınlarının kaleme almış oldukları edebi yapıtlar niteliksizleşmiştir. Niteliksiz yazarların çoğalmasıyla birlikte kaleme alınan eserlerdeki ifade zayıflığı, yanlış kelimelerin kullanılması ve imla kurallarına dikkat edilmemesi de eserde eleştirilen durumlardan yalnızca biridir. Kültürel etkinliklerdeki yozlaşma ve bilimsel camiadaki kişisel çekişmeler toplumun kültürel anlayışının bozulmasına neden olmuştur. Anlatının başkarakteri olan Dert Dinleme Uzmanı, gençlik yıllarında bir şiir kitabı ve daha sonra da bir roman kaleme almıştır. Fakat yayıncılık alanındaki entrikalara ve yozlaşmaya birebir şahit olmuş olan başkarakter eserlerini yayımlamama kararı almıştır. Dert Dinleme Uzmanı adlı romanının müsveddelerini Takdimci'ye vermiş ve hayatı sonra erdikten sonra defterle isteği şeyi yapabileceğini söylemiştir. Kültürel alanda yaşanan yozlaşma başkarakteri bunalıma sürükleyen önemli etkenlerden biridir.

Romantik Bir Viyana Yazı Küreselleşen dünyayla birlikte dünyanın farklı yerlerinde yaşayan halkların yerel kültürleri erozyona uğramış ve anamalcı dizgeyle birlikte Batıdan yayılan popülist kültür insanları dejenerasyona uğratmıştır. Ağaoğlu'nun Romantik bir Viyana Yazı adlı eserinde işlenen temel izleklerden biri kültürel yozlaşmadır. Metanın ve eşyanın insandan daha değerli hale gelmesiyle birlikte insani değerler yitirmeye başlamıştır. Anlatının başkarakteri olan "Kamil Kaya her şeyden önce ülkesinde filizlenen yozlaşmanın yansımalarının Viyana'da dalbudak salacağına düşüncesinde değildi. O, bambaşka bir yerde, düşlere konu olan bir ilde, idealize edilmiş ve gerçek değerini kaybetmemiş bir kültür yapılanması ile karşılaşacağına ümidi içerisindeydi. Fakat görülen bu istikamette olmamıştır. Kültürel değerler karmakarışık darmadağın olmuştur" (Eronat 2004, 288). Özellikle öğretmenlik yıllarında büyük bir hayranlık beslediği ve devamlı hayalini kurduğu barok sanat akımını keşfetmek ve yaşamak amacıyla Viyana'ya gitmeye karar vermiş olan başkarakter Kamil Kaya, hayalini kurduğu kentte belirsizlik ve çöküntüyle karşılaşmıştır. Yaşamış olduğu hayal kırıklığı ve ruhsal bunalım karakteri karamsar düşüncelere mahkum etmiş ve zaman içinde kendisi de olumsuz davranışlar göstermeye başlamıştır. Kendi benliğinde ve insanlıkta yaşanan olumsuz gelişimler başkarakterin korkmasına sebep olmaya ve sürekli olarak ölümü düşünmesine neden olmuştur.

Yazsonu "(...) Doğu Akdeniz ilk defa Alanya ile mercek altına getirilmiştir. Bu yöre vasıtasıyla deniz kültürüne adapte olan aydınlar ile deniz bölgesinde bulunup dağ kültürünü yaşayan kırsal kökenli insanların kültürel açıdan birbirini yadırgayan bir atmosfer içerisindeki konumları sunulmuştur. (...) Doğu-Batı kültür ikileminin ortasında doğan yazarın, bu ikilemin en doruk noktada yaşanan beldesini ve onun boyutunu tabii ki en iyi kendisi bilecekti. (...) Eğitimsizlikle beslenen mevcut ayrımcılık, toplumdaki cinsel tabuların da bir bir ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Evliliklerin sağlıklı kurulamamasında, tecavüz vakalarının sayısının artışı, kendini tanıma ve gerçekleştirme güdüsünün zayıf kalmasında bu gerçeğin eksikliği yadsınamaz bir hâl alır" (Eronat 2004, 190). Anlatıda başkarakter olarak rol oynayan Nevin'le Hatice adlı köylü kadın karakter arasında ciddi farklılıklar vardır. Anlatının ikinci bölümünde Nevin, konaklayacağı eve doğru giderken köylü kadınların ilgi odağı olur. Bunun haricinde köylü erkekler ve bölgede mevsimsel işçi olarak çalışan kişiler de Nevin'le ilgilenirler. Farklı toplumsal sınıflara mensup olan anlatı kişileri arasında tam anlamıyla bir tezatlık söz konusudur.

5. Kimlik

Dert Dinleme Uzmanı Eserde yer alan hiçbir karakterin özel ismi bulunmamaktadır. Eserin başlangıcında Ağaoğlu bu durumla ilgili şu ifadelerle yer vermiştir: “Hile, desiselerin oyunbazlıkların en berbati olup bizzat kendi nefsimizin kandırılması, baştan çıkarılmasıdır diye buyurmuşlar servetifünuncuların sembolik şair ve özdeyişler yazarı Cenap Şahabeddin Beyefendi: Manastır doğumlu (1870). Ölümü beyin kanamasındanmış. Bakırköy mezarlığında gömülüdür (1934). Bundan böyle bütün sayfaların satırlarında romanlara mahsus insan, zaman ve mekan adları beklenmeye...” (Ağaoğlu 2014, 6). Postmodernizmin ve popülist kültürün bütün dünyaya egemen olmasıyla birlikte bireylerin özgün kişiliği ortadan kalkmıştır. Artık insan bitmek tükenmek bilmez bir şekilde iletişim araçlarının ve mevcut egemen kültürün ve bilincin güdümüne girmiştir. Kendini inşa edememiş, çevresinde olup biten olayları sürekli olarak sorgulamamış ve olguları kendi zihninin süzgecinden geçirmemiş olan her birey başkalarının kötü birer taklidi olmaktan öteye geçemez. Bu durum eserde özellikle Profesör tarafından dile getirilir. Bireylerin unvanlarına göre isimlendirilmeleri de dönemin baskın anlayışını ortaya koyan en önemli unsurlardan bir tanesidir: “Yine eşinin annesi üzerinden başlayan bir başka eleştirinin ise, toplumda “etiketlerin” önemi olduğu söylenebilir. Roman boyunca kullanılan karakterlerin isimsiz olması, yazarın bu kişilerin unvanları, meslekleri ve aldıkları eğitimi onlara hitap etmek için kullanmasını sağlar. Bu durum da, belli noktalarda bariz şekilde yazarın bunlara atfedilen önemi hicvetmesine olanak tanır” (Vakıf12).

B. Adli

1. Adaletsizlik

Fikrimin İnce Gülü Anlatı boyunca zaman zaman hakim anlatıcı aracılığıyla geriye dönüş yöntemi kullanılarak anlatının başkarakterleri olan Bayram'ın askerlik anıları üzerinde durulur. Diyarbakır-Siirt Sıkıyönetim Mahkemesi'nde bir üsteğmenin şoförlüğünü yapmış olan Bayram birçok haksızlıkla, baskıyla ve işkenceyle karşılaşmıştır. 60'lı, 70'li ve 80'li yıllar Türkiye'de askeri darbelerin ve sıcak siyasi çatışmaların yaşandığı dönemlerdir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türkiye tamamen serbest piyasa ekonomisinin, yani batılı devletlerin, yanında yer almıştır. Dolayısıyla bu dönemlerde Türkiye'de siyaset ve askeriye tarafından şiddetli bir antikomünist propaganda yürütülmüştür. Bayram, mevcut hükümetin siyasi görüşüne karşı gelen birçok gencin ve subayın işkenceye maruz kaldığını hatta bazılarının öldürüldüğünü görmüştür. Daha adil ve daha refah bir toplumsal atmosfer içerisinde yaşamak isteyen ya da haklarını aramaya çalışan bireyler devletin güdümünde olan kolluk kuvvetleri tarafından şiddetli bir şekilde bastırılmışlardır. Anlatının başkarakterleri olan Bayram, askerlik dönemlerinde şahit olduğu acı verici olaylardan dolayı iyice sinmiş ve ideolojik tartışmalardan mümkün olduğunca uzak durmuştur.

C. Siyasal

1. Çatışma

Dert Dinleme Uzmanı Ağaoğlu'nun Dar Zamanlar adını verdiği üçleme romanında da sıklıkla üzerinde durduğu askeri darbeler ve siyasi entrikalar izlekleri Dert Dinleme Uzmanı adlı romanında da irdelenmektedir. Romanın ilk yarısında Editör'ün kayınvalidesi olan Evrensel Kokteylci İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nda çalışmaktadır. Evrensel Kokteylci, her askeri darbede mevcut yasaların değişmesini şiddetli bir şekilde eleştirir. Askeri darbeler ve siyasi komplolar anlatıda yer alan birçok karakter tarafından farklı şekillerde eleştirilir. Toplumun mensubu olan her bireyin etiketlenmesi ve fişlenmesi dönemin en büyük sorunlarından bir tanesidir. Profesör'ün eşi olan doçent, Mahalle ve Mahallileşme, Arızalı Aydınlığımız adlı çalışmaları nedeniyle dönemin mevcut siyasi iktidarı ve komutanları tarafından fişlenir. Pipolu profesör yazmış olduğu bir yazıda doçentin kaleme almış olduğu çalışmaların çalıntı olduğunu ima eder. İftiraya maruz kalan doçent, adını lekelemeye çalışan kişilerden intikam almak ister. Profesör, doçent eşinin aksine uzlaşmacı bir tavır takınmayı tercih eder ve eşini sakinleştirmeye çalışır. Fakat eylemleri ve tavırlarıyla dönemin egemen güçlerini rahatsız eden doçent bir araba tarafından ezilerek hayatını kaybeder. Faili meçhul bir cinayete kurban gitmiş olan doçentin katilleri bulunamaz.

2. Güç

Üç Beş Kişi “1980'li yıllar, ülkenin karanlıklar içerisinde bulunduğu yıllardır. Siyasi belirsizliklerin, marjinal kutuplaşmaların, kuşku ve tedirginlik verici günlerin yaşandığı, bunun neticesinde sıkıyönetim uygulandığı ve vatandaşlara sokağa çıkma yasağının öngörüldüğü dönemlerde, insanların sürekli “dar

zamanlar” içerisinde hareket ettiklerini biliyoruz. Üç Beş Kişi’deki karakterler de bu daraltılmış, kısırılmış zamanın kışkırtıcı girdabında bulunmaktadırlar” (Eronat 2004, 227). “Gece. Haziran. Ama günlerin en uzunuyla gecelerin en kisasına zaman var daha” leitmotivi anlatının her bölümünde özellikle vurgulanır. Siyasi ve toplumsal gerginlik karakterlerin içinde bulunduğu psikolojik bunalım, kuşku ve şüphe duygularıyla sürekli hissettirilir. Farklı ideolojileri ve dünya görüşlerini savunan örgüt mensupları her gün sokak ortasında birbirlerini vurmaktadırlar. Radyo, televizyon ve gazete gibi haberleşme araçlarında her gün öldürülen insanların sayıları verilmektedir. Sokağa çıkma saatlerinin yaklaştığı vakitlerde jandarmalar ve polisler etrafta kol gezmeye başlarlar. Halk, kendilerini korumakla görevli olan devlet memurlarına güvenmemektedir hatta en çok onlardan korkmaktadır.

D. İlişkisel

1. Sevgi

Hayır... Eserde yer alan çoğu karakter bazı etik dışı ilişkilerle birbirlerine bağlanmış olsalar da aslında birbirlerine karşı derin bir sevgiyle bağlıdırlar. Fakat karakterlerin yaşadıkları bireysel ve toplumsal sorunlar onların derin bunalımlar yaşamalarına ve bundan dolayı da içinde buldukları durumdan kurtulabilmek için aykırı çözüm yollarına başvurmalarına sebep olur. Yaşanan bütün toplumsal ve bireysel olumsuzluklar karşısında anlatıda rol oynayan karakterleri hayata bağlayan ve onları mücadeleye devam etmeye yönlendiren yegane güç ve insani duygu sevgidir. Anlatıdaki karakterler özgürlüğün yanında gerçek sevginin mahiyetini ve muhtevasını sorgulamaktadırlar. Zaman içinde birbirinden kopmuş olan Aysel, Ömer ve Engin üçlüsü, geçen yılların ardından aslında birbirleri için ne kadar önemli olduklarını, birbirlerini ne kadar sevdiğini ve birbirlerine ne kadar çok değer verdiklerini anlamışlardır. Söz konusu edilen üç karakter birbirlerini her ne kadar çok seviyor olsalar da içlerine düştükleri bireysel ve toplumsal bunalımlar onların aykırı kararlar almalarına sebep olmuştur. “Romanda eksikliği hissedilen bir duygudur. Zaten insanların ilişkilerinde, yaşanan tutarsızlıklarda, güvensizliklerde, samimiyetsizliklerde hep sevgi eksikliği söz konusu olmaktadır. Kısacası sevgi kolay bulunamayan bulununca da çabuk kaybedilen bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. (...) Sonuç olarak Hayır romanında karşımıza çıkan ve olumsuz bir atmosferin çatısını oluşturan karamsar temaların yoğunluğunun fazla olması, sevgi olgusunun eksikliğinden veya bir başka deyişle yoksunluğundan kaynaklanmaktadır. (...) Toplumdaki iletişimin eksikliği, yalnızlığın bitirici ezikliği, daima sevgi noksanlığından kaynaklanmaktadır” (Eronat 2004, 148-149).

2. Aşk

Romantik Bir Viyana Yazı Öğretmenlik mesleğini icra ettiği yıllarda Konya Lisesi’nde tanıştığı edebiyat öğretmeni Nesrin Hanım’la yakın bir dostluk kurmuş olan Kamil Kaya’nın kadın karakterle birkaç defa cinsel ilişkiye girdiğinden bahsedilir. Zaman içinde birbirleriyle yakınlaşmış olan ikili evlenmeyi ve birlikte Avrupa’yı gezmeyi planlarlar. Fakat kızının evlenme kararı alması üzerine Nesrin Hanım Kamil Kaya’yla birlikte Avrupa seyahatine çıkmaktan vazgeçer. Zira Nesrin Hanım, kızının evlilik kararı almasından sonra entelektüel konulardan ziyade ailevi ve şahsi konular üzerine konuşmaya başlamıştır. Bu durum Kamil Kaya’yı rahatsız etmiş olsa da Nesrin Hanım’a karşı derin bir bağlılık duymaktadır. Fakat yalnızlığından dolayı derin içsel bunalımlar yaşayan Kamil Kaya Viyana seyahati sırasında tanıştığı Cléa’yla tamamen cinselliğe dayalı bir ilişki yaşar. Geçmişte kendisine Hayalci Hanım Hoca lakabı takılmış olan Kamil Kaya’nın eski öğrencilerinden olan Yunus’la da anlaşılması zor bir ilişki yaşadığı görülür. Kendi düşünce dünyasında Alma Mahler’i idealize etmiş olan Kamil Kaya onun gibi bir kadınla birlikte olmak istemektedir. Fakat Alma Mahler gibi bir kadınla karşılaşmamış olan Kamil Kaya’nın ilişkileri hep yarım kalmıştır.

Fikrimin İnce Gülü Küçük yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş olan Kezban, ağabeyi İsmail ve yengesi tarafından büyütülmüştür. Küçüklüğünden beri Bayram’la yakın bir ilişki kurmuş olan Kezban on dört yaşına eriştiğinde sevdiği erkekle ilk yakınlaşmasını yaşamıştır. O günden sonra Kezban başka hiçbir erkeğe bakmamış ve sabırla Bayram’la evleneceği günü beklemiştir. Kezban Bayram’ın bencilliğine, düşüncesizliğine ve bütün oyalama girişimlerine sabırla katlanır. Kendisine haber vermeden Almanya’ya gitmiş olan Bayram’ı yine de bekler. Fırsat buldukça ona mektup gönderir ve bir an önce memleketine dönmesini ve onunla evlenmeyi ister. Fakat Bayram’ın İbrahim’e yapmış olduğu haksızlığı öğrenmesi üzerine çılgına döner. Bayram’a güvenemeyeceğini anlayan ve onun iyi biri olmadığını düşünmeye başlayan Kezban, her ne kadar Bayram’a aşık olsa da kendisine talip olan bir balıkçıyla evlenmeye karar verir. Arabasıyla Ballıhisar’a dönen Bayram’ın Kezban’ın balıkçıyla evlendiğini öğrenmesi üzerine dünyası başına yıkılır. Zira aslında kendisi için önemli olan tek şeyin Balkız değil, onu bekleyen birilerinin olduğuna inanması olduğunu anlamıştır.

3. Cinsellik

Ruh Üşümesi “Cinsellik toplumumuz tarafından eksik ve örtülü kalmış bir konudur. Bunun işlenmesi elbette yadırganacak ve farklı yorumlara sebep olacaktır. Ağaoğlu işte toplumumuzda tabu olarak görülen bu konuyu mercek altına almış ve genellikle ya çirkinliğe kaçan ya da tıp diliyle anlatılan cinselliğin bir de Türkçenin sınırsız anlatım gücüyle farklı bir ritimle imgeler eşliğinde anlatılabileceğinin örneğini vermeye çalışmıştır. Dolayısıyla *Ruh Üşümesi*’nde kullanılan mercek, cinsellik merceğidir. Fakat görüntülenmek istenen ise çağımız insanının temel problemleridir” (Eronat 2004, 266). Türk edebiyatının ilk erotik romanı olma unvanını taşıyan *Ruh Üşümesi* adlı eserde Ağaoğlu, küreselleşme ve sanayileşmeyle birlikte özellikle kentli insanın insani değerlerini yitirmeye nasıl kendi içine kapandığı ve çevresindeki bütün canlılara nasıl şüpheli bir gözle baktığını irdelemiştir. Anlatıda ağırlıklı olarak cinsellik izleği işlenmektedir. Fakat Ağaoğlu söz konusu edilen temayı günümüz dünyasında yaşayan insanların toplumsal ve psikolojik sorunlarını ortaya çıkarmak ve bu sorunların sebeplerini tartışmaya açmak için kullanmıştır. “Cinselliğin bazı durumlarda ön planda yer almasını tetikleyen basamaklar söz konusudur. Bunlar bastırılmış kişilikler, örselenmiş değerler, yitirilen ilişkiler yumağında gizlenmiş olabilirler. *Ruh Üşümesi*’ndeki cinsellik objesinin arkasında işte bunlar belirleyicilik kazanmakta ve ilk fırsatta bu topluma yaban duran dürtünün arasından kendilerine yer aramaktadırlar” (Eronat 2004, 268).

Üç Beş Kişi İnsan psikolojisini biçimlendiren ve ona etki eden en önemli konulardan biri olan cinsellik, Ağaoğlu’nun neredeyse bütün eserlerinde olduğu gibi, *Üç Beş Kişi* adlı eserde de değişik açılardan ele alınmıştır. Defalarca tecavüze uğramış olan Kardelen, evlenmeye hazırlandığı Tahir’le cinsel ilişkiye girmekten korkar. Kendi cinsel organına bakmaktan utanç duyar ve kendini kirlenmiş hissetmektedir. Aynı şekilde sevmediği bir adamla ailesinin baskısı nedeniyle evlenmek zorunda kalmış olan Kısmet, eşiyle birlikte her cinsel ilişkiye girdiğinde kendinden öğrenir ve kendini kirlenmiş gibi hisseder. Kısmet Orhan’la birlikte olurken Ufuk’u hayal eder. “Özellikle Kısmet ve Murat arasındaki ilişki, oldukça duyarlı ve çekimi son derece kuvvetli bir bağdan gücünü almaktadır. (...) “oidipus kompleksi”nin bir versiyonu ile burada karşılaşmaktayız, Kısmet’in Murat’ın dünyaya geliş sürecinde, kardeşinden üç-dört yaş büyük oluşu göz önüne getirilirse “mevcut zamanda kendisinin oidipal evrede (3-5 yaş arası) bulunduğu anlaşılacaktır. Netice itibarıyla bu noktada “Murat aracılığıyla Kısmet oidipal çatışma konusu olan baba yerine, yeni bir aşk objesi geçirmiş olacaktır” (Eronat 2004, 246).

Yazsonu “Eğitimin yetersiz kaldığı, bu boşluğun ısrarlı ve temelsiz din eğitimi ile doldurulmaya çalışıldığı, karşı cinslerin feodal bir anlayışın sınırları içerisinde birbirinden öcü görmüş gibi uzaklaştığı bir ortamda cinsel yetersizlik, cinsel boşluk ve buna paralel olarak cinsel sapmaların görülmesi kaçınılmaz bir gerçek olarak kendisini göstermektedir. *Yazsonu*’nda bu konu, toplumu oluşturan bütün katmanlarda ve reşit olan olmayan birçok bireyde su yüzüne çıkmaktadır. (...) Romanda, deniz kültürüyle beraber mayolu bikinili kadınların mevcudiyeti ve onları rahatsız edici gözlerle izleyenlerin, toplumun genel kaidelerinden bihaber tutumları sahnelenmektedir. Özellikle roman başkışısı Nevin’in çevresinde, kendilerine “bakmaktan alınan bu hazi” yaşayanlarla bundan rahatsız olanların psikolojik çatışması önemle dikkate sunulmaktadır (Eronat 2004, 195).

4. Aile

Göç Temizliği Kendi öz yaşam öyküsünü kaleme almış olan yazar, toplumun ailesini nasıl etkilediğini ve bir birey olarak zaman içinde kendisinin ailesinden nasıl etkilendiği üzerinde durur. Eserin önemli bir bölümünü yazarın ailesine yönelik düşünceleri ve yaşanmış olan bazı olaylar oluşturur. Aileden miras kalan ipek kumaş dükkanını işleten baba ailesini koruma içgüdüleriyle hareket ederek geleneklere ve toplumsal normlara bağlı kalır. Çocuklarının mutluluğunu ve onların iyi yerlere gelmelerini istese de hem toplumsal normlardan hem de ailesinden kalan geleneklerden vazgeçemez. Anneyse evde uzlaşmacı, arabulucu ve dengeleyici görevini üstlenmiştir. Kızını isteklerini ve arzularını gerçek manada anlayan tek kişidir. Fakat babanın otoritesi anneyi çoğu zaman çaresiz bırakır. Kızının mutlu olmasını istese de ona çok fazla yardımcı olamaz. Ağabeylerden biri geçirmiş olduğu bir trafik kazasında ölmüştür. Ayhan tıp eğitimi almak amacıyla İstanbul’a gitmiş fakat daha sonra ticarete atılarak Ankara’nın en önemli işadamlarından biri olmuştur. Baba Güner’in Hukuk Fakültesi’nde okuyup kaymakam olmasını istemiştir. Fakat Güner genç yaşlardan itibaren sanat ve edebiyatla ilgilenmeye başlamıştır. Paris’te eğitim almış ve Türkiye’ye geri döndükten sonra oyunlarda ve filmlerde önemli roller üstlendiği gibi kendi oyunlarını da kaleme almıştır. 1954 yılında Halim Ağaoğlu’yla evlenen Adalet, eşinin karayollarında çalışan bir mühendis olmasından dolayı bütün ülkeyi gezmek durumunda kalır. Bir kız çocuğu ve eş olarak neler yaşadığını ve hislerini detaylıca anlatır.

E. Arama

1. Arayış

Bir Düşün Gecesi Anlatıda rol oynayan her karakter yaşadıkları hayal kırıklıklarından ve bunalımlardan kurtulabilmek için içsel bir hesaplaşmaya girerler. İnsancıl değerlerin önem kazandığı ve herkesin bu değerlere riayet ettiği bir toplumsal düzende yaşamak başkarakterlerin en büyük arzusudur. Fakat bunu gerçekleştirmek konusunda bütün umutlarını kaybetmiş olan başkarakterler kendilerini tamamen Nihilizme bırakmış ve çoğu zaman ölmeyi dilemektedirler. İçine düşmüş oldukları bunalımdan kurtulmanın yollarını arayan karakterlerden bazıları kendilerini kandırırlarken bazıları da acı gerçeklerle yüzleşme cesaretini gösterir.

Hayır... Toplumsal ve bireysel alanlarda yaşanan çeşitli olumsuzluklar ve sorunlarla nasıl baş edeceğini sorgulayan ve bunlarla mücadele etme yollarını arayan başkarakterler gerçek özgürlüğün mahiyetini ve muhtevasını sorgularlar. İnsani bütün tutkuların ve hazların günah keçisi ilan edildiği bir iktisadi, siyasi ve toplumsal düzende gerici ve dogmatik tabuların yıkılması ve bunların yerine insan temelinde yeni değerlerin inşa edilmesi şarttır. Doçent olduğu dönemden itibaren Aysel, yapmış olduğu bilimsel araştırmalarla var olan düzeni eleştirmiş ve insanlarla toplumların nasıl özgürleştirilebileceğinin yollarını güncel olguları ve olayları eleştirerek aramıştır. Askeri darbeler, gerici, faşizm, yozlaşma, baskı, işkence ve ahlaki çöküntü özellikle aydın bilincine sahip olan karakterleri başkaldırmaya ve direnmeye yönlendirmiştir. Toplumsal sorunların yanında bireyin yanlış koşullanmaları da onun özgürleşmesinde ciddi bir engel olarak durmaktadır.

Ölmeye Yatmak Hayatı boyunca ailesi, toplum ve çevresi tarafından baskı altına alınmış olan Aysel gerçek özgürlüğün arayışı içindedir. Toplumu, ailesini ve çevresini sorgulayarak özgürlük tanımına ulaşmak ve tadını almak isteyen Aysel ölmeye yattığı otel odasında içsel bir muhakeme yapar. Özgürlük duygusunu yirmi beş yaşındaki Engin adlı öğrencisiyle yatarak yaşamak istemiş olan Aysel, istediği şeyin büyük bir sorumluluk getirdiğinin farkına varır. Özgürlüğün tam olarak nasıl bir şey olduğunu sorgulayan Aysel, sormuş olduğu soruya açık ve kesin bir cevap veremez. Zira sorduğu sorunun cevabı kişiye göre değişebilmektedir. "Her ne suretle ve hangi şartlarda olursa olsun yaşanılması arzulanan bu duygu, romandaki kaotik ortamın devinim kazanmasında ve olay örgüsündeki ritmin hareket almasında önemli bir mefhum olarak kendisini göstermektedir" (Eronat 2004, 66).

2. İç Gözlem

Yazsonu Anlatıyı oluşturan olay örgüsü genel olarak anlatıcı rollerinde olan yazarla başkarakter olan Nevin'in iç monologları ve bilinç akışlarıyla ilerler. Ağaoğlu'nun Yazsonu adlı romanı olay merkezli bir anlatıdan ziyade düşünce merkezli bir eserdir. Bilinç akışı ve iç monologlar aracılığıyla hem Nevin'in hem de diğer karakterlerin iç dünyalarını detaylı bir şekilde öğrenmekteyiz. Fakat diğer karakterlerin iç dünyaları Nevin'in iç monologları aracılığıyla anlatılır. Dolayısıyla anlatıcı her şeyi bilen ve gören sıfır odaklayıma sahip değildir. Anlatının merkez karakteri Nevin'dir ve gerçekleşen olaylarla anlatıda rol oynayan karakterler tamamen onun gözlemleri, düşünceleri ve izlenimleri aracılığıyla aktarılır. Yaşadığı içsel bunalımlar nedeniyle Alanya'daki bir motelde tatil amacıyla konaklamaya başlayan kadın yazar, motelin karşısındaki harabe evde daha önce kimlerin yaşadığını ve onların neler yaşadıklarını düşünmeye başlar. Ardından kendi zihninde oluşturmuş olduğu diğer karakterlerin öykülerini Nevin'in bilinç akışları ve iç monologları aracılığıyla anlatmaya başlar. Üniversiteye yeni başlamış olan oğlu Güney'i iki buçuk yıl önce silahlı saldırı sonucunda kaybetmiş, yaşadığı cinsel sorunlar nedeniyle üç yıl önce eşinden ayrılmış, kardeşi Fuat'la arası bozulmuş olan Nevin, geçmişte kalan güzel günleri ve şimdiki zamanda yaşadığı acıları düşünür.

F. Psikolojik

1. Izdırap

Bir Düşün Gecesi Ağaoğlu'nun Bir Düşün Gecesi adını verdiği romanında rol oynayan karakterler iç-monologlar aracılığıyla yaşamış oldukları hayal kırıklıklarını, bunalımları, acıları, üzüntüleri ve yalnızlığı dile getirirler. Özellikle Tezel adlı kadın karakterin "intihar etmeyeceksek içelim bari" sözü eserde verilmek istenen ana fikir niteliğindedir. Yazar daha eserin başında verilmek istenen iletiyi okura iletir. Özellikle ideolojik ve psikolojik özelemleriyle beklentilerine kavuşamamış olan Ömer, Tezel, Tuncer, Ayşen, Aysel ve Ali Usta gibi karakterler derin bir bunalım yaşarlar. Anarşist

faaliyetlerin içinde yer almaktan dolayı tutuklanan Ayşen, Ercan'ın babası Tümgeneral Hayrettin Özkan tarafından kurtarılır ve onların bu iyiliği karşılığında Ayşen Ercan'la hiç istememesine rağmen evlenmek zorunda kalır. Aslında Ayşen Ercan'la evlenerek kendisini hiç anlayamamış olan ailesinden ve kendisinden intikam almaya çalışmaktadır. Geçmişte iki defa evlenmiş ve toplumcu örgütlerin içinde yer almış olan Tezel, yaşadığı hayal kırıklıkları nedeniyle bir Nihiliste dönüşmüş ve kendini alkole vermiştir. Anlatı kişilerinin kendi içlerinde yaşadığı ızdıraplar iç-monologlar aracılığıyla derinlemesine bir şekilde irdelenir.

Dert Dinleme Uzmanı Toplumsal, siyasal ve iktisadi yozlaşma, entrikalar, güç savaşları, ikiyüzlülük ve insani değerlerin yitirilmesi derin bir duyarlılığa sahip olan Editör gibi karakterlerin varoluşsal bunalımlar yaşamalarına sebep olurlar. Çalışma hayatında birçok entrikayla ve yozlaşmayla karşılaşmış olan Editör, icra ettiği meslekten bir süre sonra neredeyse tamamen soğumuştur. Bilimsel alandaki kişisel rekabetler, siyasi alandaki güç savaşları, askeri darbeler, iyi niyetin suiistimal edilmesi, yarı aydınların ikiyüzlülüğü, insanların umursamazlığı, kültürel yozlaşma ve bireysel hayatında yaşamış olduğu bazı trajik olaylar Editör'ü intihar etmeye sürükleyen nedenlerden bazılarınıdır. Üniversite yıllarında tanıştığı ilk sevdasını kanser hastalığı yüzünden kaybetmiş olan Editör, hayata tamamen küsmemiş olsa da derin bir travma yaşamıştır. İlerleyen yaşlarında kendini kişilik olarak istediği gibi inşa edememiş olduğunu keşfeden Editör, kendinden nefret etmeye başlamıştır.

Hayır... Toplumsal açıdan omuzlarına önemli toplumsal beklentiler, özelemler, idealler ve ülküler yüklenmiş olan Cumhuriyetin ilk kuşağıyla 68 hareketinin mensupları, amaçlarını gerçekleştirememiş olmanın ve var olan anamalcı iktisadi-siyasi dizgeye mağlup olmuş olmanın ağır içsel bunalımını yaşamaktadırlar. Toplumsal olumsuzlukların yanında bireysel engeller de anlatıda rol oynayan başkarakterlerin varoluşsal bunalımlar ve sancılar yaşamalarına neden olmuştur. Özellikle yaşlılık dönemlerinde aydın intiharları ve nükleer çağın değerleri üzerine araştırmalar yapan Aysel, teknolojik gelişmeyle birlikte egemen toplumsal sınıfın mevcut konumunu tamamen güvenceye aldığını ve insanların her geçen gün daha fazla saldırganlaştığını fark etmiştir. Dolayısıyla günümüzde yaşayan her duyarlı bireyin mevcut düzene tek başkaldırma yolu olarak yalnızca kendini intihar etmek görülmektedir. Kendini ve toplumu inşa etme yolunda birçok engelle karşılaşmış ve bunlara karşı mücadele etme edimini yitirmiş olan aydın bilincine sahip her bireye tek çıkış yolu olarak intihar etmek kalmıştır.

2. Ötekileşme

Bir Düşün Gecesi Bireyciliğin had safhaya ulaştığı bir toplumda kişiler kendi içlerine dönerler ve başkaları tarafından ötekileşmeye uğrarlar. Kendi benlikleri ve değerleri içinde kaybolmuş olan anlatı kişilerinden bazıları birbirlerini anlamaya çalışsalar da bunu başarmakta oldukça zorlanırlar. Eserde yardımcı rolü oynayan ya da engelleyici konumunda olan karakterlerse birbirlerini anlamaktan ziyade birbirlerini zor duruma sokmaya çalışırlar ve birbirlerini hor görürler. İdeolojik kutuplaşmanın da en üst seviyelere çıktığı toplumda karşıt görüşler birbirlerine asla tahammül edemezler ve sıcak ya da soğuk savaş halindedirler. 1970'li yılların Türkiye'sindeki toplumsal yapının her kesimine farklı açılardan eserde yer verilir. Her karakter farklı bir toplumsal tabakayı temsil etmektedir ve birbirleriyle ters görüşlere sahip olan karakterler birbirlerinden uzak dururlar hatta içten içe birbirlerine karşı nefret beslerler.

Ölmeye Yatmak Atatürk'ün önderliğinde imparatorluğun kalıntılarından oluşturulan yeni devlet Cumhuriyet rejimiyle yönetilmeye başlar. Laikliği ve Sekülerizmi benimseyen yeni devlet çağdaşlığı yakalamak adına köktenci devrimler ve inkılaplar yapar. Fakat yüzyıllarca din-tarım toplumu anlayışıyla yönetilmiş bir imparatorluğun insanları olan Türk toplumu ülkede yaşanan köklü değişimlere ayak uydurmakta zorlanır. Özellikle ülkede yaşayan kadınların okuması, birer birey ve vatandaş haline gelmeleri geleneklerine bağlı olan erkeklerden dolayı oldukça zor olur. İlkokul yıllarında Dündar Öğretmen sayesinde çağdaş insani değerlerle ve Atatürkçülükle tanışmış olan Aysel eğitimini tamamlayarak ülkesine faydalı bir vatandaş olmak ister. Fakat bütün eğitim hayatı süresince ailesi ve toplum tarafından baskı görüp ötekileştirilir. Ailesini ve toplumu karşısına alarak hayallerini gerçekleştirmek ve ülkesiyle insanlığa faydalı bir birey olmak için mücadele eden Aysel ve onun gibi birçok kadın karakter büyük zorluklarla mücadele etmek zorunda kalırlar. Osmanlı Devleti'nin değerleriyle harmanlanmış olan kuşakla Cumhuriyetin ortaya çıkardığı kuşak arasında eski ve yeni çatışması yaşanır.

3. Yabancılaşma

Bir Düşün Gecesi Anlatının başkarakterleri olarak kabul edilebilecek Ömer, Aysel, Tezel ve Ayşen sahip oldukları statü, icra ettikleri meslekler ve yaşam tarzlarından dolayı aslında kentsoylu sınıfa mensup olan kişilerdir. Fakat söz konusu edilen karakterler mensubu oldukları toplumsal sınıfın değerlerini, dünya görüşünü ve reflekslerini reddederek emekçi sınıfın dünya görüşünü benimserler. Düşünsel olarak kendi sınıfına yabancılaşmış olan karakterler diğer sınıfın esenliği için gereken refleksleri gösterememiş ve gerektiği gibi eyleme geçememişlerdir. Zira zaman içinde karakterlerin bireysel çıkarları toplumsal özelemlerin ve beklentilerin önüne geçmiştir. Bireysel çıkarlar ve toplumsal özelemler arasında derin içsel çatışmalar yaşayan karakterler her iki toplumsal sınıfa da tam olarak uyum sağlayamazlar. Mensubu oldukları toplumsal sınıfın değerlerini asla benimseyemeseler de emekçi sınıfın değerlerinin tam olarak peşinden gidebilecek güçleri ve iradeleri de kalmamıştır. Bu durum başkarakterlerin derin içsel bunalımlar yaşamalarına ve tamamen kendi içlerine kapanmalarına sebep olur.

Ölmeye Yatmak İlkokuldan itibaren almış olduğu eğitimden dolayı zaman içinde ailesine ve toplumuna yabancılaşmaya başlamış olan Aysel, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına çözüm aramaya başlar. Fakat özellikle üniversite yıllarında Fransa'ya gitmesi, Sorbonne Üniversitesi'nde eğitim alması ve Nazım Hikmet, Camus ve Sartre gibi sanatçıların eserleriyle tanışmasıyla Sosyalist dünya görüşünün ateşli bir savunucusuna dönüşür. Fakat almış olduğu eğitim, yapmış olduğu meslek ve kurmuş olduğu ilişkilerden dolayı Aysel zaman içinde mensubu olduğu topluma yabancılaşmıştır. Halkın ihtiyaçlarını, sorunlarını ve beklentilerini anlamak yerine hazır cevaplarla çözüm bulabileceğini sanır. Bundan dolayı hayatının ilerleyen dönemlerinde kendisiyle içsel olarak hesaplaşır ve hatalarını kabullenir. Kaleme almış olduğu eserlerinde sıkça bu konuya değinmiş olan Kemal Tahir'e göndermede bulunulur.

Fikrimin İnce Gülü Ballıhisar'ın toprak sahiplerinden biri olan Düldül ailesinin tarlalarında küçük yaşlarda ırgat olarak çalışmaya başlamış olan anlatının başkarakteri Bayram, beldeye son model bir arabayla gelmiş olan Demokrat Parti yetkilisinden çok etkilenir. O günden sonra Bayram'ın en büyük amacı kendine araba almak olur. Yıllarca bakımını üstlenmiş olan amcasının yanından kaçarak şehre gitmiş olan Bayram Temizel Oto'nun sahibi olan Rifat Usta'nın yanında çırak olarak çalışmaya başlamıştır. Kazandığı her kuruşu biriktirerek bir araba satın almayı amaçlayan Bayram bazı talihsizlikler yüzünden amacına ulaşamaz. Amcasıyla paylaştığı tarlalardaki hisselerini satarak şehirde bir benzin istasyonu olan Afyonlu çimentocunun bir pompasını kiralar. Fakat Bayram kiralamış olduğu benzinlikten de istediği miktarda para kazanamaz. Bunun üzerine Bayram, Almanya'ya gitmeye hazırlanan en yakın dostunun evrakları üzerinde hile yaparak onun yerine Almanya'ya işçi olarak gider. Başlangıçta parça yapımı bölümünde çalışan Bayram saati üç marka çalışır ve parmaklarından birini iş kazası sonucunda kaybeder. Daha sonra montaj bölümüne kendini aldırma başarısını gösteren Bayram saati altı marka çalışmaya başlar ve üç yıllık bir çalışma döneminin ardından hayalini kurduğu Mercedes S 230 marka arabayı satın almayı başarır. Emeğine tamamen yabancılaşmış, sınıf bilincinden yoksun, meta fetişizmine esir olmuş ve kendi ürettiği metayı kutsallaştırmış olan Bayram, emeğine yabancılaşmış bir işçi tiplmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ürettiği ürün karşısında tamamen değersizleşmiş ve sahip olduğu eşyanın değeri kadar saygınlıklaşabileceğini düşünen Bayram, anamalcı iktisadi dizgenin çarkları altında ezilmiştir.

4. Umutsuzluk

Hayır... Özellikle duyarlı ve aydın bir bilince sahip olan karakterlerde yaşanan her toplumsal ve bireysel her olumsuzluk onların gitgide karamsarlaşmalarına ve çevrelerini kuşatan dünyanın daha iyi bir yer olacağı konusundaki inançlarını yitirmelerine sebep olmaktadır. Özellikle Aysel, Engin, Ömer ve yazar gibi karakterler yaşanan toplumsal ve bireysel bütün olumsuzluklardan sıradan bir bireye göre daha fazla olumsuz yönde etkilenirler ve bu durum onların ciddi derecede varoluşsal bunalımlar yaşamalarına sebep olur. Eşi ve sevgilisi tarafından terk edilmiş, öğrencisi tarafından ispiyonlanmış, yapmış olduğu çalışmalar nedeniyle defalarca cezalandırılmış ve suçlanmış, idealist ve toplumcu dostları işkenceye maruz kalmış, bazı sevdiklerini kaybetmiş, hayatını arzuladığı gibi özgürce yaşayamamış, hayattan beklediği şeyleri tam olarak elde edememiş ve yaşlanmış olan Aysel umutsuzluğa ve karamsarlığa mahkum olmuştur.

5. İnziva

Romantik Bir Viyana Yazı Dış dünyada ve çevresini kuşatan insanlıkta arayışlarını ve özelemlerini giderememiş olan Kamil Kaya ve yazar gibi karakterler içe dönük tiplemelere dönüşmüşlerdir. Değişen

dünya düzeniyle birlikte toplumların kültürleri, dünya görüşleri, ideolojileri, bilinçleri ve dolayısıyla sanat faaliyetleri de değişmiştir. Hiçbir şeyin özgün olmadığı bir dünyada kendi istedikleri gibi yaşamak ve düşünmek isteyen karakterler kendi düşünce dünyalarına ve benliklerine hapsolmuşlardır. İletişim araçlarının gelişmesi ve dünyanın küreselleşmesiyle birlikte kültürel anlayışı yöneten güçler insanları tek tipleştirmeye başlamışlardır. Kültürel faaliyetlere yalnızca tüketim fırsatı gözüyle bakan insanlığın aksine Kamil Kaya ve yazar gibi karakterler gittikleri yerin tarihini yaşamak ve hissetmek istemektedirler. Fakat yaşadıkları çağın değerleri içinde hapsolmuş olan karakterler kendi benliklerini yaşayabilmek kendi içlerine kapanırlar. Zira onları hiç kimse anlayamamaktadır.

Ruh Üşümesi “Ağaoğlu'nun diğer eserlerinde yoğun bir şekilde kendisini gösteren bu tema Ruh Üşümesi'nin temel temasıdır. Romanda da dikkati çekildiği üzere arzın soğuması, ozon tabakasının delinmesi, çevre kirlenmesinin olması ve iklimlerin değişmesi, mevcut olan bir dengenin bozulmasına işaret etmektedir. Bu dengenin kaybedilmesi ile beraber teknolojinin gelişimine bağlı olarak bazı değerler de yitirilmiştir. İşte yitirilenleri dengeleyecek, o boşlukları giderecek oluşumların bulunamaması, insanları yalnızlığa, iletişimsizliğe ve bunların sonucu olarak mutsuzluğa sürüklemiştir. İşte Ruh Üşümesi'nde asıl tematik kurgunun “yalnızlık” temi üzerine kurulmasının nedeni bu devinimlerde saklı kalmaktadır. Lokantadaki Adam ile Kadın'ın iletişimi, en doruk noktada hayallerde kurabilmelerinin temelinde bu özellik bulunur” (Eronat 2004, 267).

6. Korku

Romantik Bir Viyana Yazı Öğretmenlik kariyeri boyunca Viyana'nın tarihi, sanatı ve mimarisiyle ilgili hayaller kurmuş olan Kamil Kaya, kendi benliğinde duymuş olduğu bütün özlemleri ve beklentileri bu şehirde giderebileceğine inanmıştır. Fakat hayalini kurduğu kentte aradığı şeyleri bulamayacak olmanın korkusunu yaşadığı için uzun yıllar Viyana'ya gitmeyi ertelemiştir. Öğretmenlik mesleğinden emekli olduktan sonra yabancı bir meslektaşının daveti üzerine eski öğrencisi olan Asaf'ın Viyana'daki evine misafir olur. Fakat hayalini kurduğu Viyana'yı bulamamış olan Kamil Kaya kendi kurduğu düşlerin içinde yaşamaya devam eder. Devamlı olarak geçmişte yaşanmış olan olayları ve geçmişte yaşamış olan tarihsel karakterleri kendi zihninde günümüze taşır ve onların izini sürer. Fakat içine düşmüş olduğu belirsizlik ve çöküntü Kamil Kaya'yı ölümü düşünmeye iter. Asaf'ın evinde cinayeti ya da intiharı çağrıştıran birçok not ve eşya bulunur. Fakat Kamil Kaya'nın ölüp ölmediği konusu anlatıda gizli tutulmuştur.

7. Hüzün

Yazsonu 1970'li yılların Türkiye'sinde geçen anlatıda yer alan karakterlerin neredeyse hepsi, darbe ve olağanüstü hal gibi olaylardan olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Kendi şahsi hayatlarında da birçok badire atlatmış olan karakterler genel olarak içsel bunalımlar yaşamaktadırlar. Örneğin Nevin; çok küçük yaşlardayken annesini ve babasını kaybetmiştir. Anlatının geçtiği zamandan üç yıl önce eşinden ayrılmış ve iki buçuk yıl öncesinde de oğlu Güney'i kaybetmiştir. Üç yılın ardından Alanya'daki yazlık evde tatil yapmaya karar veren Nevin'in yaşamakta olduğu içsel bunalım, içinde bulunduğu zamanın eseniksizliğiyle de pekiştirilir. Romanın ardından da anlaşılabilirdiği gibi Yazsonu; sıcak, hareketli, neşeli ve aydınlık bir dönemin bitişini işaret etmektedir. Anlatının sonunda Nevin'in, bölgede yaşayan total bir inşaat işçisi gencin saldırısına uğradığı öğrenilir. Nevin'in akıbetinin ne olduğu kadın yazar tarafından dile getirilmez. Fakat anlatının sonunda Nevin'in asla satmayı düşünmediği yazlığın motel sahibi olan Oğuz Bey'e satıldığı görülür. Anlatının temel kurgusu, birbirlerini seven aile üyelerinin ve dostların çeşitli toplumsal ve bireysel sebeplerden dolayı nasıl birbirlerinden ayrı düştükleri, birbirlerine yabancılaştıkları ve yaşadıkları travmaların sinirsel ve düşünsel etkileri anlatılır. Anlatının sonunda yaz mevsiminin bittiği, sonbahar yağmurlarının yağmaya ve ağaçlardaki yaprakların dökülmeye başladığı görülür.

G. Noksanlık

1. İtibar

Fikrimin İnce Gülü Özellikle Almanya'da bulunan BMW fabrikasında işçi olarak çalıştığı dönemlerde maddi açıdan büyük fedakarlıklar yaparak hayalini kurduğu arabayı satın alabilecek kadar birikim yapmayı başarabilmiş olan Bayram, satın almış olduğu arabayla birlikte memleketine giderek hemşerilerinin saygısını kazanmayı ve sevdiği kadın olan Kezban'ı etkilemeyi amaçlamaktadır. Almanya'da çalıştığı dönemlerde özel hayatından ciddi derecede maddi fedakarlıklar yapmış, birlikte

olduğu kadınlara ve dostlarına ikramda bile bulunmamış olan Bayram istediği eşyalara sahip olur. Türkiye’de çalışan işçilerden statü açısından daha üst bir mertebede olduğunu düşünen Bayram; Mercedes S 230 marka arabası, Franz Lehar marka gömleği ve şapkasıyla birlikte ülkesine gelir. Görüntüsü ve sahip oldukları sayesinde ülkesinde saygı göreceğini ve hemşerileri tarafından coşkuyla karşılanacağını düşünen Bayram büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Gençlik yıllarında hemşerileri tarafından sürekli küçümsenmiş ve alay konusu olmuş olan Bayram aşağılık kompleksi yaşamaktadır. Yapmış olduğu birikimler sayesinde satın aldığı eşyaların ona itibar kazandıracağını düşünmüştür. Fakat onun Türkiye’de bulunmadığı süre içerisinde ülkede birçok şey değişmiş ve önemli gelişmeler yaşanmıştır. Umduğu saygıyı ve coşkuyu görememiş olan Bayram başkaları tarafından kiskanıldığını sanır.

Göç Temizliği Eserde, meslektaşlarını yeterince tanımadığından şikayetçi olsa da Adalet Ağaoğlu, yazarlar arasındaki dayanışmaya değinir. Kendisinin ülke genelinde tanınan önemli bir yazar olmasında birçok meslektaşını başat rol oynamıştır. Döneminin önemli tiyatro yazarları ve oyuncularını onu yeni yazınsal eserler üretmesi konusunda teşvik etmişlerdir. Ancak bunun aksine yazar, kendisine haksızlık eden ve polemik üzerinden prim kazanan yazarların olduğuna da değinir. Yeni Dergi’de yazan Fethi Naci ve Milliyet Sanat Dergisi’nde yazan Oktay Akbal Adalet Ağaoğlu’nun hem şahsiyetine hem de edebi kişiliğine çamur atarlar. Adalet Ağaoğlu onların satışmalarına ve haksız eleştirilerine hiçbir şekilde anlam veremez. Fakat daha sonra adı geçen yazarların Adalet Ağaoğlu’na satışarak gelir elde etmeye ve gündemde kalmaya çalıştıkları öğrenilir. Daha önce yayımlattıkları eserler için Adalet Ağaoğlu’ndan hiçbir tebrik mesajı almamış olan yazarlar ona saldırmaya başlamışlardır. Fakat Adalet Ağaoğlu adı geçen yazarlarla samimi değildir ve daha önce hiçbir yazara tebrik mesajı göndermemiştir. Yazarlar arasındaki rekabet, çatışmalar ve itibar edinme çabası Adalet Ağaoğlu tarafından eleştirel bir üslupla eserde anlatılır.

2. Açgözlülük

Fikrimin İnce Gülü “İnsanlar zengin olmak için birbirlerini basamak yapmak istemektedir. Roman başkışısı Bayram’ın zengin ve güçlü olmak arzusu, çocukluğundaki ezilmiş günlerinden kaynaklanır. Zaten zenginliğin sükse olarak, ele geçirilmiş bir güç olarak algılandığı bir ortamda, ekonomik dengesizliklerin, sıkıntıların olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. (...) Bayram “bireysel kurtuluşu için her şeyi mubah gören, kendi kurtuluşu uğruna başkalarının yaşamını hiçe sayan, umursamayan, düzenin çarpıklaştırdığı, özüne yabancılaşmış bir” kişiliği canlandırırken, bu yapıya başarılı bir şekilde dikkat çeker. Bayram’ın tek amacı, herkesin ve geçmişte en başta da kendisinin yaşadığı bu sıkıntıyı bertaraf ettiğini göstermektir. Ekonomik sıkıntının başta köylerde yaşandığını yine Bayram’ın çocukluğu eksen olarak yansıtırken, Bayram’ın Bayram olma nedenlerini de göstermiş oluyoruz” (Eronat 2004, 176).

H. Sahtelik

1. İhanet

Fikrimin İnce Gülü Gençlik yıllarında hemşerileri tarafından aşağılanmış ve alay konusu olmuş olan Bayram insanlara karşı olan güvenini tamamen yitirmiş ve bütün ilgisini insan eliyle üretilen metalara yöneltmiştir. Küçüklüğünde Ballıhisar’a gelmiş olan Demokrat Parti yetkilisinin arabasını gören Bayram’ın tek amacı son model bir araba satın almak olur. Bütün hayatını istediği arabayı satın alabilmek için şekillendirir ve kurgular. Türkiye’de çalıştığı dönemlerde istediği geliri elde edememiş olan Bayram yurtdışına gitmenin hayallerini kurar. Ballıhisar’daki en yakın dostlarından biri olan İbrahim’le Ankara’da karşılaşan Bayram onun Almanya’ya gideceğini ve sağlık raporu çıkartmak için şehre geldiğini öğrenir. Her ne kadar Bayram İbrahim’i kiskanmış olsa da onun iyiliğini ister. Bayram İbrahim’e köye dönmesini ve sağlık raporunu bizzat kendisine göndereceğini söyler. Fakat yaşanan dönemde devlet kurumlarında ciddi derecede yozlaşma boy göstermiştir. Doktorlar para karşılığında rapor sonuçlarını değiştirmektedirler. İlkel dürtülerine hakim olamayan Bayram doktora verdiği para karşılığında İbrahim’in sağlık raporu sonucunu değiştirir ve onun çürük raporu almasına sebep olur. Ardından Bayram yeniden doktorlara ve yetkililere rüşvet vererek Almanya’ya gönderilecek işçi kafilesine girmeyi başarır. Bayram, uzun zamandır evlenme teklifi bekleyen Kezban’ı da yüzüstü bırakarak Almanya’ya gider. Serbest piyasa ekonomisi ve anamalcı iktisadi dizge tarafından ele geçirilmiş olan toplumda çıkara dayalı hayat felsefesi neredeyse bütün bireyleri ele geçirir.

ÖYKÜLER

Genel Bakış TRT'deki görevinden ayrılmasının ardından Adalet Ağaoğlu, roman ve öykü gibi yazınsal türlere yönelir. 70'li yıllarda öykü yazarlığına başlayan yazar, o dönemlerde yazar ve aydınların büyük bir eğilim gösterdiği Toplumsal Gerçekçilik akımının ilkeleri çerçevesinde ürünler vermeye gayret gösterir. Dolayısıyla yazarın ilk öyküleri ve öykü kitapları toplumsal meseleleri ve yapıları irdeler. İlerleyen yıllarda yazar Toplumsal Gerçekçilikten umduğunu bulamaması üzerine insan psikolojisini irdeleyen öyküler kaleme almaya başlar. "Hikâye romana göre şiire daha yakındır, yakın olmalıdır. Hikâye, yoğunluğu sağlayıcı unsur olarak, simgeye, alegoriye, masal dünyasına başvurmaya izin verir. Hatta bunlara başvurmak bir zorunluluktur. Anlatılanla anlatım biçiminin uygunluğu aranmalı. Hikâyede bir düşünce, bir ya da birkaç kanaldan geçirilerek okura sunulurken, yardımcı araç olarak da insandan başka nesnelere/hayvanlar (ağaç, kuş, paslı demirin toprakta duruşu vs...) kullanılır" (Ağaoğlu 1978). Aşağıda, eserlerin içinde yer alan öykülerde işlenen temalar parantez içinde verilmiştir.

Hadi Gidelim Dar Odanın Karanlığı (Aldanma), Karanfilsiz (Bilim ve Teknoloji), Çok Özel Küçük Şeyler (İç Gözlem), Ooof! Ohhh!.. (İç Gözlem), Savun Sevdam Sen Savun (Aşk), Kimi Zaman da Yapayalnız Gitmek (İç Gözlem), Şiir ve Sinek (Kimlik), Hadi Gidelim (Kendini Kandırma).

Sessizliğin İlk Sesi Sen Ey Kutsal Işık (Mit), Muz (Toplumsal Sınıf), Teşekkür Ederim (Pişmanlık), Eskiden Bir Sabah... (Öfke), Yan Kapı (Kendini Kandırma), Bir Sevmekten... Bi Ölümden... (Suçluluk, Açgözlülük), Hüzzam Mavisi (Hüzün), H (Yalnızlık), Akşamüstü (Onur, Sevgi), Kulak Tıkaçları (Pişmanlık), Nerde O Eski Ölümler (Gelenek), Sessizliğin İlk Sesi (Sevgi).

Yüksek Gerilim Yüksek Gerilim (Adaletsizlik), Adi Suçlu (Umursama), Duvar Öyküsü (Gelenek), Yol (Kendini Kandırma), Özgürlükçü (Kendini Kandırma), Sen de Sor (Korku), Yasemin İşçileri (Güç), Bileyici (Bilim-Teknoloji), Gün Üç Dakika (Umut).

Hayatı Savunma Biçimleri Öteki (Ötekileşme), Rabia'nın Dönüşü (Aldanma), Çınlama (İntikam), İki Yaprak (Arkadaşlık), Oh Canıma Değsin! (İtibar), Şehrin Gözyaşları (Ötekileşme), Gözgöze (Toplumsal Sınıf), Asri Zamanlar Kilimi (Gelenek), Tanrının Sonuncu Tebliği (Arayış).

Düşme Korkusu Yürüyüş (Korku), Zengin Adam (Korku), Kökten Değişim (Kültür), Erkek Terzisi (Korku), Orta Sınıf (Korku, Ataerkillik), Vatan Sevgisi (Korku).

RÜYA ANLATISI

A. Gece Hayatım

1. Takıntı

1980'li yılların öncesinde ve sonrasında gördüğü bazı rüyaları kaleme almış olan yazar; kendi şahsi hayatına, ailesine, evliliğine ve toplumsal bazı olaylara değinir. Özellikle 1980'li yılların öncesinde görülmüş olan rüyalar çoğunlukla yazarın ailesi, küçüklük özelemleri ve travmalarıyla ilgilidir. Yazar, kendisini derinden etkileyen bir olay yaşadığı günün gecesinde yaşadığı olayla ilgili rüya ya da kâbus görmektedir. Bu durum yazarın aşırı duyarlı ve gereğinden fazla düşünen bir karakter olduğunu göstermektedir. Yazarın bilinçaltına işlemiş olan olaylar ve kişiler zaman zaman rüyalar aracılığıyla su yüzüne çıkmaktadırlar.

2. İzdırap

Küçüklük çağında gördüğü rüyaların oldukça romanesk bir havada olduğuna değinmiş olan yazar, yaşı ilerledikçe ve travmatik olaylarla karşılaştıkça çılgın atarak, ağlayarak ya da sarsılarak uyandığı kabuslar gördüğüne değinir. Şahsi hayatında yaşadığı üzücü olaylar ve toplumsal alanda yaşanan vahşet yazarı derinden etkilemiş ve içten içe derin acılar çeken bir psikolojik yapıya sahip olmasına neden olmuştur. İki kardeşini ölümcül hastalıklardan dolayı kaybetmiş, babasıyla annesini yitirmiş, şahsi ve profesyonel hayatında birçok haksızlığa maruz kalmış ve çocukluğunu babasının baskısı altında geçirmiş olmaktan üzüntü duymaktadır. "Gece hayatı gerçek bir yalnızlıktır. Kimse elinden tutamaz, sen kimsenin elinden tutamazsın; asıl yalnızlık gece hayatlarının yalnızlığıdır..." (Ağaoğlu 2016, 154).

3. Arayış

Toplamda elli dokuz rüya anlatısından oluşan eserin her anlatısında başrol oynayan yazar genel olarak bir arayış halindedir. Bu kimi zaman unuttuğu ya da kaybettiği bir şeydir kimi zamansa içinde bulunduğu kötücül durumdan bir kurtuluş yoludur. Gördüğü rüyaların bazılarında gülerken uyanan yazar kabuslarının çoğunluğundan çığlık atarak ya da ağlayarak uyanır. Eserde yer alan bütün rüya anlatılarında arayış izleği oldukça önemli bir yere sahiptir.

GÜNCELER

Genel Bakış “*Damla Damla Günler*’i okurken yalnızca Adalet Ağaoğlu’nun kişisel tarihine tanık olmuyorsunuz. O kişisel tarih, ülkenin tarihiyle paralel ilerliyor. Hayatını toplumsal meselelerle özdeşleştirmesi, kimi zaman bu meseleleri bireysel mutlulukların önüne geçecek kadar birincil kılması, günlüklerin ruhunu oluşturuyor. Eşyle ilişkisinden söz ederken, iki satır sonra ülkenin bir sorununun kafasını nasıl da kurcaladığını anlatan satırlarla karşılaşıyorsunuz. Adalet Ağaoğlu’nun kendi içine dönerek yazan romancılardan değil de, daha çok dışa dönük yazar sınıfından olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz o yüzden. Hatta ilk romanı *Ölmeye Yatmak* için kurduğu şu cümledeki gibi ifade etmeli: “İçten dışa, dıştan içe; dünden şimdiye, şimdiden yarına paslaşmaların yankısı bir ses alaşımı” onun yazarlığı..” (Zileli 2020, 6-8). Yazar tarafından tutulmuş olan günlüklerde işlenmiş olan başlıca temalar aşağıda verilmiştir.

Damla Damla Günler I Kültür, Bilim-Teknik, Ataerkillik, Adaletsizlik, Çatışma, Şiddet, Aile, Evlilik, Kayıp.

Damla Damla Günler II Izdırap, Kültür, Şiddet, Güç, Çatışma, Aile, Arayış, İtibar.

Damla Damla Günler III Kültür, Arkadaşlık, Evlilik, Güç, Gelenek, Adaletsizlik, Şefkat.

Damla Damla Günler IV Kültür, Gelenek, Kimlik, Adaletsizlik, Kayıp, Arkadaşlık, Güç, Şiddet, Yabancılaşma.

THEMES in LITERATURE

Classification

SOCIAL				INDIVIDUAL			
SOCIETY	JUSTICE	POLITICS	RELATIONSHIP	SEARCH	PSYCHOLOGY	FLAW	FALSENESS
TRADITION	INJUSTICE	LEADERSHIP	FAMILY	EXPLORE	SUFFERING	OBSESSION	DECEPTION
PATRIARCHY	CRIME	POWER	MARRIAGE	QUEST	SADNESS	PRIDE	APPEARANCE
GENDER	VIOLENCE	INTRIGUE	FRIENDSHIP	INTROSPECTION	REGRET	ANGER	BETRAYAL
RELIGION	PUNISHMENT	WAR	LOYALTY		ISOLATION	JEALOUSY	DISHONESTY
IDENTITY	REVENGE	CONFLICT	CARING		ALIENATION	REPUTATION	LIES
CLASS	GUILT		LOVE		OTHERNESS	GREED	SECRETS
LANGUAGE			ATTRACTION		LOSS	AMBITION	DREAMS
SCIENCE-TECH.			DESIRE/LUST		FEAR	SELF-DELUSION	
CULTURE			SEXUALITY		PARANOIA		
MYTH					PSYCHOSIS		
					HOPE		
					BOREDOM		

Kaynakça

Acar, Teyfik. Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Şahıs Kadrosu. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak: Uşak Üniversitesi, 2019.

Ağaoğlu, Adalet, röportaj yapan Afşar Timuçin. Adalet Ağaoğlu'na Sorular Felsefe Dergisi, (4 Temmuz 1978): 190-198.

—. Bir Düşün Gecesi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

—. Çağımızın Tellalı. Düzenleyen Ruken Kızılar. İstanbul, Beyoğlu: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.

—. Damla Damla Günler I. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2004.

—. Damla Damla Günler II. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

—. Damla Damla Günler III (1984-1989). İstanbul: Everest Yayınları, 2015.

—. Damla Damla Günler III. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

—. Damla Damla Günler IV (1990-1996). İstanbul: Everest Yayınları, 2016.

—. Dert Dinleme Uzmanı. İstanbul: Everest Yayınları, 2014.

—. Duvar Öyküsü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

—. Düşme Korkusu. İstanbul: Everest Yayınları, 2018.

—. Gece Hayatım. İstanbul: Everest Yayınları, 2016.

—. Göç Temizliği. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000-2002.

—. Hadi Gidelim. İstanbul: Everest Yayınları, 2016.

—. Hayatı Savunma Biçimleri. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2004.

—. Hayır... İstanbul: Everest Yayınları, 2014.

—. Ölmeye Yatmak. İstanbul: Everest Yayınları, 2015.

—. Romantik bir Viyana Yazı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000.

—. Ruh Üşümesi. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1994.

—. Sessiz Bir Adam. İstanbul: Everest Yayınları, 2017.

—. Sessizliğin İlk Sesi. İstanbul: Oğlak Yayınları, 1994.

—. Toplu Oyunlar I. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

—. Toplu Oyunlar II. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

—. Toplu Oyunlar III. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

—. Üç Beş Kişi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

—. Yüksek Gerilim. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1974.

Akarkan, Serdar. «Adalet Ağaoğlu'nun Tiyatrolarında Yapısalcı Eleştiri Uygulaması.» Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2013.

- Akkaya, Özlem. «Adalet Ağaoğlu'nun Radyo Oyunlarında Kadınlık Halleri.» Fe Dergi 12 (Ankara Üniversitesi KASAUM), no. 1 (Haziran 2020): 1-15.
- Aytaş, Gıyasettin. «Adalet Ağaoğlu'nun Tiyatrolarında İnsanın İnsana Anlatılması.» Türkbilig, no. 26 (2013): 107-128.
- Büyükboduk Kandilci, Muradiye. Adalet Ağaoğlu'nun Öykülerini Yapısalcı Anlayışla Çözümleme Denemesi. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.
- Coşkun, Betül. «ADALET AĞAOĞLU'NUN HİKÂYELERİNDE BİR ELEŞTİRİ VASITASI OLARAK İRONİ.» A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], 2013: 145-170.
- Eronat, Kamuran. Adalet Ağaoğlu İnsan ve Eser. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.
- Koroğlu, Erol. «Dert Dinleme Uzmanı, "Dar Zamanlar"a Nasıl Son Verdi?» Toplumsal Tarih (Boğaziçi Üniversitesi), Ağustos 2020: 20-24.
- Öksüz, Mert. «Mercedes Sevdası.» Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, no. 487 (Mayıs 2014): 58-63.
- Öztürk, Semih. Artfulliving. 5 Şubat 2018. <https://www.artfulliving.com.tr/edebiyat/sessiz-bir-adamin-manevra-yankisi-taban-uyaniyori-i-14661> (Ağustos 28, 2021 tarihinde erişilmiştir).
- Soylu, Hüseyin. «Adalet Ağaoğlu'nun Öykülerinde Diyalektik İmge.» SAFAD, no. 43 (2020): 133-148.
- Sönmez, Ayten. «Adalet Ağaoğlu'nun Göç Temizliği: "Kendini Yazmak" ve Fatma İnyet'le Karşılaşmalar.» Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, no. 42 (2021): 84-93.
- Şahin, Elmas. «TARİHİN SÖYLEYEMEDİKLERİNİ EDEBİYAT SÖYLER.» Türk Yurdu 31, no. 291 (Kasım 2011).
- Tunçok, Güzel Zeynep. «Adalet Ağaoğlu'nun Göç Temizliği Adlı Anı-Romanında "Ev/Eve Dönüş" Algısı.» Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Nisan 2021: 143-161.
- UÇAN, Hilmi. «ADALET AĞAOĞLU'NUN "YÜKSEK GERLİLİM" ve "Bİ SEVMEKTEN... Bİ ÖLÜMDEN" ADLI KISA ÖYKÜLERİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL BİR İNCELEMESİ.» Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, tarih yok: 64-76.
- Uzun, Diler. Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Sosyal Meseleler. Yüksek Lisans Tezi, Yeni Türk Edebiyatı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Vakıf12. tarih yok. <http://edebiyat.k12.org.tr/kitaplar/Dert+Dinleme+Uzman%C4%B1/92/4/tanitim> (Temmuz 30, 2021 tarihinde erişilmiştir).
- Yolcu, Emre. Adalet Ağaoğlu'nun Tiyatroları. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Yüksel, Ayşegül. Haldun Taner Tiyatrosu. Ankara: Bilgi yayınevi, 1986.
- Zileli, İrmak. «Damla Damla Günler: Adalet Ağaoğlu...» Gazete Duvar, 15 Temmuz 2020: 6.